

2018
ÅRSBERETNING
2019

Det Danske Sprog- og
Litteraturselskab

Christians Brygge 1
1219 København K
Telefon 33 13 06 60
sekretariat@dsl.dk
dsl.dk

Redaktion

Jesper Gehlert Nielsen
Karen Skovgaard-Petersen

Grafisk form

Eric Mourier

Ombrydning

Laurids Kristian Fahl

Tryk

Tarm Bogtryk a/s

Papir

Munken Pure Rough, 100 g

Oplag

350 eksemplarer

Marts 2019

Årsrapport 6

Årets udgivelser 8

- Jens Baggesen: Labyrinten 8
- Christian 3.s danske Bibel på nettet 8
- Danmarks ældste lægebøger 9
- Dansk Sproghistorie 9
- Erik Hansen og Lars Heltoft: Grammatik over det Danske Sprog 10
- N.F.S. Grundtvig: Nyaars-Morgen 10
- Holberg · Ludvig Holbergs hovedværker 11
- Jensen & Goldschmidt: Latinsk-dansk Ordbog 11
- Johannes V. Jensen: Himmerlandshistorier 12
- Adam Oehlschläger: Digte (1803) 12
- Peter Seeberg: Rejsen til Ribe 13
- Peter Seeberg: Halvdelen af natten 13
- Peter Seeberg: Bipersonerne 14
- Peter Seeberg: Fugls føde 14
- Svensk-Dansk Ordbog 15
- Knud Sønderby: Midt i en Jazztid · To Mennesker mødes 15
- Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab 15

Årets arrangementer 16

Essay: Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi 17

Aktiviteter på Christians Brygge 22

- Arkiv for Dansk Litteratur 22
- Herman Bangs breve 23
- Den Danske Begrebsordbog og DanNet² 24
- C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog 26
- Karen Blixen. Værker 27
- Christian 3.s danske Bibel på nettet 28
- Danmarks ældste lægebøger 29
- Dansk Sproghistorie 30
- Danske Klassikere 31
- Den Danske Ordbog og ordnet.dk 32
- Digitale Hovedstrømninger 35
- Diplomatarium Danicum og Danmarks Riges Breve 37
- Gammeldansk Ordbog 38
- Ludvig Holbergs Skrifter 39
- Formidling af Ludvig Holbergs forfatterskab 40
- It-drift 42
- Johannes Jørgensen: Mit Livs Legende 42

Latinsk hyrdedigtning i Danmark på Frederik 2.s tid	43
Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang	44
Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa	47
sproget.dk	48
Hans Svanings Danmarkshistorie	50

Forskningssamarbejder 51

ELEXIS	51
Andersens Udvalgte Håndskrifter	53

Essay: Takketale ved modtagelsen af Holbergmedaljen 54

Andet udgivelsesarbejde 59

Thomas Bartholin d.æ.s breve	59
Thorkild Bjørnvigs lyrik	59
Anders Bording: Samlede Skrifter	60
Georg Brandes: Berlin som tysk Rigshovedstad	61
Georg Brandes' Correspondance, 2 ^e Série	62
Georg Brandes' Nietzsche-forelæsninger 1888	63
P.O. Brøndstedts dagbøger fra ungdomsrejsen	63
Christian 4.s latinske brevstile	64
Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi I-XV	65
Danmarks gamle Ordsprog I-VIII	67
Holger Drachmann – Amanda Nilsson («Edith»). En brevveksling	68
Peder Hegelund: Susanna	69
William Heinesens breve. Et udvalg	69
Johannes V. Jensen: Den gotiske Renaissance	71
Johannes V. Jensen: Kongens Fald	72
Johannes V. Jensen: Myter og Eksotiske Noveller	73
Leonora Christina: Jammers Minde	75
Leonora Christinas franske selvbiografi	76
Poul Martin Møllers Skrifter	78
Peter Nansens brevvekslinger med Edvard og Georg Brandes	79
Erik Pontoppidan: Grammatica Danica	80
Klaus Rifbjergs digte	81
Ole Rømers Triduum-observationer	82
B74 af Skånske Lov og Skånske Kirkelov	83
Peder Syvs auktionskatalog	83
Anders Sørensen Vedels Antichristus romanus	84
Anders Sørensen Vedels udvalgte historiografiske skrifter	84
Johan Herman Wessels samlede skrifter	85

Essay: Nye ord i sproget – og i Den Danske Ordbog 86**Forslag til nye udgivelser 93**

- Tycho Brahe digitalt formidlet 93
- Sophus Claussen og Johannes Jørgensen. En brevveksling 94
- Danmarks gamle love på moderne dansk 95
- Frederik Christian Eilschovs skrifter 96
- Louis Hjelmslevs forelæsninger 1942-1943 97
- Labyrintens fortsættelse 98
- Peter Seebergs forfatterskab. En bibliografi 100
- H.C. Ørsted: Aanden i Naturen 102

Essay: Fra Johannes Jørgensens indre lønkammer 103**Personalia**

- Medarbejdere på Christians Brygge 109
- Bestyrelser, nævn, udvalg m.m. 113
- Undervisning, censorvirksomhed m.m. 117
- Publikationer 119

Bestyrelsen 125**Mindeord 126**

- Jørgen Dehs 126

Medlemmer 129

I 2018 kunne *Ordbog over det danske Sprog* fejre sit 100-års jubilæum. I 1918 så første del af ordbogen dagens lys, og herefter gik det slag i slag frem til 1956. Det var og er en af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs store bedrifter, og vi kan vel også ubeskedent mene at det var en af de væsentlige indsatser i dansk kulturhistorie i det 20. århundrede.

På mange måder foregreb redaktionen af *Ordbog over det danske Sprog* i årene omkring 1920 hvad vi gør i dag, med moderne kommunikationsformer, i arbejdet med *Den Danske Ordbog*. Med Lis Jacobsen i spidsen henvendte man sig dengang gennem aviserne til offentligheden for at indsamle autentiske eksempler på ordenes brug. Det har sin pendant i den langt mere intense kontakt som ordbogsredaktørerne nu til dags kan have med sprogbrugere rundt om i landet ad digital vej. Når redaktionen af *Ordbog over det danske Sprog* i sin tid insisterede på at ordbogen skulle dække sproget i al dets mangfoldighed, også 'gadedrengesproget', er det et princip som slet ikke står til diskussion i dag. Og ligesom vi i dag er glade for at ordbogen er gratis tilgængelig, var det dengang Lis Jacobsens ønske, ud fra samme folkeoplysningsideal, at ordbogen skulle være så billig som muligt.

Men hvad der på den anden side adskiller en moderne internetordbog som *Den Danske Ordbog* fra den traditionelle trykte, er den løbende registrering af nye ord og udtryk, den konstante finger på sprogets puls vi kan have i dag. En digital ordbog under løbende opdatering er til enhver tid i stand til at beskrive den aktuelle sprogbrug. Den bliver med andre ord aldrig afsluttet, men er i stadig udvikling.

Passende nok blev 2018 også året hvor de fem store supplementsbind til *Ordbog over det danske Sprog* – der udkom på tryk i årene 1992-2005 – blev lagt på nettet. De er vel at mærke indarbejdet i den digitale ordbog således at de enkelte oplysninger nu ligger hvor de skal, direkte knyttet til de oprindelige artikler. Dermed er det blevet langt lettere at anvende det rige materiale som supplementet udgør.

En tilsvarende digital merværdi kan vi også glæde os over for *Svensk-Dansk Ordbogs* vedkommende, som er blevet indlemmet på ordbogsplatformen og også fås som app. Ordbogen er udvidet med 8.000 ord siden den kom på tryk i 2010.

Ordbogsarbejdet på *ordnet.dk* og den sproglige rådgivning på *sproget.dk* er noget af det mest synlige vi foretager os. Bag kulisserne arbejdes der til stadighed på de tekstkorpora og digitale redskaber der udgør fundamentet for ordbogsarbejdet, og disse sprogteknologiske ressourcer viser sig at blive mere og mere efterspurgt af forskere og virksomheder. Det er et felt hvor det går stærkt for tiden, og vi er glade for at kunne stille vores ressourcer til rådighed for udviklingen af dansksproget sprogteknologi.

Flere store bogværker er under udgivelse bind for bind i disse år. *Ord for ord for ord* er titlen, ikke på en af vores ordbøger, men på bind 2 af *Dansk Sproghistorie*, der udkom i sommer. *Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa* udkommer taktfast, to bind hvert halve år, og nærmer sig nu sin afslutning. Og endelig har Holberg været med os nu i 10 år. Først gjaldt det den samlede udgave på nettet, og derpå fulgte den trykte 22-binds udgave, *Holberg · Ludvig Holbergs hovedværker*, der udkom i et hæslblæsende tempo, ét nyt bind hver måned. Nu er det slut. Det afsluttende antologi-bind, *Holberg · Et udvalg*, er kommet i februar 2019 og en række formidlingsarrangementer løber af stablen i foråret.

Blandt årets øvrige udgivelser kan fremhæves at *Christian 3.s danske Bibel fra 1550*, et af de store monumenter i dansk sprog- og kulturhistorie, nu er blevet tilgængelig online. Udgaven er tilkøbt ordforklaringer og faksimiler af 1550-udgaven og ledsaget af en introduktion.

I serien *Danske Klassikere* er der udkommet fire titler (6 bind) i årets løb: Jens Baggesens *Labyrinten* 1-2 i 2. udgave, Johannes V. Jensens *Himmerlandshistorier* 1-2 i 2. udgave, Knud Sønderbys *Midt i en Jazztid* og *To Mennesker mødes* i 2. udgave samt N.F.S. Grundtvigs *Nyaars-Morgen*, resultatet af et frugtbart samarbejde med Grundtvig Centeret (*Grundtvigs Værker*).

Alle disse vidt forskellige aktiviteter har kun kunnet realiseres fordi vi har modtaget overordentlig gavmild støtte fra både private fonde og Kulturministeriet. Det er vi dybt taknemmelige for. Ligeledes vil vi gerne takke vores eksterne samarbejdspartnere – forlag, universiteter, biblioteker og andre institutioner – for konstruktivt og inspirerende samarbejde, og endelig skal alle medlemmer, medarbejdere og eksterne udgivere have en varm tak for deres indsats for Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

Den daglige ledelse af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab varetages af direktøren i tæt samarbejde med den øvrige administration. Bestyrelsen er på jævnlige møder med direktøren holdt underrettet om alle væsentlige anliggender og udgør på det grundlag selskabets øverste ledelse. Kommunikation med omverdenen har fundet sted via selskabets hjemmeside, ved pressemeddelelser samt gennem nyhedsbreve og på Facebook.

Årets resultat er 21.189 kr. Selskabet har i 2018 modtaget bevilninger på 9.842.395 kr. mod 14.694.635 kr. i 2017.

Chr. Gorm Tortzen
formand

Karen Skovgaard-Petersen
direktør

Jens Baggesen: Labyrinten

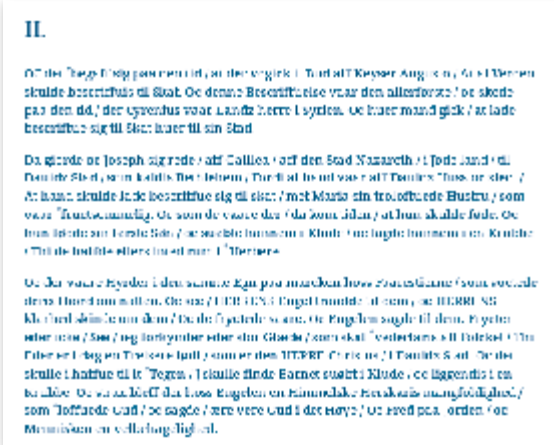
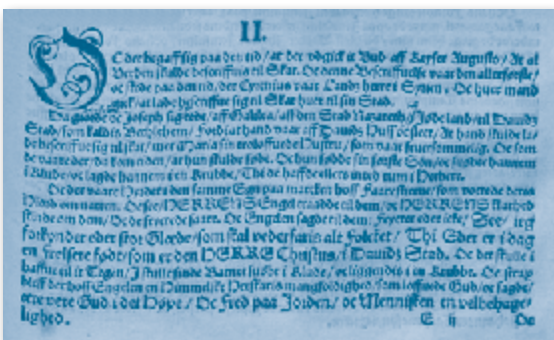
Udgiver: Henrik Blicher
Tilsynsførende: Flemming Lundgreen-Nielsen og Klaus P. Mortensen
Finansiering: Statens Kunstfonds Projektudvalg for Litteratur

Jens Baggesens *Labyrinten* 1-2 udkom i 2. udgave den 17. juli 2018 i serien *Danske Klassikere* på Gyldendal.

Christian 3.s danske Bibel på nettet

Redaktion: Marita Akhøj Nielsen
It-udvikling og hjemmeside: Thomas Hansen og Jonas Nielsen
Tilsynsførende: Anne Mette Hansen og Ebba Hjorth
Finansiering: Dronning Margrethes og Prins Henriks Fond samt G.E.C. Gads Fond

Christian 3.s danske Bibel på nettet blev offentliggjort den 30. november 2018 på portalen *tekst-net.dk*.

Danmarks ældste lægebøger

Udgiver: Simon Skovgaard Boeck

It-udvikling: Thomas Hansen

Tilsynsførende: Anne Mette Hansen, Ebba Hjorth og Nicolai Hartvig Sørensen

Finansiering: Cand. Pharm. Povl M. Assens Fond

Danmarks ældste lægebøger blev offentliggjort i en endelig version den 1. februar 2019 på portalen tekstnet.dk.

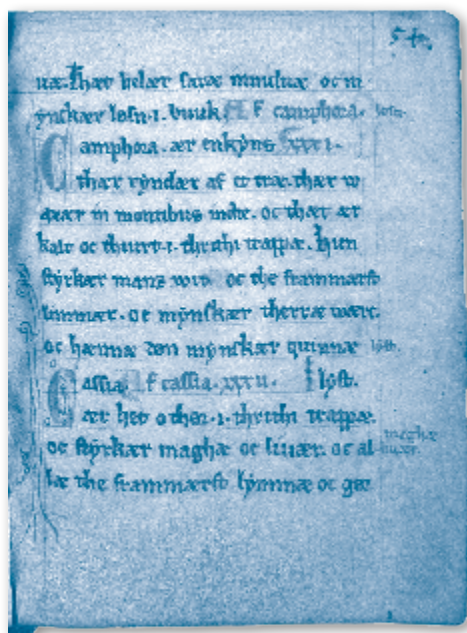
Dansk Sproghistorie

Redaktion: Laurids Kristian Fahl, Ebba Hjorth (ledende redaktør), Birgitte Jacobsen, Henrik Galberg Jacobsen, Bent Jørgensen og Merete K. Jørgensen

Tilsynsførende: Bente Holmberg og Allan Karker †

Finansiering: Carlsbergfondet

Ord for ord for ord, andet bind af *Dansk Sproghistorie* 1-6, udkom den 27. juni 2018 på Aarhus Universitetsforlag.

Erik Hansen og Lars Heltoft: Grammatik over det Danske Sprog

Redaktion: Torben Christiansen
Tilsynsførende: Sanni Nimb og Lars
Trap-Jensen
Finansiering: Oticon Fonden

Erik Hansen og Lars Heltofts
Grammatik over det Danske Sprog
1-3 udkom i 2. udgaves 1. oplag
den 11. februar 2019 på Syddansk
Universitetsforlag.

N.F.S. Grundtvig: Nyaars-Morgen

Udgiver: Steen Tullberg
Tilsynsførende: Johnny Kondrup
Finansiering: Statens Kunstfonds
Projektudvalg for Litteratur

N.F.S. Grundtvigs *Nyaars-Morgen*
udkom den 31. august 2018
i serien *Danske Klassikere* på
Gyldendal. Udgivelsen er resulta-
tet af et samarbejde med Grundtvig
Centeret (*Grundtvigs Værker*).

Holberg · Ludvig Holbergs hovedværker

Redaktion: Henrik Andersson †, Laurids Kristian Fahl (ledende redaktør), Finn Gredal Jensen, Camilla Zacho Larsen og Peter Zeeberg (ledende redaktør)

Finansiering: Augustinus Fonden og A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal

I *Holberg · Ludvig Holbergs hovedværker* 1-22 udkom *Peder Paars* den 5. april 2018; *Natur- og Folkeretten* den 3. maj, *Skæmtedigte* den 7. juni, *Epigrammer* den 5. juli, *Levnedsbrev* den 6. september 2018 og *Holberg · Et udvalg* den 7. februar 2019 på Aarhus Universitetsforlag.

Jensen & Goldschmidt: Latinsk-dansk Ordbog

Redaktion: Jonas Nielsen, Mette-Marie Møller Svendsen, Nicolai Hartvig Sørensen (ledende redaktør), Niels Grotum Sørensen, Chr. Gorm Tortzen og Thomas Troelsgård

Tilsynsførende: Sten Ebbesen, Erik Petersen og Liisa Theilgaard

Finansiering: Augustinus Fonden

Jensen & Goldschmidt: *Latinsk-dansk Ordbog* blev officielt afsluttet den 1. november 2018 med udsendelsen af appen.

littera -ae, f. med dim. -rūla -ae, f.

l) et bogstav (skrifttegn), *rostro hūni A litteram impo legis; prima litterarum elementa* alfabetet, ABC'en; *lit* alfabetet, den alfabetiske orden; *miraculum litterarum* (Plaut.) *homo trium litterarum* = *fur* (en tyv); (Plaut.) (dvs. J) hænge sig; *l salutaris* = *A* (dvs. *absolvo*) mod *condemna*; *digerere in litterum* (sen.) ordne alfabetisk; *discre* lære at læse; *facere l. (ll.)* skrive; *ad me l. nunq* ("en tøddel"); *nescire ll.* ikke kunne (læse og) skrive; *sc* skrive (heraf = forstå at føre regnskabsbøger); (sen.) *lo* udføre bogstaveligt (ordret) nedenfor. Heraf *meton.* i s

a) håndskrift, hånd, skrifttræk, *Alexidis manus pr similitudinem tuae litterae.*

b) (*di*g.) om noget skrevet = en skrivelse, et brev,

Johannes V. Jensen: Himmerlands- historier

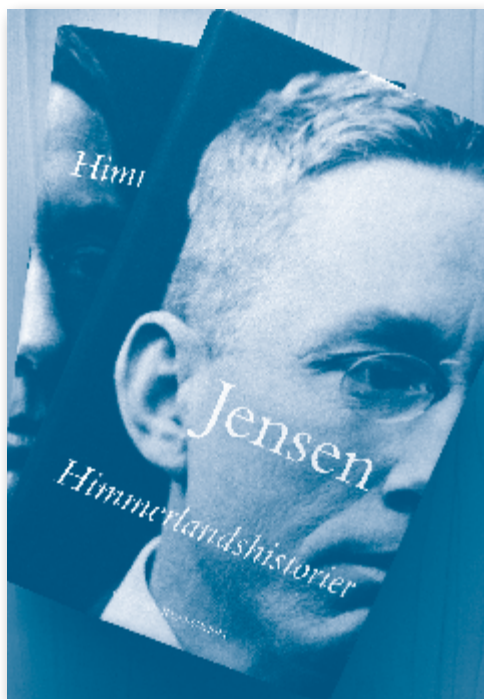
Udgivere: Per Dahl og Aage Jørgensen
Tilsynsførende: Jørn Lund
Finansiering: Statens Kunstfonds
Projektudvalg for Litteratur

Johannes V. Jensens *Himmerlandshistorier* 1-2 udkom i 2. udgave den 17. juli 2018 i serien *Danske Klassikere* på Gyldendal.

Adam Oehlenschläger: Digte (1803)

Udgiver: Johan de Mylius
Tilsynsførende: Henrik Blicher
Finansiering: Statens Kunstfonds
Projektudvalg for Litteratur

Adam Oehlenschlägers *Digte* (1803) udkommer i maj 2019 i serien *Danske Klassikere* på Gyldendal.

Peter Seeberg: Rejsen til Ribe

Udgivere: tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Jonas Holst

Tilsynsførende: Ebba Hjorth, Lasse Horne Kjældgaard og Erik Skyum-Nielsen

Finansiering: Velux Fonden

Peter Seebergs *Rejsen til Ribe* udkom den 28. juni 2018 i serien *Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa* på Gyldendal.

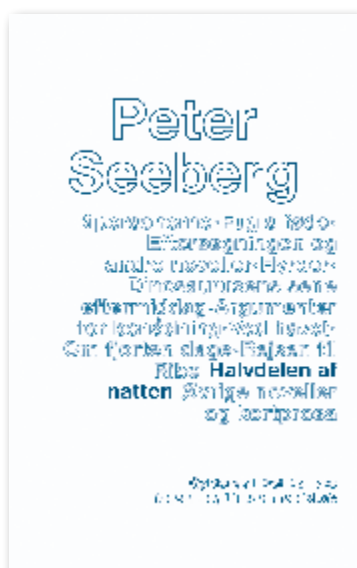
Peter Seeberg: Halvdelen af natten

Udgivere: tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Knud Bjarne Gjesing

Tilsynsførende: Ebba Hjorth, Lasse Horne Kjældgaard og Erik Skyum-Nielsen

Finansiering: Velux Fonden

Peter Seebergs *Halvdelen af natten* udkom den 28. juni 2018 i serien *Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa* på Gyldendal.

Peter Seeberg: Bipersonerne

Udgiver: tekstudgivelse, noter og efterskrift ved Anders Juhl Rasmussen

Tilsynsførende: Ebba Hjorth, Lasse Horne Kjældgaard og Erik Skyum-Nielsen

Finansiering: Velux Fonden

Peter Seebergs *Bipersonerne* udkom den 3. december 2018 i serien *Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa* på Gyldendal.

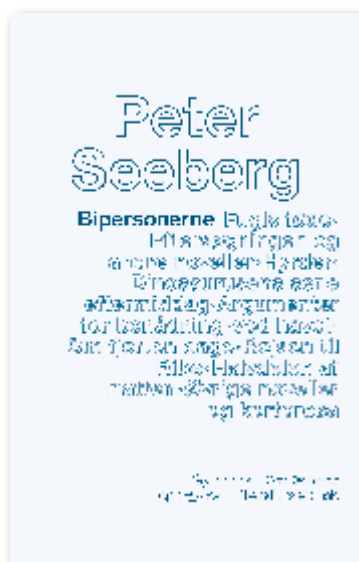
Peter Seeberg: Fugls føde

Udgiver: tekstudgivelse, noter og efterskrift ved Jeppe Barnwell

Tilsynsførende: Ebba Hjorth, Lasse Horne Kjældgaard og Erik Skyum-Nielsen

Finansiering: Velux Fonden

Peter Seebergs *Fugls føde* udkom den 3. december 2018 i serien *Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa* på Gyldendal.

Svensk-Dansk Ordbog

Redaktion: Kjeld Kristensen

It-udvikling: Nicolai Hartvig Sørensen

Finansiering: Dronning Margrethes og Prins Henriks Fond samt Johanne og Einer Flach-Bundegaards Fond

Onlineversionen af *Svensk-Dansk Ordbog* blev offentliggjort den 6. juni 2018 på sdo.dsl.dk.

Knud Sønderby: Midt i en Jazztid · To Mennesker mødes

Udgivere: tekstudgivelse og noter ved Jesper Gehlert Nielsen, efterskrift ved Lars Peter Rømhild

Tilsynsførende: Per Dahl

Finansiering: Statens Kunstfonds Projektudvalg for Litteratur

Knud Sønderbys *Midt i en Jazztid* og *To Mennesker mødes* udkom i 2. udgave den 30. maj 2018 i serien *Danske Klassikere* på Gyldendal.

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab udkommer 3-4 gange årligt og bringer nyheder om igangværende og afsluttede udgivelser. Nyhedsbrev nr. 8 udkom i september 2018 og nr. 9 i februar 2019. Redaktionen varetages af vekslende medarbejdere ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, senest Sebastian Møller Bak, Markus Hedemann, Camilla Zacho Larsen, Henrik Lorentzen og Mette-Marie Møller Svendsen.

Årets arrangementer

I det forløbne år har Det Danske Sprog- og Litteraturselskab afholdt eller bidraget til afholdelsen af følgende arrangementer med deltagelse af bl.a. selskabets medlemmer og medarbejdere:

Arrangement i anledning af udgivelsen af *Ord for ord for ord*, andet bind af *Dansk Sproghistorie* 1-6, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet, 28. juni 2018

Holbergs A- og B-sider, foredragsforestilling med bl.a. Ghita Nørby og Søren Sætter-Lassen som led i *Golden Days Festival 2018: Historiens B-sider*, Dronningesalen, Det Kgl. Bibliotek, 10. september 2018

Litterær lystvandring, byvandring med redaktører ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab som led i *Golden Days Festival 2018: Historiens B-sider*, Kgs. Nytorv, Nyhavn m.v., 11. og 17. september 2018

Diplomatarium Danicum og historikerne, seminar i anledning af Anders Leegaard Knudsens 60-årsdag, Harsdorffsalen, Rigsarkivet, 2. november 2018

Erik af Pommerns juridiske og politiske kamp for at erobre Slesvig, seminar i anledning af udgivelsen af Markus Hedemann: *Danmark, Slesvig og Holsten 1404-1448 – konflikt og konsekvens*, arrangeret af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Center for Interdisciplinære Retlige Studier ved Københavns Universitet, Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, 22. januar 2019

Rundt om Holberg – en nutidig klassiker, fyrtårnsarrangementer i anledning af færdiggørelsen af *Holberg · Ludvig Holbergs hovedværker*, arrangeret af Folkeuniversitetet i Aarhus i samarbejde med Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Aarhus Universitetsforlag, Aalborg, København, Aarhus, Odense, 21., 22., 24. og 25. februar 2019

Ved BogForum i Bella Center Copenhagen den 26.-28. oktober 2018 havde Det Danske Sprog- og Litteraturselskab igen i år sin egen stand, hvor selskabets udgivelser præsenteredes, og hvor medarbejdere informerede om selskabets aktiviteter. Sammen med Syddansk Universitetsforlag, Museum Tusulanums Forlag og Forlaget Vandkunsten havde Det Danske Sprog- og Litteraturselskab desuden en scene, der dannede rammen om samtaler og foredrag om aktuelle udgivelser.

Det corpus som overskriften nævner er nok som projekt enten afgået ved døden eller døden ganske nær når dette årsskrift udkommer, og det følgende er i en vis forstand en nekrolog, men som vigtig kilde til middelalderlig videnskab på højeste niveau vil *Corpus Philosophorum* forventeligt have flere generationers liv foran sig.

Projektets mål var at udgive alle overleverede videnskabelige værker af danske forfattere fra middelalderen. Et par enkelte er efter moden overvejelse blevet udelukket, men stort set er målet nået. Der var tanker om at udgive et par relevante værker allerede i vores selskabs stiftelsesår, 1911, men de blev hurtigt skrinlagt. Det var måske meget godt, landet ejede ikke dengang folk med den nødvendige ekspertise. Sagen dukkede op igen i 1946, hvor to tyske missionærer, jesuitterne Alfred Otto (1903-1982) og Heinrich Roos (1904-1977), der begge havde taget danske akademiske uddannelser i 1930'erne, foreslog Det Danske Sprog- og Litteraturselskab at starte en serie à la *Corpus Philosophorum* med dem selv som udgivere. Selskabets medlemmer viste civilcourage ved at acceptere forslaget: Jesuitter havde gennem århundreder haft et dårligt lov i det lutheranske Danmark, og tyskere stod ikke i høj kurs i 1946. Men forslaget var videnskabeligt lødigt, dog vedtog man i første omgang at begrænse den nye serie til at omfatte lingvistiske (i middelalderens terminologi: grammatiske) værker fra det sene 1200-tal, som man syntes kunne danne en passende helhed.

Efter grundige forberedelser i København drog Otto og Roos så i 1949 på en rundrejse til europæiske biblioteker for at se på håndskrifter. Ved hjemkomsten havde de så meget materiale at de med styrke kunne argumentere for at udvide projektet til at omfatte alle typer videnskabelige arbejder, og fra 1950 hed det da *Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi*, hvor *philosophi* skulle tages i den brede betydning 'videnskabsmænd'. At titlen er på latin har den simple forklaring at alle de relevante værker er på det sprog. *Corpus Philosophorum* kom i sin endelige form til at omfatte værker om både lingvistik, logik, fysik, psykologi, metafysik, matematik, astronomi og teologi. Første bind – en kleppert i to halvbind – udkom i 1955, og i 2009 var man nået til bind 14, men bind 9, som var ekstra vanskeligt, var blevet sprunget over, så det er dét der i år afslutter serien.

Til alt held har hovedparten af de bevarede værker af danske videnskabsmænd fra middelalderen vist sig at være af høj, nogle ligefrem af fremragende, kvalitet. Langt de fleste er blevet til ved Paris' universitet i det sene 1200-tal, herunder de allerlødigste: Boethius de Dacias værker om lingvistik plus en vifte af filosofiske discipliner, og Martinus de Dacias grundbog i lingvistik, *Modi significandi*, som blev brugt ved italienske universiteter så sent som i 1400-tallet. *De Dacia* er ikke forfatterens efternavn, det betyder 'fra Danmark', og en sådan angivelse af oprindelse fik man hæftet på sig når man blev indskrevet ved et universitet.

Martin kan identificeres med en mand som i en periode afbrød sin parisiske universitetskariere for at fungere som kansler for Erik Menved, men derefter tog tilbage til Paris for at undervise i teologi i sine sidste år (han døde i 1304). Om Boethius, der nok har heddet Bo på dansk, ved man kun med sikkerhed at han var en af

de lærere ved fakultetet for de frie kunster som var ophavsmand til særlig mange af de 219 læresætninger som bispem af Paris fordømte i en berømt og berygtet skrivelse dateret 1277.

Det var kendt før starten af *Corpus Philosophorum* at Boethius og Martin havde været historisk betydelige, men man vidste ikke rigtig hvilke kvaliteter der havde skaffet dem berømmelse i deres sam- og eftertid. Man vidste fx ikke hvilke af de 219 fordømte teser der stammede fra Boethius, kun at han var velrepræsenteret i samlingen. Udgaverne i *Corpus Philosophorum* har gjort det forståeligt at Martins velorganiserede *Modi significandi* fik så langt et efterliv ved højere læreanstalter, og de har vist at Boethius var en første klasses filosof i et århundrede der ellers ikke mangler filosofiske koryfæer. Hans videnskabsteori og hans afgrænsning af videnskaben over for teologien var banebrydende. Boethius får da også stadig mere plads i fremstillinger af middelalderens filosofi, og hans nemmest tilgængelige værk *De summo bono* (*Det højeste gode*), et lidenskabeligt og retorisk mesterligt indlæg for værdien af et liv som forsker, er oversat til rigtig mange moderne sprog.

Roos og Otto fik udgivet tre bind, det sidste i 1963. De var begge børn af neothomismen, en bevægelse som florerede fra 1870'erne til 1960'erne, og som i Thomas Aquinas' (død 1274) filosofi og teologi søgte et fundament for et moderne katolsk verdenssyn. De havde derfor lært meget om den almene baggrund for værker fra det sene 1200-tal, men kun lidt om tidens

lingvistik og logik, som var emnerne i de bind de kom til at udgive, og der var næsten ingen hjælp at hente i nyere faglitteratur. Lingvistikken fik de efterhånden et godt greb om, men det kneb med logikken. De var egentlig gode håndskriftslæsere, men mange forkortede ord i håndskrifterne kan man ikke læse rigtigt medmindre man er dybt fortrolig med det emne der behandles, og dertil kom at navnlig Otto savnede den trænede filologs disciplin, så der var en del fejl og inkonsekvenser i seriens tre første bind, som ikke desto mindre repræsenterer en betragtelig pionerindsats.

Otto trådte tilbage fra aktiv deltagelse i *Corpus Philosophorum* omkring 1963. Roos førte projektet videre, men blev i slutningen af 1960'erne reelt, fra 1972 officielt, erstattet som ledende udgiver af sin dynamiske elev Jan Pinborg (1937-1982), ved hvis død jeg overtog hvervet. Ud over de to tyske grundlæggere har også en ungare, et par italienere, en franskmændinde og en belgier været udgivere af bind eller dele af bind i serien, men hovedparten af tekstmassen har danskere stået for: Jan Pinborg, Niels Jørgen Green-Pedersen (1942-2017), Fritz Saaby Pedersen (1945-2016), jeg selv (1946-) og Lars Boje Mortensen (1958-). Alle de danske udgivere har været uddannet som klassiske filologer ved Københavns Universitet, og det var ikke en uddannelse der var til at kimse ad.

Med Pinborg fik *Corpus Philosophorum* et betydeligt kvalitetsløft. Ved siden af den klassiske filologi og dens metoder var han både velbelæst i antik og middelalderlig logik og lingvistik og vel inde i nutidens varianter af samme discipliner, såvel som generelt filosofisk meget velorienteret og i besiddelse af store analytiske evner. Der er ikke mange fingre at sætte på hans monumentale udgave af Boethius de Dacias lingvistiske hovedværk i bind IV fra 1969, eller på den ikke mindre monumentale udgave af en række andre værker af samme forfatter i bind VI fra 1976, hvor Green-Pedersen dog stod for en meget stor del af arbejdet.

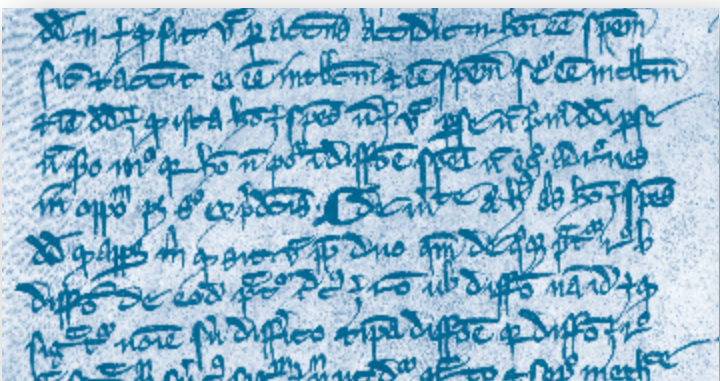
Helt i særklasse er Saaby Pedersens udgave af Petrus Philomenas (Peder Nattergals) astronomiske og aritmetiske værker i bind X (1983-1984), hvortil han ikke alene anvendte et uhyrligt antal håndskrifter, men også måtte opfinde en metode til at udgive tabelværker, for dér slog den klassiske filologis sædvanlige redskaber ikke til. Saaby Pedersen var særdeles it-kyndig og havde arbejdet med computere længe før det gik op for almindelige humanister at det var fremtiden. Det var en af hemmelighederne bag hans evne til at holde rede på sit kæmpemæssige kildemateriale. Med hans bistand (og med nogle store statslige bevillinger i ryggen) var jeg også i begyndelsen af 70'erne gået i gang med at generere tekst og apparater til bind VII i maskinlæsbar form, hvilket – med passende speciallavet programmel produceret af en professionel programmør – muliggjorde en mængde analyser som ikke ville være mulige ved

håndkraft. Til slut, i 1977, sørgede endnu et særligt produceret program for opsætning og automatisk ombrydning af tekst (incl. korrekt latinsk orddeling) og tre apparater, så det hele var klart til trykning. Sligt var ikke før set, men i næste årti begyndte små personlige computere at erstatte de skrumler af nogle mainframes vi havde arbejdet med, og programmer til desktop blev en standardvare, så alt det dyre programmel til bind VII blev forældet og aldrig brugt igen.

Der var ikke egentlige metodologiske problemer forbundet med den udgave af Anders Sunesens *Hexaëmeron* fra omkring 1190, som jeg i samarbejde med Lars Boje Mortensen udsendte i bind XI. Der var kun ét håndskrift at tage hensyn til, og det er næsten fejlfrit; oven i købet var der en fremragende udgave ved M.C. Gertz fra 1892, men teksten er hundesvær at forstå, for det er en superforkortet gengivelse på hexametre af komplicerede teologiske argumenter, som bl.a. kræver et nøje kendskab til tidens højtudviklede semantik og logik. Så mens selve digtets tekst ikke kom til at se meget anderledes ud end hos Gertz, bortset fra enkelte vigtige ændringer i interpunktionen, så kom et nyt kildeapparat baseret på friske studier af både trykt og utrykt litteratur og en udvidelse af hans kommentar (som vi genoptrykte) til at give læseren meget bedre muligheder for at rekonstruere den komprimerede argumentation. Gertz' kommentar var på latin, så derfor skrev jeg også mit supplement på latin. Det har jeg senere fortrudt; selv læsere af latinske tekster læser nødig latinsk sekundærlitteratur.

De både praktiske og metodologiske problemer med det afsluttende bind IX har været så komplicerede at jeg ikke kan gøre rede for dem her, men har måttet vie en sektion af bindets indledning til at forklare dem.

Det nationale sigte med *Corpus Philosophorum* tilsagde at projektet kunne regne med nogen opbakning til enhver tid, ikke blot i form af penge fra Carlsbergfondet, som i 1960'erne aflønnede studentermedarbejdere og i det meste af projektets levetid har betalt alle trykkeriregningerne, men også i et vist omfang på Københavns Universitet, hvor det ikke altid er nemt at finde gehør for forskningsaktiviteter der ligger uden for al-

farvej. Centrum for udgiverarbejdet var i godt tredive år det lille Institut for Græsk og Latinsk Middelalderfilologi (IGLM), som var oprettet i 1958 specifikt for at huse *Corpus Philosophorum* og et andet udgiverprojekt, *Monumenta Musicae Byzantinae*. Med baggrund i arbejdet på *Corpus Philosophorum* udviklede IGLM sig fra 70'erne af til et center af internationalt format for studiet af middelalderlig filosofi med særlig vægt på logik og lingvistik, og på at udgive hidtil ukendte tekster (uden skelen til forfatterens nationale oprindelse). Traditionen fra IGLM blev videreført efter en fusion med klassisk filologi i 1991 og indlemmelse i Saxo-Instituttet i 2004.

Der sidder i dag filosofihistoriske forskere i mange lande, også ud over Europa, som vil vedkende sig en gæld til studieophold i og senere kontakt med København. Hvad der startede som et projekt der skulle gøre vort fædreland ære ved at udbrede kendskabet til glemte danske videnskabsmænd, er endt med ikke blot at have opfyldt sit oprindelige formål, men også at have skabt et stort internationalt forskningsnetværk. Det havde de medlemmer af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab som i 1946 gik ind på Roos' og Ottos forslag næppe forudset, men de ville måske være blevet lidt stolte hvis de kunne have fået at vide hvad det førte til at de fulgte deres sunde instinkt for hvad der er videnskabeligt gods i.

Sten Ebbesen

En mere udførlig redegørelse for *Corpus Philosophorum Danicorum*s historie har jeg givet i Johnny Kondrup (red.): *Dansk Editionshistorie*, bd. 1, som er under udgivelse.

Arkiv for Dansk Litteratur

Redaktion: Nicolas Reinecke-Wilkendorff

Samarbejdspartner: Det Kgl. Bibliotek

Finansiering: Det Elektroniske Forskningsbibliotek, Kulturnet Danmark og Det Kgl. Bibliotek

Arkiv for Dansk Litteratur (*adl.dk*) er et websted, der giver adgang til den klassiske danske litteratur. 78 forfatter-skaber – fra 1100-tallets Saxo til Gustaf Munch-Petersen (1912-1938) – lagt ud i for-trinsvis tekstkritiske og kom-menterede (DSL-)udgaver, dels i faksimileversion, dels i søgbar tekstversion. Til forfatterskaberne knytter der sig et forfatterportræt med orientering om biografiske forhold, centrale værker og temaer, værkernes modtagel-se og efterliv samt en biblio-grafi. Tilsammen en digital litteraturhistorie på ca. 2.100 bogsider.

Arkiv for Dansk Litteratur blev oprettet i begyndelsen af 2000-tallet, hvor der blev arbejdet intensivt på at etablere det digitale arkiv. Efter etableringen faldt det redaktionelle aktivitetsniveau markant, og i den følgende årrække befandt sitet sig (teknisk og redaktionelt) i et dødvande.

I begyndelsen af 2013 tog Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Det Kgl. Bibliotek (først uafhængigt af hinanden, siden som fælles indsats) initiativ til et fornyet arbejde med *Arkiv for Dansk Litteratur*. Det Kgl. Bibliotek afsatte midler til det indle-dende arbejde, og der blev nedsat en projektgruppe bestående af medarbejdere fra Det Kgl. Bibliotek og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Gruppen skulle med afsæt i bl.a. gennemførte interviews og analyser finde frem til, hvordan det nye *Arkiv for Dansk Litteratur* teknisk og funktionsmæssigt skulle indrettes. Fokus var i denne fase kun i begræn-set omfang på at tilføje nyt materiale til sitet, da der ikke var afsat midler hertil. Arbej-det med at definere og siden udvikle det nye site blev påbegyndt i 2014 og fortsat-te i de følgende år med en del afbrydelser undervejs. Status primo 2019 er, at alt materiale fra det oprindelige *Arkiv for Dansk Litteratur* er migreret til og optaget i Det Kgl. Biblioteks digitale infrastruktur. Det nye *Arkiv for Dansk Litteratur* er tilgæn-geligt på *adl.dk*, men endnu udestår dele af den tekniske udvikling.

VAR DET SYND?

O, var det Synd, at vi var ene?
At ved vort Bryllup var saa læt?
At mellem hvide, taase Grene
Et Storkvi kan i Reden sæt?

Et Stork med sine nede Husen
Og med sin lange Slædermel?
Og ingen Gartneresønd med Roser.
Og kun en Smag med Silkeleib?

Og ingen Proer med Pibebrøve,
Og ingen psinet Kærværme,
Og ingen ardean Beredgave,

100 DIGTE 1838

VAR DET SYND?

O, var det Synd, at vi var ene?
At ved vort Bryllup var saa læt?
At mellem hvide, taase Grene
Paa Stork vi kua i Reden søet?

Herman Bangs breve

Udgiver: Gert Posselt

Tilsynsførende: Sten Rasmussen †

Finansiering: Augustinus Fonden og Carlsbergfondet

Den omfattende personkreds, som Herman Bang (1857-1912) via breve og telegrammer flittigt meddelte sig til, afspejler hans eget mangesidige virke siden 1870'erne. Kun relativt få af disse breve er hidtil blevet publiceret, fyldigst i form af to bogudgaver fra hhv. 1918 (et udvalg af breve til Peter Nansen) og 1951 (en mere fuldstændig helhed til Fritz Boesen); som tekstudgaver betragtet har de imidlertid begge en mangelfuld og utilstrækkelig form. I Det Kgl. Bibliotek findes i dag mellem 2.500 og 3.000 breve fra Bang til et par hundrede forskellige adressater. Andre offentlige samlinger i ind- og udland rummer Bangbreve, ligesom der spredt i privateje befinder sig breve fra ham. Breve til Bang er derimod mere sjældne, antagelig fordi han ikke selv gemte på modtagen post.

En gradvis publicering af alle bevarede breve fra og til Herman Bang vil forsyne forskningen med et vigtigt materiale til forståelse af

den biografiske ramme om hele Bangs virksomhed som forfatter, oplæser, journalist og sceneinstruktør.

En person har efterladt sig flere modtagne breve fra Bang end nogen anden: den nære ven gennem godt 30 år, journalisten, forfatteren og forlæggeren Peter Nansen (1861-1918). Bangs ca. 500 breve til ham og ca. 100 bevarede breve til

hustruen, skuespillerinden Betty Nansen (1873-1943), danner grundstammen i det nu afsluttede arbejde, muliggjort gennem bevillinger fra Augustinus Fonden og Carlsbergfondet. I denne udgave indgår desuden 18 brevttekster fra Peter Nansen til Herman Bang, de eneste, som det har været muligt at finde. Bang-Nansen-brevene blev i 2016 publiceret i digital form på bangsbreve.dk.

Augustinus Fonden har nu muliggjort en fortsættelse af arbejdet med at gøre mange flere af Herman Bangs breve i Det Kgl. Biblioteks håndskriftsamling tilgængelige på bangsbreve.dk. Det er udgiverens håb i 2019 og 2020 at kunne udgive omkring et tusind breve og telegrammer, stilet til Bangs forlagsforbindelser og en række nære venner. Arbejdet påbegyndes i foråret 2019.

Den Danske Begrebsordbog og DanNet?

Redaktion: Sanni Nimb i samarbejde med *ordnet.dk*

Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Liisa Theilgaard og Peter Zeeberg

Finansiering: Carlsbergfondet og Kulturministeriet

Arbejdet med at tilføje flere ord til *Den Danske Begrebsordbog* ud fra opslagsord og betydningsbeskrivelser i *Den Danske Ordbog* er i mindre omfang fortsat i 2018 som en delopgave under *Den Danske Ordbog* og *ordnet.dk* (se side 32).

På nuværende tidspunkt er der ca. 13.900 flere ord i begrebsordbogens digitale manuskript i forhold til den trykte udgave fra 2014, primært udvalgt blandt opslagsord fra A til I i *Den Danske Ordbog*. Målet er at indplacere så godt som alle opslagsord fra ordbogen, herunder også endnu ikke repræsenterede betydninger, så sammenhængen mellem de to ordbøgers ordforråd i første omgang kan udnyttes i den nye funktion, *Ord i nærheden*, i *Den Danske Ordbog* på internettet. Funktionen viser afgrænsede grupper af

betydningsmæssigt tætbeslægtede ord fra samme ordklasse ved langt de fleste ordbetydninger, men endnu ikke ved alle. I hvert enkelt tilfælde beregner en algoritme ud fra strukturen i manuskriptet præcis hvilke ord fra hvert afsnit i begrebsordbogen der skal vises. Man kan samtidig klikke sig videre til ordforklaringer i *Den Danske Ordbog* fra de ord der er udvalgt. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab påtænker at søge midler til en selvstændig digital udgivelse af *Den Danske Begrebsordbog* der skal præsentere det samlede ordforråd på tværs af ordklasser i de 888 afsnit og 22 kapitler, og som også skal udnytte den tætte sammenhæng med *Den Danske Ordbog*.

I slutningen af 2018 bevilgede Carlsbergfondet midler til at forske i anvendelsen af begrebsordbogens leksikalske data i sprogteknologi i et 3-årigt forskningsprojekt. Projektet udføres 2019-2022 i samarbejde med Center for Sprogteknologi, Københavns Universitet, og bygger videre på et tidligere samarbejdsprojekt mellem universitetet og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, *DanNet – et leksikalsk-semantic ordnet for dansk*, støttet af Det Frie Forskningsråd i årene 2004-2008. *Den Danske Ordbogs* betydningsbeskrivelser udgjorde dengang grundlaget for udviklingen af *DanNet*, der er en sprogteknologisk betydningsordbog med formelle beskrivelser af 65.000

ord (se *andreord.dk* og *wordnet.dk*). I det nye forskningsprojekt er et af målene at udvikle effektive metoder til at udvide *DanNets* ordbestand med udgangspunkt i de grupperinger af det danske ordforråd der allerede er foretaget i *Den Danske Begrebsordbog*. Samtidig skal endnu flere ord i *DanNet* oversættes til deres engelske ækvivalenter i den internationale standard for sprogteknologiske betydningsordbøger, *Princeton WordNet*, så de danske sprogteknologiske ordbogsdata kan komme yderligere i spil i internationale forskningsprojekter, herunder i det nuværende EU-projekt *ELEXIS* (se side 51) som Det Danske Sprog- og Litteraturselskab selv deltager i frem til 2022. Vi har navngivet det nye projekt *DanNet²*, og det involverer Sanni Nimb (projektleder), Nicolai Hartvig Sørensen og Thomas Troelsgård fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Bolette S. Pedersen, Sussi Olsen og Mitchell Seaton fra Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet.

C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog

Redaktion: Finn Gredal Jensen (ledende redaktør), Nicolai Hartvig Sørensen, Chr. Gorm Tortzen og Thomas Troelsgård

Tilsynsførende: Sten Ebbesen og Liisa Theilgaard

Finansiering: Augustinus Fonden og G.E.C. Gads Fond

I 1800-tallet udkom flere græsk-danske ordbøger (Arnesen 1830, Berg 1864, Berg 1885), alle beregnet på gymnasieskolens og universitetets undervisning i oldgræsk. Den sidste udgave af Berg er blevet den dansk-norske standardordbog og er genoptrykt adskillige gange. Bergs ordbog blev til i den grundige tyske ordbogstradition, som alle moderne ordbøger er udsprunget af. Førsteudgaven er mere omfangsrig end andenudgaven, som nu har tjent skole og universitet godt i 130 år. Ordbogen bruges i dag dels i gymnasiet, dels på universiteterne af studerende i græsk, latin, oldtidskundskab, klassisk arkæologi, teo-

logi og religionshistorie, foruden i en række andre fag, herunder filosofi.

Imidlertid har Gylden-dal besluttet ikke mere at genoptrykke ordbøger, og forlaget finder, at Bergs ordbog

ikke har kommerciel interesse på de digitale medier. Dette vil betyde, at man blandt danske elever og studerende derefter vil være henvist til fx græsk-engelske ordbøger. Al pædagogisk erfaring viser, at det er vanskeligere at lære et fremmedsprog gennem et andet. Desuden kan oversættere og andre, der arbejder med oldgræsk og dansk, have god brug for en pålidelig ordbog med mange synonymer.

Ved årsmødet i 2003 fik bestyrelsen bemyndigelse til at indlede et samarbejde med det italienske forlag Loescher om en fordansking af den netop udgivne græsk-italienske ordbog, der som den første i verden var digitalt baseret. Samarbejdet måtte af forskellige årsager opgives, men i mellemtiden har teknologiske fremskridt gjort det muligt at digitalisere ældre ordbøger, som derved får nyt liv. På baggrund af en bevilling fra G.E.C. Gads Fond blev der arbejdet videre på forundersøgelserne.

Der foreligger nu en bevilling fra Augustinus Fonden, og projektet vil blive gennemført i perioden 2019-2021. I foråret 2019 indtastes ordbogens førsteudgave (1864) af den indiske samarbejdspartner PHI. Denne indtastning vil være afsluttet i juni 2019, hvorefter det redaktionelle arbejde kan påbegyndes.

Karen Blixen. Værker

Redaktion: Nicolas Reinecke-Wilkendorff (projektleder)

Udgivere: Poul Behrendt, Henrik Blicher, Charlotte Engberg, Annegret Heitmann, Lasse Horne Kjældgaard, Peter Olivarius †, Nicolas Reinecke-Wilkendorff, Benedikte F. Rostbøll og Marianne T. Stecher

Tilsynsførende: Henrik Blicher og Klaus P. Mortensen

Finansiering: Augustinus Fonden, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Dronning Margrethes og Prins Henriks Fond, Statens Kunstfonds Projektudvalg for Litteratur, Velux Fonden, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond, Dansk Tennis Fond, Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond samt Moth-Lunds Fond

Karen Blixen. Værker er den første videnskabelige udgave af Karen Blixens (1885-1962) fiktive forfatterskab. Hvert bind udgives efter moderne tekstkritiske principper og rummer ud over selve teksten en kommentardel (ordforklaringer, realkommentarer, intertekstuelle noter) og en efterskrift. Hertil kommer eventuelle bilag, der kan kaste nyt lys over værket. Tekstgrundlaget udgøres af førstetrykkene, som i en række tilfælde jævnføres med det overleverede manuskriptmateriale.

Arbejdet med seriens sjette bind, *Skæbne-Anekdoter*, er i god gænge, og bindet forventes udgivet medio 2019. Arbejdet med seriens sidste bind rummende *Skygger paa Græsset* og essays forventes afsluttet i løbet af 2019.

Udkommet:

Den afrikanske Farm, tekstkommentar og efterskrift ved Lasse Horne Kjældgaard (2007)

Vinter-Eventyr, tekstkommentar ved Peter Olivarius † og Henrik Blicher, efterskrift ved Poul Behrendt (2010)

Syv fantastiske Fortællinger, tekstkommentar ved Nicolas Reinecke-Wilkendorff, efterskrift ved Lasse Horne Kjældgaard (2012)

Gengældelsens Veje, tekstkommentar ved Nicolas Reinecke-Wilkendorff, efterskrift ved Benedikte F. Rostbøll (2013)

Sidste Fortællinger, tekstkommentar ved Nicolas Reinecke-Wilkendorff, efterskrift ved Charlotte Engberg (2016)

Christian 3.s danske Bibel på nettet

Redaktion: Marita Akhøj Nielsen

It-udvikling og hjemmeside: Thomas Hansen og Jonas Nielsen

Tilsynsførende: Anne Mette Hansen og Ebba Hjorth

Finansiering: Dronning Margrethes og Prins Henriks Fond samt G.E.C. Gads Fond

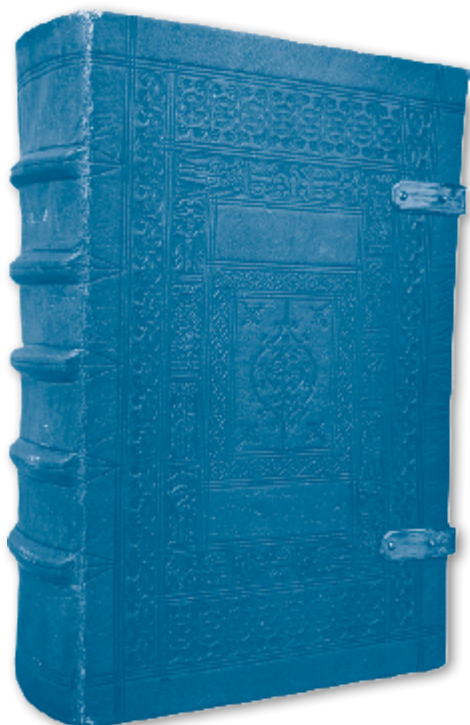
Ved Martin Luthers opgør med den katolske kirke blev Bibelen vigtigere for hver eneste kristen end nogensinde før. Danmark fik sin første oversættelse af hele Bibelen i 1550. *Christian 3.s danske Bibel*, som storværket kaldes, er en af de største bedrifter i det danske sprogs historie. Den fastlagde normen for det danske skriftsprog for lang tid og har fået varig betydning ikke alene kirkeligt, men også for det dansk, vi taler den dag i dag. Mange udtryk bruger vi stadig, som de blev formuleret i *Christian 3.s*

danske Bibel, fx »Du skal elske din næste som dig selv«, »Man tænder ikke et lys og sætter det under en skæppe«, »Øje for øje; tand for tand«.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab har nu udgivet *Christian 3.s danske Bibel* på nettet, så den kan blive kendt af et stort og bredt publikum. For at formidle den gamle tekst er den forsynet med en indledning, der dels placerer den i dens historiske, religiøse og kulturelle sammenhæng, dels opridser dens betydning for senere tider. Nok så vigtigt: Udgaven er forsynet med løbende ordforklaringer, som læseren kan få frem ved et enkelt klik.

Også boghistorisk er *Christian 3.s danske Bibel* et prægtigt værk. Over for hele Europa skulle den nye store Bibel vise, at Danmark-Norge var en førende magt i det lutherske Nordeuropa. Den kom til at koste det samme som en god ko, så den blev ikke hvermandseje. Det var en kirkebibel, som skulle ligge i hver eneste kirke i den danske konges rige, lænket til degnens stol, så ingen kunne løbe med det trykte Guds ord. For at formidle indtrykket af originalens pragt er den moderne afskrift på nettet ledsaget af digitale faksimiler af den oprindelige udgave.

Den 30. november 2018 offentliggjorde Det Danske Sprog- og Litteraturselskab *Christian 3.s danske Bibel* på portalen tekstnet.dk.

Danmarks ældste lægebøger

Udgiver: Simon Skovgaard Boeck

It-udvikling: Thomas Hansen

Tilsynsførende: Anne Mette Hansen, Ebba Hjorth og Nicolai Hartvig Sørensen

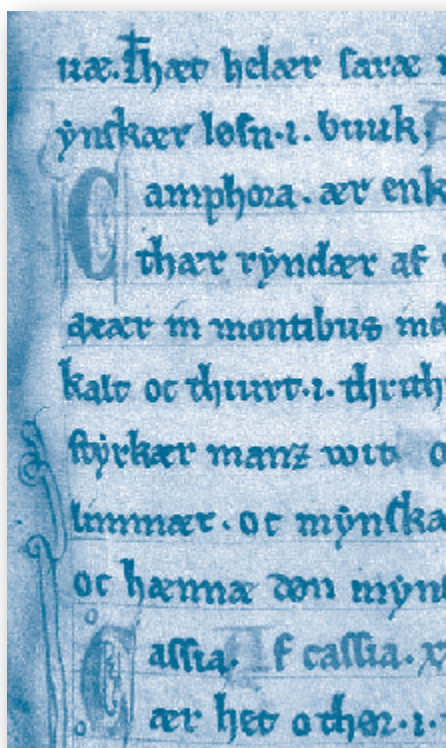
Finansiering: Cand. Pharm. Povl M. Assens Fond

Dette projekt samler 14 digitale udgaver af lægebøger fra Henrik Harpestreng (død 1244) til Henrik Smith (ca. 1495-1563). Konkret udgives følgende tekster på *tekstnet.dk*:

1. Henrik Harpestrengs urte-, sten- og kogeboek i håndskriftet NKS 66, 8° fra ca. 1300
2. Harpestrengs urteboek i håndskriftet Stockholm K48 fra ca. 1300
3. Harpestrengs kogeboek i håndskriftet NKS 70R, 8° fra 1350-1400
4. Harpestrengs stenboek i håndskriftet Stockholm K4 fra ca. 1480-1485
5. Lægeboek fra top til tå i håndskriftet Uppsala D600 fra 1450-1500
6. Åreladningsregler i håndskriftet GKS 3656, 8° fra ca. 1450-1500
7. Lægeboek i håndskriftet GKS 3487, 8° fra ca. 1475-1500
8. Lægeråd i håndskriftet AM 819, 4° fra ca. 1500-1515
9. Åreladningsregler i håndskriftet AM 819, 4° fra ca. 1500-1515
10. En hestelægeboek i håndskriftet AM 819, 4° fra 1514

11. Kvinders Rosengård i håndskriftet GKS 3487, 8° fra ca. 1513-1525
12. Kvinders Urtegård i håndskriftet Thott 245, 8° fra ca. 1513-1525
13. Christiern Pedersen: *En nøttelig Legebog* (Malmö 1533)
14. Henrik Smith: *Lægeboek* I-VI (København 1577)

Af tekniske hensyn er uddragene af Niels Mikkelsen Aalborgs *Medicin- og Lege-bog* (København 1633) udgået af projektet.

I beretningsåret er xml-filerne blevet finpudset, og projektet betragtes som afsluttet. Teksterne indgår i *tekstnet.dk*'s materiale og evt. ajourføring videreføres i dette regi.

Dansk Sproghistorie

Redaktion: Laurids Kristian Fahl, Ebba Hjorth (ledende redaktør), Birgitte Jacobsen, Henrik Galberg Jacobsen, Bent Jørgensen og Merete K. Jørgensen

Studentermedhjælp: Andrea Stengaard

Tilsynsførende: Bente Holmberg og Allan Karker †

Finansiering: Carlsbergfondet

Dansk Sproghistorie publiceres som et 6-binds bogværk (i alt ca. 2.400 sider) suppleret med en webside. Bogværket udgives i samarbejde med Aarhus Universitetsforlag.

Første bind, *Dansk tager form*, indeholder følgende hovedafsnit: *Kilderne, Historie og sprog, Sprogbeskrivelser* samt *Skrift*. Bind 2, *Ord for ord for ord*, har hovedtemaerne *Ortografi, Tegnsætning, Udtale, Ordforråd* og *Ord fra andre sprog*. Bind 3, *Bøjning og bygning*, fortsætter de klassiske sproghistoriediscipliner med *Bøjning* og *Syntaks*. Desuden

behandles
Dialekter

og *Sociolekter*. I fjerde bind, *Dansk i brug*, er afsnittene *Lov, bibel og salmer, Viser, sange og ordsprog, Sprog og medier*, og der afsluttes med *Dannelse og uddannelse*. Bind 5, *Dansk i samspil*, beskriver *Dansk i Verden* og *Andre sprog i Danmark*. Bind 6, *Forfatternes dansk*, afslutter værket med afsnittene *Sprog og stil* samt *Forfattersprog*.

Websiden (danskspoghistorie.dk) rummer dokumentations- og illustrationsmateriale der af pladshensyn må udelades af bogen, og webmediets særlige muligheder for lyd- og billedoptagelser udnyttes.

Jørgen Sparre står bag bøgernes grafiske udformning, mens forlagsredaktør Anette Stoffersen – i samarbejde med redaktionen, og blandt meget andet – varetager den omfattende billedredaktion.

Redaktionen har i det forgangne år arbejdet med at gøre artikler, illustrations- og hjemmesidemateriale til især bind 3 og 4 klar til forlaget. Bind 3 udkommer denne sommer, mens det ventes at bind 4 kan nå at udkomme inden årets udgang.

Udkommet:

Dansk Sproghistorie

Bind 1: *Dansk tager form* (2016)

Bind 2: *Ord for ord for ord* (2018)

Danske Klassikere

Redaktion: Camilla Zacho Larsen og Jesper Gehlert Nielsen (ledende redaktør)

Studentermehjælp: Frederik Hasager, Lasse Stein Holst og Andrea Stengaard

Klassikerudvalg: Søren Peter Hansen, Lasse Horne Kjældgaard, Johnny Kondrup, Birthe Melgård, Jesper Gehlert Nielsen og Søren Schou

Finansiering: Statens Kunstfonds Projektudvalg for Litteratur

selv om de i samtiden nød ganske stor anerkendelse. Hovedvægten i titlernes antal ligger på 1800-tallet, især på de sidste årtier, mens titlerne fra før 1800 er langt færre. Serien omfatter tillige værker fra efter 1920, og det er redaktionens ønske, at titler fra det 20. århundrede med tiden vil udgøre en markant del af *Danske Klassikere*. Ikke kun ud fra litteraturhistoriske

Danske Klassikere er en fortløbende serie af litterære hovedværker, der spænder over de sidste fire århundreder – foreløbig fra Thomas Kingo (1634-1703) til Hans Scherfig (1905-1979). Der er udgivet knap 100 titler i serien, hvis formål er at give læseverdenen mulighed for at erhverve billige, holdbare og pålidelige udgaver, hvor teksterne er eftergået kritisk og forsynet med oplysende kommentarer og efterskrifter. Titlerne udgives i kommission hos Gyldendal og lagerføres i 15 år.

Danske Klassikere omfatter en række hovedstykker i den danske digtekunsts historie – og nogle, som burde være det. Serien udgøres således ikke kun af guldrandede glansnumre, men også af værker, der i dag er ukendte,

kriterier, men mest af alt fordi bøgerne er værd at læse, har en kvalitet, der gør dem til en udfordring for læsere netop nu, samtidig med at de gør indtryk som stemmer fra en anden tid.

Redaktionens arbejde har i det forløbne år været koncentreret om den fortsatte afvikling af igangværende udgivelsesprojekter, dog med igangsættelse af enkelte nye. Hertil kommer de genoptryk, som løbende forberedes.

Planlægningen af kommende titler sker med skyldig hensyntagen til uligevægten i titlernes kronologiske fordeling, til den skæve kønsfordeling og til åbenlyse mangler, hvad angår forfattere og værker, eksempelvis den sparsomme repræsentation af titler fra guldalderen eller fra tiden før 1800, eller efterspurgte titler som Fr. Paludan-Müllers *Adam Homo* (1842-1849) og Amalie Skrams *Forraadt* (1892). Sideløbende hermed bringes serien ind i nyere tid med udgivelsen af Sonja Haubergs *Syv Aar for Lea* (1944), Paul la Cours *Fragmenter af en Dagbog* (1948), Anders Bodelsens novellesamlinger *Drivhuset* (1965) og *Rama Sama* (1967) samt Knud Sønderbys samlede essays.

For at kunne finansiere det stigende antal genoptryk har redaktionen og forlaget set sig nødsaget til at hæve prisen på udgivelserne. Udgaver i ét bind vil fremover koste 200 kr., udgaver i to bind 300 kr.

Arbejdet med seriens hjemmeside (*danskeklassikere.dk*) er så småt genoptaget, og designet skal bringes i overensstemmelse med selskabets nye hjemmeside. *Danske Klassikeres* hjemmeside vil bringe nyheder om igangværende udgivelsesarbejder, nyudgivelser og genoptryk.

Den Danske Ordbog og ordnet.dk

Redaktion: Jørg Asmussen (ansvarlig for korpus), Jonas Jensen, Kjeld Kristensen, Henrik Lorentzen, Sanni Nimb, Mette-Marie Møller Svendsen, Nicolai Hartvig Sørensen (ansvarlig for hjemmeside og apps), Lars Trap-Jensen (ledende redaktør) og Thomas Troelsgård (ansvarlig for xml).

Fra 1. januar 2019 deles projektledelsen mellem Henrik Lorentzen, Sanni Nimb og Lars Trap-Jensen
Studentermedhjælp: Ida Flörke og Andrea Stengaard

Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Liisa Theilgaard og Peter Zeeberg

Finansiering: Augustinus Fonden, Carlsbergfondet og Kulturministeriet samt Skibsreder Carsten Brebøls Almennyttige Fond

Ordnnet.dk er Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs websted for moderne ord-bøger og tekstkorpora.

Hjemmesiden giver adgang til digitale versioner af *Den Danske Ordbog* og *Ordbog over det danske Sprog* med supplement og til selskabets digitale og søgbare tekstsamlinger i *KorpusDK*. *Ordnnet.dk* indeholder desuden en række sider om ressourcerne, et ordspil, muligheder for at indberette nye ord samt et udvalg af de sproglige spørgsmål som redaktionen løbende modtager og besvarer.

Den Danske Ordbog har udviklet sig til at være danskernes foretrukne sted når de har brug for at konsultere en moderne dansk betydningsordbog. *Den Danske Ordbog* er den eneste frit tilgængelige netordbog af denne slags og er den brugerne først støder på når de søger efter et ord ved hjælp

Den store danske Ordbog

Alle Bindene bliver ca. 26 cm. høje og ca. 17 cm. brede.

1 Krone om Maaned

LÆS!

Den store danske Ordbog er den eneste af sine Leds danske Modersmaalsordbog.

Udgivelsesplan af Jørgensen-Larsen har Løbet 17 Aar for første Bind nu udsolde.

Støtten af Carlsbergfondet yder den store Tilskud, af hvilket leveres til Halvdelen af første Bind.

Ordbogen bringer Oplysning om alle danske Ord, des Betydning, Historie, Begrebsmæssig-Behøring, etc.

Udgivelsen vil strække sig over ca. 15 Aar, et Bind hvert Aar.

Prisen bliver 1 Kr. pr. Bind. Indbetalt i første Bind ca. 15 Kr.

Paa Betælsing kan Værket leveres med Befaling af 1 Kr. Omh. 130 pr. Maaned.

Færdigt Halvbind forfærdiget kan ses i alle Bødelædes-Po-ster.

Prospekt med Endeliges for Værket i Udgivelsesplanerne gratis.

GYLDENBALSKE BOKHANDEL

af Google. Siden 2009, hvor *ordnet.dk* fik sin nuværende form med fælles adgang til *Den Danske Ordbog*, *Ordbog over det danske Sprog* og *KorpusDK*, har sitet haft et stigende antal besøgende og har i januar 2019 haft 141.082 besøg og 326.143 sidevisninger i gennemsnit pr. dag. Det giver *ordnet.dk* en stabil placering blandt de mest besøgte hjemmesider på kulturområdet i Danmark.

Økonomisk har projektet bevilling frem til 1. januar 2020 hos Kulturministeriet og frem til 1. januar 2022 hos Carlsbergfondet. I 2018 blev der redigeret 1.933 nye opslagsord og revideret 301

eksisterende artikler i *Den Danske Ordbog*. Interesserede kan læse mere om arbejdet med de nye ord i artiklen »Nye ord i sproget – og i *Den Danske Ordbog*« s. 86.

Funktionen *Ord i nærheden*, der blev indført i januar 2018, har i året fået tilført flere oplysninger om synonymer og nærsynonymer, idet den løbende opdatering af *Den Danske Begrebsordbog* har givet automatisk adgang til 700 nye betydningsbeskrivelser (se også s. 24).

Levering, opmærkning og klargøring af korpustekster er fortsat planmæssigt i året, og i den redaktionsinterne version af korpusværktøjet

har redaktørerne nu adgang til knap 1,1 mia. løbende ord. Samme værktøj får desuden løbende tilføjet relevant materiale der hjælper redaktørerne med at udvælge opslagsord til redigering. Yderligere funktioner er under stadig udvikling således at korpusværktøjet kan bruges til udvælgelse af nye opslagsord og til administration af ord der redigeres i *Den Danske Ordbog*.

På *ordnet.dk*'s hjemmeside er elementerne *Dagens ord* og *Sprogligt* på forsiden af *Den Danske Ordbog* blevet vedligeholdt dagligt henholdsvis ugentligt. Redaktørerne optræder jævnligt i offentligheden, fx med foredragsvirksomhed og som medvirkende i DR's sprogprogram *Klog på Sprog* på P1, ligesom redaktionen oplever betydelig medieinteresse i forbindelse med opdateringer af *Den Danske Ordbog*. I 2018 skete der to større opdateringer af *Den Danske Ordbog*, i juni og oktober, og flere redaktører medvirkede i den forbindelse i radio- og tv-indslag og bidrog til avisartikler. Redaktionen kommunikerer desuden løbende med ordbogens brugere på Twitter.

Ændringer og tilføjelser til mere end 26.000 artikler i *Ordbog over det danske Sprog* blev publiceret på hjemmesiden i marts 2018. Dermed er alt indhold fra den trykte ordbog inklusive supplement tilgængeligt på *ordnet.dk*. I oktober 2018 var det 100-året for udgivelsen af de

første artikler i *Ordbog over det danske Sprog*, og dette blev markeret med indslag på årets BogForum ved redaktionen og med en aviskronik ved selskabets direktør.

Der arbejdes løbende på at udvikle den tekniske side af driften til at håndtere den stigende trafik.

Flere af *ordnet.dk*'s redaktører indgår i andre af selskabets projekter. Derved sikres at erhvervet viden og kompetence kommer andre projekter til nytte, og at fx valgte it-løsninger er kompatible og omkostningseffektive. Eksempelvis benyttes ordbogsplatformen til visning af andre ordbøger i selskabets portefølje.

I årets løb har redaktionen haft fokus på at registrere og beskrive de sprogteknologiske resurser som den udvikler i forbindelse med ordbogs- og korpusarbejdet, og som under forskellige betingelser stilles til rådighed for andre. Indsatsen er aktualiseret af flere redaktørers deltagelse i det fælles EU-projekt *ELEXIS* (se beskrivelse s. 51) og repræsentation i det sprogteknologiske udvalg under Dansk Sprognævn, nedsat af kulturministeren.

Digitale Hovedstrømninger

Redaktion: Jeppe Barnwell, Jens Bjerring-Hansen (ledende redaktør), Elise luul, Lasse Horne Kjældgaard (projektleder), Gert Posselt og Nicolas Reinecke-Wilkendorff

Postdoc: Monica Wenusch

It-udvikling: Thomas Hansen, Jonas Nielsen og Nicolai Hartvig Sørensen

Studentermehjælp: Asger Beier Berndsen, Ida Edel Salling-Jensen og Gustav Valdemar Strange

Tilsynsførende: Flemming Lundgreen-Nielsen, Per Øhrgaard samt Klaus Nielsen (It)

Finansiering: Carlsbergfondet

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab påbegyndte i juni 2016 arbejdet med at tilvejebringe en ny udgave af Georg Brandes' *Hovedstrømninger i det 19de Aarhundredes Litteratur (1872-1890)*. Det drejer sig om en digital, tekstkritisk og kommenteret udgave.

Førsteudgaverne af de seks bind danner tekstgrundlag, og udgaven bliver forsynet med et selektivt variantapparat, der skal afspejle de ændringer teksten undergik i senere udgaver fra Brandes' tid. Nogle af disse ændringer havde rod i de tidlige oversatte udgaver af værkerne, og disse oversættelser vil også blive inddraget i udgivelsesarbejdet. Udgaven indgår i et forskningsprojekt om *Hovedstrømninger* som transnational begivenhed. Til at

formidle denne tekstdynamik udvikles der en visningsmulighed som illustrerer de historiske tekstlag. Det som udgangspunkt krævende kommenteringsarbejde, der udmønter sig i tekstkritiske noter, real- og verbalkommentarer, gribes pragmatisk an. Realkommentaren begrænser sig først og fremmest til personer, værker og citater. I samarbejde med Center for Sprogteknologi, Københavns Universitet, vil teksten blive linket til den digitale udgave af *Ordbog over det danske Sprog*. Et klik på et ord i Brandes' tekst vil således udløse opslag i ordbogen.

Projektets litteratur- og kulturvidenskabelige forskning kommer ikke mindst til udtryk i de syv introduktioner til de enkelte bind af *Hoved-*

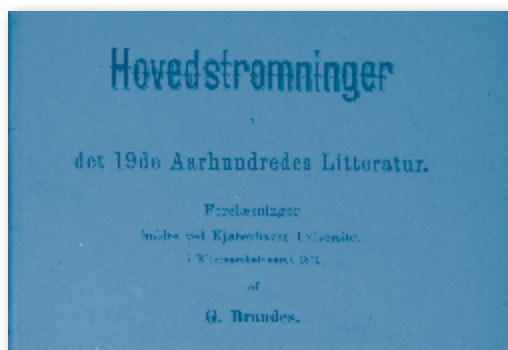
strømninger og til værket som sådan. Introduktionerne forfattes i dialog med redaktionen af et hold eksterne skribenter med dansk, tysk, fransk hhv. engelsk litteratur- og kulturhistorie som ekspertiseområder (Anders Engberg-Pedersen, Torben Jelsbak, Anna Sandberg, Robert Rix, Carsten Meiner, Adam Paulsen og Per Dahl). Introduktionerne skal redegøre for teksternes tilblivelse, indhold og modtagelse. Det sidste punkt er centralt med tanke på teksternes transmission ud i verden og op i det 20. og 21. århundrede.

Projektet ledes af Lasse Horne Kjældgaard med Jens Bjerring-Hansen som ledende redaktør og viceleder. Selve udgivelses- og kommenteringsarbejdet varetages ligesom it- og sprogteknologiske opgaver af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs redaktioner. Endvidere er der etableret et advisory board med deltagelse af både danske og udenlandske eksperter (Narve Fulsås, Mads Rosen-dahl Thomsen, Martin Zerlang og Timothy Tangherlini).

Status pr. 1. februar 2019 på udgivelsesdelen af Bran-

des-projektet er, at samtlige bind af *Hovedstrømninger* er tekstkritisk behandlet, kommenteret og registeropmærket (for så vidt angår personer, værker, litterære karakterer og steder). Desuden er der udarbejdet selektive variantapparater over de væsentligste forskelle (tilføjelser, udeladelser og omarbejdelser) mellem første- og andenudgaverne af de seks bind. Ligeledes er der til *Hovedstrømninger* udarbejdet tekstredegørelser (ved Per Dahl) og efterskrifter (ved den eksterne forskergruppe). I projektets sidste måneder knytter den redaktionelle hovedindsats sig til: (1) udarbejdelse af kortere efterskrifter til projektets supplerende tekster af Brandes (*Forklaring og Forsvar* samt *Levned*), (2) kontrol af xml-opmærkningen af Brandes-teksterne, herunder oversættelser, (3) bearbejdning og html-opmærkning af redaktionelle tekster i danske og engelske versioner (efterskrifter, tekstredegørelser, kolofoner etc.) og (4) kontrol af tekstvisning og funktionalitet på hjemmesiden. I 2018 gik testsitetet *georgbrandes.dk* i luften. Færdigudviklingen af sitet

forestås af it-firmaet Magenta. En endelig version skal stå klar i juni 2019.

Diplomatarium Danicum og Danmarks Riges Breve

Redaktion: Jonathan Adams, Maria Eva Arvidsson, Sebastian Møller Bak, Peter Bruun Hansen, Markus Hedemann (ledende redaktør), Finn Gredal Jensen, Anders Leegaard Knudsen og Peter Zeeberg

Studentermedhjælp: Rikke Hørring Christensen

Tilsynsførende: Bent Jørgensen, Rikke Agnete Olsen, Chr. Gorm Tortzen og Helle Vogt

Finansiering: Carlsbergfondet

valgt, da det danske rigsråds afsættelse af Erik af Pommern som konge dette år er en afgørende cæsur i Danmarks og Nordens politiske historie. Det er målet for perioden 1413-1439 at tilvejebringe en fuldkommen udgave af alt materialet, dvs. alle de i Diplomatariets kartotek registrerede diplomater. Dette mål vil efter aftale med Carlsbergfondet blive nået medio 2021. For at nå denne målsætning har det været nødvendigt at skære

Ved et middelalderligt diplom forstås enhver form for retsstiftende dokument, fx pavelige udnævnelser af danske gejstlige, krigserklæringer, fredstraktater, lejekontrakter, pantebreve, domme etc.

Diplomatarium Danicum har eksisteret siden 1932. Den trykte del udgør 35 tekstbind og 35 oversættelsesbind dækkende årene 789-1400. Den digitale del, *diplomatarium.dk*, dækker årene 1401-1412 fuldkomment; redaktionen arbejder p.t. med udgivelse af materialet dækkende perioden 1413-1439, hvor 1439 tillige udgør slutåret for projektet som sådan. Året 1439 er

oversættelserne til moderne dansk bort; hver tekst vil dog blive forsynet med en fyldig regest med beskrivelse af tekstens indhold.

Diplomatarium Danicum arbejder i serier, således at hver redaktør publicerer ensartet materiale, der strækker sig over hele perioden 1413-1439. Arbejdet går som planlagt. Således var 50 % af materialet udarbejdet ved årsskiftet.

Gammeldansk Ordbog

Redaktion: Marita Akhøj Nielsen (projektleder)

Dateringvistik: Nicolai Hartvig Sørensen og Thomas Troelsgård

Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Britta Olrik Frederiksen og Henrik Galberg Jacobsen

Finansiering: Kulturministeriet og Velux Fonden

Gammeldansk Ordbog er en ordbog over middelalderens danske sprog. Den dækker perioden fra ca. 1100 til 1515, altså næsten halvdelen af den periode, hvorfra vi har kilder på dansk. Sproget undergik voldsomme ændringer i løbet af de 400 år, *Gammeldansk Ordbog* dækker, og det er ordbogens ambition at give et indtryk af denne udvikling. Alle bevarede dansksprogede tekster fra middelalderen skal ideelt

set behandles i gennemdokumenterede ordbogsartikler, der foruden ordenes betydninger også fremlægger bøjningsformer og stavemåder, gammeldanske og fremmedsproglige paralleller samt fordeling på genrer, perioder og geografiske områder. Ordbogens omfattende seddelsamling er digitaliseret og frit tilgængelig på gammeldansk-seddelsamling.dk.

Arbejdet med *Gammeldansk Ordbog* er midlertidigt stillet i bero.

havregryn *sb.*

RENDET SIDEN | 14.001-50

Betydning

• *havregryn*

man maa taghe **gedemelk** oc **haffure gryn** oc ladhe them j eth fadh
Lægeb. (Thott249). 37,29 **havergorte mnt.A**

hvn moll i tynde havregryn Dipl. 1486 (Totts GotlBognsk.153)

[.../havregryn](#)

ETYMOLOGI | sammensat af: **havreg** og **gryn**

Andre ressourcer for gammeldansk

Slå **havregryn** op i Gammeldansk Seddelsamling

Gå til Gammeldansk Kildefortegnelse

"havregryn" i andre ordbøger

Slå **havregryn** op i Den Danske Ordbog

[Rapportér et problem](#)

[fra Gammeldansk Ordbog](#)

Ludvig Holbergs Skrifter

Finansiering: Augustinus Fonden, Kulturministeriet, Statens Kunstfonds Projektudvalg for Litteratur; den norske del blev primært finansieret af Universitetet i Bergen

Det store dansk-norske projekt *Ludvig Holbergs Skrifter* blev afsluttet i sommeren 2015. Projektet var et samarbejde mellem Universitetet i Bergen og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

I første omgang udvides udgaven med de tekster der udarbejdes som led i projektet *Formidling af Ludvig Holbergs forfatterskab*. Det gælder både de moderniserede versioner af Holbergs dansksprogede tekster og de nye oversættelser af Holbergs latinske Levnedsbreve og Epigrammer (se s. 40).

Denne løbende udvidelse varetages af to medlemmer af den nuværende redaktion af projektet *Formidling af Ludvig Holbergs forfatter-*

The screenshot shows the website's navigation bar with links for 'Hjem', 'Tekster', 'Om LHS', 'Søg', 'Ressourcer', 'Holbergordbog', and 'Brugervejledning'. Below the navigation is a search bar with the text 'Søg i teksterne'. To the right, there are options for 'Tilføjet i søgningen' and 'Tilføjet i søgningen'. The main content area displays a list of search results, including a snippet of a Latin text: 'At sommen Mæns et Speyl, / Nem vnder sigt behr, / Der dem beordre samme Pol, / Som zara os forkæstet; / Jeg dem indkønde og vil / Det Fimlet, Kød og Åns, / Som da har Rigt ved Lovt til, / En Hval det vil kamt være. / Men søg og digteren her, / End trod med Røder vnder, / Kan paa Natur, Jeg sigt til, / Alt sandt er et gemadt, / Og Jeg Sværdet og et Sæd det var, / Nær man kun libeser da, / Hvis mere os betruet var, / Vi kunde meer forette.' To the right of the text is a preview of a manuscript page with Latin text and a decorative initial.

Projektets hovedresultat var den digitale udgave, som blev offentliggjort på adresserne holbergsskrifter.dk / holbergsskrifter.no. Udgaven huses af Universitetsbiblioteket i Bergen, der også står for den tekniske vedligeholdelse og udvikling. Der foretages en daglig spejling (kopi) til Det Kgl. Bibliotek.

Udgaven vil fremover blive suppleret med nyt materiale. Der er nedsat en redaktionsgruppe til at varetage denne opgave med repræsentation af Universitetet i Bergen, herunder Universitetsbiblioteket i Bergen, og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

skab, Finn Gredal Jensen og Peter Zeeberg. Sammen med Nina M. Evensen (Oslo), som var medlem af den norske Holbergredaktion, sørger de desuden for at rette fejl og afbøde mangler i det allerede eksisterende tekstkorpus. De løbende udvidelser og justeringer indebærer at udgaven med jævne mellemrum opdateres og offentliggøres i en ny version. For hver ny version offentliggøres en liste over de ændringer der er foretaget.

Formidling af Ludvig Holbergs forfatterskab

Redaktion: Henrik Andersson †,
Laurids Kristian Fahl (ledende
redaktør), Finn Gredal Jensen, Camilla
Zacho Larsen og Peter Zeeberg
(ledende redaktør)

Studentermedhjælp: Rikke Hørring
Christensen og Sarah Elizabeth
Toftager

Tilsynsførende: Jens Bjerring-Hansen,
Dorthe Duncker, Henrik Galberg
Jacobsen, Minna Skafte Jensen, Esther
Schat Kielberg, Patrick Kragelund og
Chr. Gorm Tortzen

Finansiering: Augustinus Fonden
og A.P. Møller og Hustru Chastine
Mc-Kinney Møllers Fond til almene
Formaal

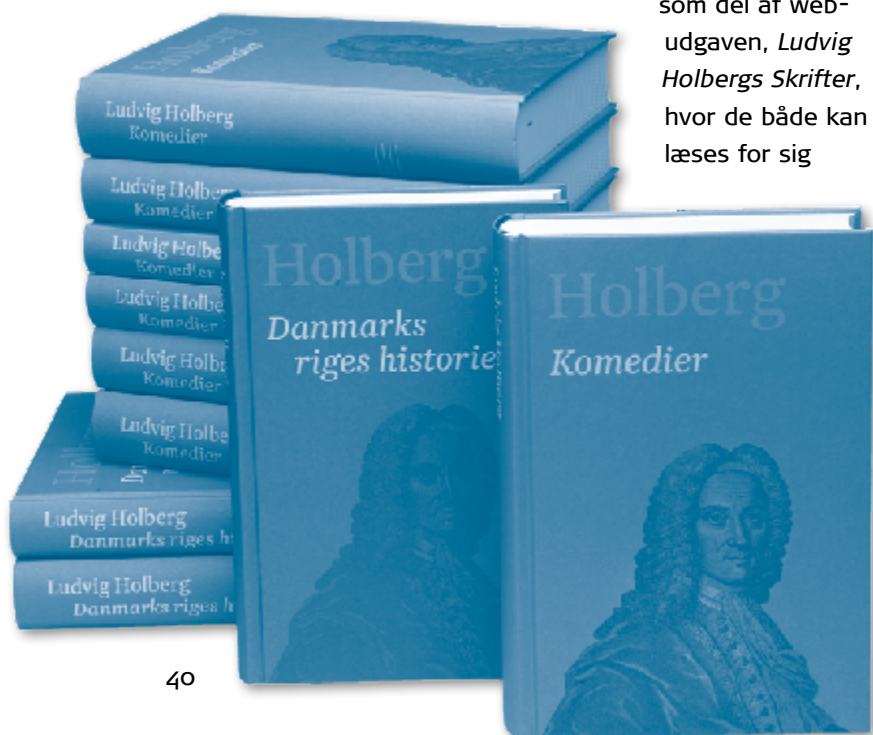
Kernen i dette projekt, som
er en forlængelse af projektet
Ludvig Holbergs Skrifter (se
s. 39), er dels ortografisk be-
arbejdning af et bredt udvalg
af Holbergs dansksprogede
tekster, dels nyoversættelse
af to centrale latinsksprogede
værker, Levnedsbrevene og
Epigrammerne.

Selv om webudgaven *Lud-
vig Holbergs Skrifter* i vidt

omfang tilbyder sproglig
hjælp, er der ingen tvivl om
at originalteksternes skrift-
billede udgør en alvorlig
barriere for nutidens læsere.
Det har derfor været hensig-
ten, som et supplement til
den tekstkritiske udgave, at
fremstille nænsomt moderni-
serede versioner af udvalgte
tekster. Redaktionen har
udformet et sæt detaljerede
retningslinjer for en bear-
bejdning af Holbergs dansk
hvor grundprincippet er at
ortografi, interpunktion og
afsnitsinddeling normaliseres,
men ordvalg og syntaks lades
urørt.

De udvalgte tekster der
er blevet bearbejdet, er: ko-
medierne, de moralfilosofiske
essays, *Peder Paars*, Skæmte-
digtene, *Natur- og Folkeret-
ten* samt dele af Danmarks-
historien. De normaliserede
tekster er sammen med
oversættelser af *Niels Klim*
og Epigrammerne (ved Peter
Zeeberg) samt Levnedsbrev-
ene (ved Ole Thomsen) blevet
publiceret i to former, dels

som del af web-
udgaven, *Ludvig
Holbergs Skrifter*,
hvor de både kan
læses for sig

og parallelt med originalteksterne, dels i bogform. I webudgaven har de bearbejdede tekster samme adgang til punktkommentarer som originalteksterne. I bogudgaven er hvert bind udstyret med en gloseliste og diverse appendikser med realoplysninger.

Bogudgivelsen, *Holberg · Ludvig Holbergs hovedværker*, omfatter 22 bind samt en særudgave med udvalgte tekster i ét bind og udgives i samarbejde med Aarhus Universitetsforlag, der som del af projektet endvidere står for diverse formidlende aktiviteter, herunder udarbejdelse af undervisningsmateriale til brug i gymnasiet samt foredrag m.m. i regi af Folkeuniversitetet i Aarhus.

De 22 bind udkom med ét bind om måneden til og med september 2018. Carl-Henrik Zakrisson og Tod Alan Spoerl (Polytype) har stået for layout og ombrydning af indholdet, mens Camilla Jørgensen (Trefold) står bag bøgernes omslag. Fra forlagets side har Anette Stoffersen fungeret som redaktør og tovholder.

Redaktionen har i det foreløbne år tilset udgivelsen af bind 18-22 samt tilgængeliggjort samtlige moderniserede tekster og nyoversættelser på holbergsskrifter.dk.

Herudover er tekstudvalget til særudgaven, *Holberg · Et udvalg*, tilrettelagt i samarbejde med forlaget samt Sune Berthelsen, Thomas Bredsdorff, Eiliv Vinje og Sebastian Olden-Jørgensen.

Undervisningsmaterialet til gymnasiet udarbejdes af Sune Berthelsen i samarbejde med forlaget og vil blive offentliggjort på hjemmesiden rundtomholberg.dk.

Arrangementerne i Folkeuniversitetets regi omfatter dels en landsdækkende forskerturné, dels 4 såkaldte fyrtårnsarrangementer. Sidstnævnte blev afholdt for fulde huse i hhv. Aalborg (21. februar), København (22. februar), Aarhus (24. februar) og Odense (25. februar), mens forskerturnéens lokalarrangementer afholdes fra februar til juni over hele landet: i Billund, Bjerringbro, Brønderslev, Ebeltoft, Esbjerg, Faaborg, Grenaa, Grindsted, Herning, Horsens, Lemvig, Mariagerfjord, Middelfart, Morsø, Ringsted, Roskilde, Sønderborg, Vejle, Væggerløse (Sydfalster) og i Ørsted.

Projektet er hermed afsluttet.

Udkommet:

Holberg · Ludvig Holbergs hovedværker

Bind 1-2: *Komedier 1-2* (november 2016)

Bind 3-7: *Komedier 3-7* (januar-maj 2017)

Bind 8-10: *Danmarks Riges Historie 1-3* (juni-august 2017)

Bind 11-15: *Epistler 1-5* (september 2017-januar 2018)

Bind 16: *Niels Klim* (februar 2018)

Bind 17: *Moralske tanker* (marts 2018)

Bind 18: *Peder Paars* (april 2018)

Bind 19: *Natur- og folkeretten* (maj 2018)

Bind 20: *Skæmtedigte* (juni 2018)

Bind 21: *Epigrammer* (juli 2018)

Bind 22: *Levnedsbreve* (september 2018)

Holberg · Et udvalg (februar 2019)

It-drift

Medarbejdere: Thomas Hansen (it-ansvarlig) og Jonas Nielsen (udvikler)
Studertermedhjælp: René Johansen

It-afdelingen varetager drifts-, udviklings- og supportopgaver for selskabets administration og projekter. Desuden koordineres Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs digitale produktion herfra i samarbejde med projekterne. For at sikre en hensigtsmæssig fordeling af selskabets it-ressourcer afholdes faste koordineringsmøder med projektlederne.

I det forløbne år er der i medfør af et nyt EU-persondatadirektiv nedsat et udvalg, som fører tilsyn med sikkerheden omkring selskabets informationsaktiver herunder systemer, dataressourcer og maskinel.

I årets løb har *It-drift* etableret nyt wifi, udskiftet samtlige medarbejders arbejdsstationer og suppleret serverkapaciteten med en ny virtualiseringsserver.

Med udgangen af november fratrådte it-udvikler Jonas Nielsen; hans opgaver varetages nu af firmaet Magenta.

Johannes Jørgensen: Mit Livs Legende

Udgivere: Elise luul og Henrik Wivel
Studertermedhjælp: Ida Edel Salling-Jensen

Tilsynsførende: Finn Gredal Jensen og Sebastian Olden-Jørgensen

Finansiering: Augustinus Fonden og Velux Fonden

Forfatteren Johannes Jørgensen (1866-1956) erindringsværk *Mit Livs Legende* består af syv bøger med titlerne: *Den røde Stjerne* (1916), *Taarnet* (1916), *Vælskland* (1917), *Det usyrede Brød* (1918), *Ved den skønne Tempeldør* (1918), *Guds Kværn* (1919) og *Over de valske Mile* (1928). Udgaven er baseret på førsteudgaverne og forsynet med kommentarer, efterskrift m.m. for at afdække det kulturhistoriske rum, Johannes Jørgensen skrev sig ind i og selv var med til at definere som central figur i symbolismen.

Mit Livs Legende er på den ene side et vidnesbyrd om kulturlivet omkring år 1900 med et rigt dansk, nordisk og europæisk værk- og persongalleri og på den anden side en selvbiografi, der beskriver Johannes Jørgensen, fra han som 16-årig kommer fra barndomsbyen Svendborg til København, til han i 1913 forlader kone og børn og går i eksil først i Siena, senere i Assisi. Frem for alt er værket dog med sin skånselsløse selvudlevering et bekendelsesskrift i en lang religiøs og selvbiografisk tradition. Helt central er Johannes Jørgen-

sens kon-
version
til katoli-
cismen i
1896 og
det brud,
den med-
fører, dels
i forhold
til hans
ungdoms
forbillede
Georg
Brandes

og hans kreds, dels i forhold
til hans kolleger omkring
tidsskriftet *Taaernet* (1893-
1894) med Sophus Claussen,
Ingeborg og Viggo Stucken-
berg og maleren og desig-
neren Mogens Ballin som de
centrale figurer.

Mit Livs Legende er delvis
baseret på Johannes Jørgen-
sens ca. 1.200 dag- og no-
tesbøger, der indtil for nylig
var båndlagte. I en sammen-
ligning af dagbøgerne med
citaterne i erindringsværket
afdækkes i den tekstkritiske
udgave forfatterens selvisce-
nesættelse gennem egne ju-
steringer og fiktioniseringer.

Udgivelsesarbejdet er afslut-
tet. Selskabet søger i skriven-
de stund midler til en række
illustrationer og til tryk.

Latinsk hyrde- digtning i Danmark på Frederik 2.s tid

Udgivere: Trine Johanne Arlund
Hass, Karsten Friis-Jensen † og Peter
Zeeberg (projektleder)

Tilsynsførende: Minna Skafte Jensen
og Patrick Kragelund

Finansiering: Carlsbergfondet

Tekstkritisk udgivelse med
paralleloversættelse, indled-
ning og noter af et repræsen-
tativt udvalg af danske
latinksprogede hyrdedigte
fra perioden 1560-1580: Eras-
mus Lætus: *Bucolica* (1560),
Hans Philipsen Pratensis:
Daphnis (1563), Hans Lau-
ridsen Amerinus: *Ecloga de
pacis foedere* (1573), Peder
Jacobsen Flemløse: *Ecloga de
eclipsi solari* (1574), Zacharias
Widing: *Iolas* (1577), Hans
Hansen Stage: *Ecloga in
obitum Catharinae Hasebard*
(1578) og Niels Pedersen:
Dialogismos (1580). De oprin-
delige publikationer skal i alle
tilfælde udgives i deres fulde
omfang.

De udvalgte værker er alle
skrevet inden for Frederik 2.s
regeringstid og repræsenterer
et bredt spektrum af de te-
maer, der behandles i tidens
latindigtning. Udgivelsen vil
være den første omfattende
moderne udgave af dansk
latindigtning fra renæssan-
cen. En enkelt af teksterne,
Niels Pedersens *Dialogismos*,
er aldrig tidligere behandlet.
Det er et hidtil ukendt stykke
dansk latinlitteratur, som i
2003 er dukket op i et nord-
tysk herregårdsbibliotek.

De fleste af teksterne er tilgængelige på latin og i dansk oversættelse som en del af tekstbasen *renaes-sancesprog.dk*. Der arbejdes på en separat netudgave af det samlede materiale med indledninger, noter og kritisk apparat.

Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang

Redaktion: Simon Skovgaard Boeck (fra 2020), Axel Teich Geertinger, Bjarke Moe, Marita Akhøj Nielsen (ledende redaktør) og Mette-Marie Møller Svendsen

It-udvikling og datalingsvistik: Thomas Hansen, Jonas Nielsen, Nicolai Hartvig Sørensen og Thomas Troelsgård

Studentermedhjælp: Kristian Thomsen Purrekov og Andrea Stengaard

Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Anne Mette Hansen, Ebba Hjorth og Inger Sørensen

Finansiering: Carlsbergfondet og Velux Fonden

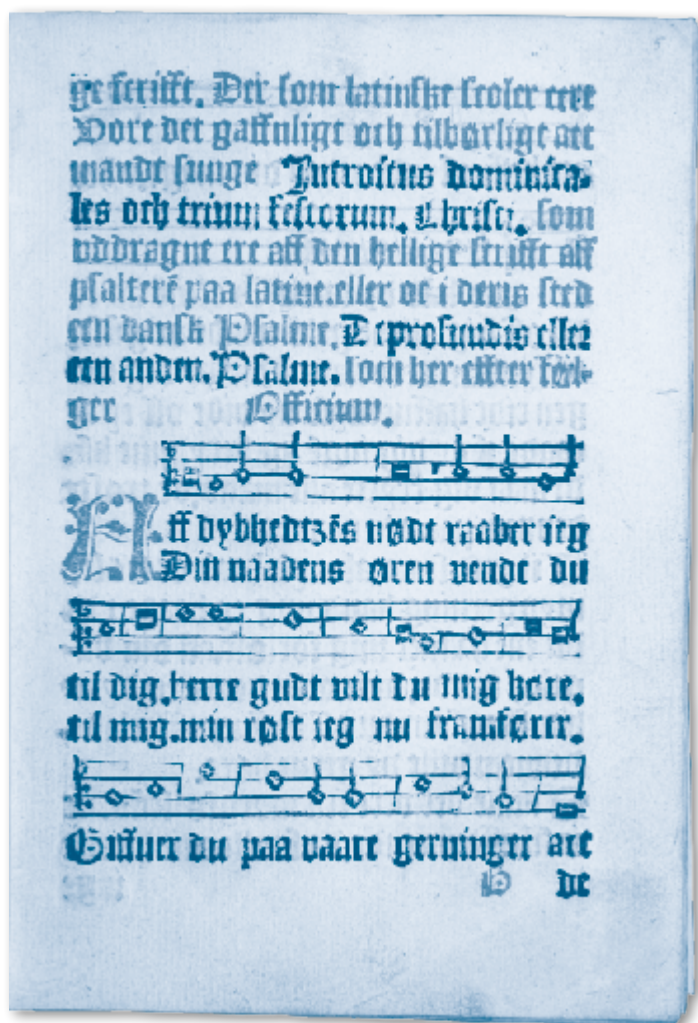
Lutherdommens høje vurdering af modersmålet som det eneste duelige middel til at udtrykke Guds ord for befolkningen og reformatorenes bevidsthed om musikkens betydning som medium for den religiøse følelse var vigtige forudsætninger for skabelsen af en dansksproget gudstjeneste med menighedssalmer, bevidnet siden 1527. Fra de følgende år er der bevaret fem forskellige salmebøger, hvis kerne udgøres af menighedssalmer, og fire messebøger, der indeholder de centrale liturgiske melodier og tekster. I kampårene blev kravet om modersmålet som gudstjenestens sprog fremført med stor kraft, men ikke desto mindre overlevede de gamle latinske hymner og kom med i flere af bøgerne. Salmebøgerne indeholder ikke kun nydigtede danske tekster, men også flere oprindeligt katolske digte på

dansk, der blev »kristeligen forvendt« og genbrugt i acceptabel luthersk form.

Det er projektets ene mål at digitalisere, udgive, udforske og formidle disse værker, som er centrale i Danmark-Norges musikalske og litterære kulturarv. Projektet udvikler en omfattende internetportal med både melodier og tekster. Melodierne og deres forskellige varianter opmærkes i MEI-format (Music Encoding Initiative), som understøtter søgninger på musikalske parametre og muliggør brugerdefinerede visninger. Opmærksomheden af melodivarianterne vil gøre det muligt at vise 450 års veks-

lende melodiversioner side om side, at illustrere forskelle og ligheder grafisk og at lytte til melodierne. Melodierne integreres i de opmærkede tekstfiler, som følger Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs standard, baseret på TEI (Text Encoding Initiative). Teksterne, der indtastes i Kina, linkes ord for ord til en ny stor ordbogsressource, en 'superordbog'. Den består af en database med artiklerne i 12 foreliggende ordbøger over ældre nydansk (1515-1700), som knyttes sammen på lemmaniveau.

Med portalen skaber projektet en nybrydende videnskabelig infrastruktur, idet

den stiller pålideligt udgivne og systematisk opmærkede digitale melodier og tekster til rådighed for det internationale forskersamfund, forsynet med indbyrdes koblinger og søgemuligheder, som præsenteres på dansk og engelsk. Den nye superordbog vil blive et basalt værktøj for alle, der beskæftiger sig med ældre danske tekster.

Portalen danner basis for projektets anden hoveddel, tre forskningsprojekter, der undersøger:

1. Kontinuitet og nybrud i reformationstidens salmesang, specifikt forholdet mellem middelalderligt og nyt melodistof, mellem latinske og danske tekster, mellem det gammeldanske ordforråd og nyskabelserne i de lutherske salmer
2. Varians i melodierne og teksterne, specifikt en eventuel korrelation mellem musikalske og litterære variationer, tolket som udtryk for forskellige opførelsespraksisser
3. Spredning af kirkens melodier og tekster til den verdslige sang, specifikt visernes genbrug af salmemelodier og salmernes indflydelse på visernes ordforråd og fraseologi.

I beretningsperioden er alle melodier og tekster i projektets kildeværker blevet indtastet og opmærket, til dels i en foreløbig, grov-

masket form. Der arbejdes stadig med tekstopmærkningen og med opmærkningen af melodivarianter, som er under registrering i en omfattende database. De eksisterende værktøjer til visning og afspilning af melodier er blevet videreudviklet, og der er nyudviklet værktøjer til at søge efter melodiske fraser. De digitale faksimiler af samtlige værker er erhvervet og i et vist omfang indarbejdet i udgaverne. Der er udarbejdet en testversion af hjemmesiden, hvor melodi- og tekstfiler er integreret, og der arbejdes videre med denne opgave. På *tekstnet.dk* ligger nu foreløbige udgaver af den ældste bevarede danske messebog (1528), af Hans Thomissøns *Den danske Psalmebog* (1569) og af Niels Jespersens *Graduale* (1573). I anledning af 450-årsjubilæet for Thomissøns salmebog i efteråret arbejdes der for tiden på at færdigbehandle dette værk.

De glossarer, der forelå digitalt, er blevet indpasset i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs ordbogsredigeringsprogram, iLEX, og der er udviklet værktøjer til sammenkobling af glossarerne med *Kalkars Ordbog* og *Gammeldansk Ordbog*. Linkningen ligger på lemmaniveau, men inddrager betydningsbeskrivelserne af de enkelte opslagsord. De nyindtastede ordbøger er ved at blive lagt ind i iLEX. For tiden undersøges mulighederne for at udnytte nye søgeprogrammer til lemmatiseringen af teksterne.

Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa

Redaktion: Jeppe Barnwell, Jesper Gehlert Nielsen og Anders Juhl Rasmussen

Udgivere: Anders Thyrring Andersen, Lotte Thyrring Andersen, Jørn Erslev Andersen, Jeppe Barnwell, Knud Bjarne Gjesing, Jonas Holst, Marianne Juhl, Steen Klitgård Povlsen, Anders Juhl Rasmussen, Bjarne Sandstrøm og Erik Skyum-Nielsen

Studentermød hjælp: Asger Beier Berndsen

Tilsynsførende: Ebba Hjorth, Lasse Horne Kjældgaard og Erik Skyum-Nielsen

Finansiering: Velux Fonden

Peter Seeberg (1925-1999) var en af de betydeligste danske forfattere i anden halvdel af det 20. århundrede, og interessen for hans forfatterskab er stadig voksende. Det var længe et ønske at få iværksat en tekstkritisk, kommenteret udgave af hans værker på grundlag af førsteudgaver og manuskripter og i tillæg hertil samle de tekster, der hidtil kun har været tilgængelige i mindre publikationer eller som manuskript. Seebergs trykte produktion består af ca. 500 publikationer fordelt på romaner, noveller, kortprosa, dramatik, børne- og ungdomslitteratur foruden et omfattende faglitterært forfatterskab. Udgivelsen gælder de fire romaner, seks novelle- og kortprosasamlinger samt en række tekster uden for samlingerne.

Arbejdet med udgaven er i det væsentligste afsluttet. De næste to bind forventes

planmæssigt at udkomme i juni 2019.

Udkommet:

Eftersøgningen og andre noveller, tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Bjarne Sandstrøm (2017)

Dinosaurusens sene eftermiddag, tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Erik Skyum-Nielsen (2017)

Argumenter for benådning, tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Marianne Juhl (2017)

Om fjorten dage, tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Steen Klitgård Povlsen (2017)

Rejsen til Ribe, tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Jonas Holst (2018)

Halvdelen af natten, tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Knud Bjarne Gjesing (2018)

Bipersonerne, tekstudgivelse, noter og efterskrift ved Anders Juhl Rasmussen (2018)

Fugls føde, tekstudgivelse, noter og efterskrift ved Jeppe Barnwell (2018)

sproget.dk

Redaktion: Laurids Kristian Fahl (projektleder)
It-udvikling: Jonas Nielsen
Studentermedhjælp: Ida Edel Salling-Jensen og Andrea Stengaard
Samarbejdspartner: Ida Elisabeth Mørch (Dansk Sprognævn)
Tilsynsførende: Jørg Asmussen og Lars Trap-Jensen
Finansiering: Kulturministeriet

På *sproget.dk* finder man vejledning, oplysning og svar på spørgsmål om det danske sprog og sprogforhold i Danmark – en hjælp i det daglige arbejde for sprogbrugere af alle slags og et søgeredskab af høj kvalitet der giver adgang til officielle og autoritative ordbøger og opslagsværker og tilbyder professionel sproglig hjælp. *Sproget.dk* drives i samarbejde med Dansk Sprognævn.

Fra søgefeltet får man bl.a. adgang til *Retskrivningsordbogen*, *Den Danske Ordbog*, *Ordbog over det danske Sprog*, *Nye ord i dansk* og *Schultz' Dansk Synonymordbog*; man finder svar på sproglige spørgsmål stillet til

Dansk Sprognævn og *ordnet*-redaktionen, oplysninger om retskrivningsregler, typiske sproglige problemer med tilhørende øvelser, nyttige ordlister mv., og man kan gå i dybden med sproglige temaer som *Dialekter*, *Udtale*, *Etymologi*, *Ordsprog* m.fl. I små quizzer kan man derudover teste sin viden om typiske retskrivningsproblemer, gamle ord og ordsprog, ord fra vore nabosprog, pendulord mv.

I det forløbne år er *sproget.dk* blevet suppleret med et tema om sprogteknologi (en bearbejdet udgave af de artikler der blev skrevet om emnet til *Nyt fra Sprognævnet* 2015/1-2016/1). Desuden er der blevet tilføjet nye 'smuttere' til samlingen sådan at man kan blive helt skarp på både ordlyden og betydningen af udtrykkene: *Bære den af* ('Bære nag'), *En lang og glørværdig karriere* ('En lang og glørværdig karriere'), *Fra Herodes til pilates* ('Fra Herodes til Pilatus'), *Goddag med et økseskaft* ('Goddag mand, økseskaft'), *Papyrussejr* ('Pyrrhussejr') og *Råbe jagt i gevær* ('Råbe vagt i gevær').

Ikke mindst takket være Nicolai Hartvig Sørensens indsats har *sproget.dk*'s visning af søgeresultaterne fra *Den Danske Ordbog* fået en tiltrængt opdatering. Således har man nu også mulighed for at lytte til udtalen af de ord der i *Den Danske Ordbog* har en lydfil tilknyttet, såvel som også ordbogens etymologioplysninger nu er tilgængelige fra *sproget.dk*.

KorpusDK har grundet tekniske problemer de seneste år ikke været tilgængelig fra *sproget.dk*, men også dette er nu løst sådan at *KorpusDK* atter er at finde på søgeresultatlisten, hvorved et tilbagevendende ønske fra mange brugere er blevet opfyldt.

På de sociale medier er aktiviteten stadig høj – energisk og dedikeret varetaget af *sproget.dk*'s trofaste stab af studentermedhjælpere. *Sproget.dk*'s Facebookside har nu 7.686 følgere (en stigning på godt 13 % i forhold til sidste år), og årets mest populære opslag, der nåede ud til hele 15.598 Facebook-brugere, var *Hvem har ikke stået og manglet en fyndig reprimande i ny og næ?* – der linkede til siden »Godt ord igen« (ordnet.dk/ods/godt-ord-igen).

På Instagram er vi oppe på 9.655 følgere (en stigning på godt 20 % i forhold til sidste år), som sammen med redaktionen finder og deler opsigtsvækkende og typisk underholdende sprogbrug i

det offentlige rum. Som fx det matrimoniale skilt fra dyrehandleren øverst på siden.

Også på selve hjemmesiden er trafikken stigende. I januar 2019 havde *sproget.dk* i gennemsnit 26.140 besøgende på hverdage (mod 16.266 i gennemsnit på lørdage og søndage). Og den 13. december 2018 sattes der ny besøgsrekord, idet hele 34.967 brugere lagde vejen forbi *sproget.dk*.

Hans Svanings Danmarkshistorie

Udgiver: Peter Zeeberg

Tilsynsførende: Esben Albrechtsen og Karen Skovgaard-Petersen

Finansiering: Carlsbergfondet

Hans Svaning (ca. 1500-1584) var uofficiel kongelig historieskriver i Danmark i anden halvdel af 1500-tallet. Hans hovedværk var en fuldstændig Danmarkshistorie på latin, som lå færdig i 1579. Den blev aldrig trykt i sin helhed, men manuskriptet blev flittigt brugt af de efterfølgende historikere – indtil det gik tabt ved Københavns brand i 1728.

Inden da var to længere uddrag af værket dog blevet trykt, og andre dele afskrevet af forskellige forskere, så man stadig i dag kan få et indtryk af det omfattende

værk: et bredt fortællende historieværk i den klassiske retoriske tradition og med sans for den rammende anekdote. De bevarede dele af denne Danmarkshistorie bliver nu udgivet på latin med dansk paralleloversættelse.

Den afsluttende revision af manuskriptet pågår.

ELEXIS

Projektleder: Simon Krek (Jožef Stefan-Institutet, Ljubljana)

Styregruppe: repræsentanter for de 17 partnerinstitutioner, fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab: Sanni Nimb

Redaktion: Sanni Nimb, Nicolai Hartvig Sørensen og Thomas Troelsgård; i mindre omfang desuden flere af de øvrige medlemmer af *ordnet*-redaktionen.

Finansiering: EU, Horizon 2020

ELEXIS er et fireårigt (2018-2022) projekt under EU's forsknings- og innovationsprogram *Horizon 2020*. Projektets fulde navn er *European Lexicographic Infrastructure*, og der deltager 17 institutioner fra 15 lande (13 EU-lande samt Serbien og Israel; se: elex.is/partners/). Fra Danmark deltager Center for Sprogteknologi ved Københavns Universitet samt Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

ELEXIS rummer en række delprojekter (arbejdsplaner med hver sin leder) der alle stiler mod de overordnede mål:

- At harmonisere og tilgængeliggøre ordbogsdata (moderne og historiske) for forskellige sprog, så de effektivt kan udnyttes af flere, herunder også af forskningsprojekter med begrænset erfaring inden for sprogteknologi eller med begrænset adgang til kvalitetsdata
- På baggrund af sådanne data at udvikle standarder, resurser og værktøjer til brug inden for digital

humaniora og sprogteknologi, f.eks. til automatisk strukturering og linkning af store mængder af ordbogsdata.

Der er desuden arbejdsplaner hvis formål er at understøtte universitetsundervisning og efteruddannelse inden for leksikografi i Europa, at udbrede viden i samfundet om leksikografiske projekter og miljøer samt at fremme europæisk samarbejde og vidensudveksling inden for området, f.eks. i form af stipendier til forskningsophold hos de deltagende institutioner.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab deltager i tre ud af de fire delprojekter der indeholder deciderede forsknings- og udviklingsopgaver. Vores opgaver ligger primært inden for tre områder.

For det første skal der i *ELEXIS* udarbejdes fælles formater for strukturering af ordbogsdata, dels så der kan opbygges en fælles ordbogsportal med udvalgte oplysninger, dels så man kan eksperimentere med at kæde ordbogsindgange sammen på tværs af ordbøger. Det grundlæggende arbejde med at nå frem til fælles formater er udført 2018-2019.

For det andet skal der forskes i udvikling af metoder og værktøjer til semiautomatisk linkning af lemmaer og betydninger på tværs af ordbøger, både inden for samme sprog og tværsprogligt. Dette arbejde er gået i

gang i januar 2019, og et af de lokale mål er at udvikle et it-værktøj til linkning på betydningsniveau mellem *Den Danske Ordbog* og *Ordbog over det danske Sprog* med udgangspunkt i cirka 5.000 ord fra det centrale ordforråd i dansk.

For det tredje skal der forskes i metoder til automatisk identifikation af betydninger i tekster. Dette arbejde er også gået i gang i 2019, og selskabets opgaver foregår i tæt samarbejde med Center for Sprogteknologi, idet der i høj grad bygges på fælles erfaringer fra et tidligere forskningsprojekt, *Semantic Processing across Domains*. Der skal dels leveres dansk korpusmateriale og danske eksempler på ordbogsdata til brug for håndopmærkning, dels håndopmærkes betydninger og semantiske roller i de danske tekster til efterfølgende anvendelse i

maskinlæring. Endelig skal de automatiske analysers kvalitet vurderes.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab skal løbende levere ordbogsdata fra selskabets ordbøger og fra de sprogteknologiske resurser der i tidens løb er udviklet i samarbejde med Center for Sprogteknologi, så partnere i *ELEXIS* kan anvende bl.a. danske data til forskning og udvikling af værktøjer. Adgang til de metoder og fælles værktøjer der udvikles i projektet på baggrund af forskning i ordbogsdata fra mange sprog, vil sikre at Det Danske Sprog- og Litteraturselskab er på højde med den nyeste udvikling inden for digital leksikografi, og åbne for helt nye muligheder for visninger af selskabets danske ordbogsresurser og korpustekster på *ordnet.dk*. Læs mere om projektet på hjemmesiden: *elex.is*.

Andersens Udvalgte Håndskrifter

Projektleder: ph.d., postdoc Ane Grum-Schwensen (H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet)

It-udvikling: It-filolog Holger Berg (Grundtvig Centeret, Aarhus Universitet)

Styregruppe: centerleder Johs. Nørregaard Frandsen (H.C. Andersen Centret), direktør Karen Skovgaard-Petersen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab) og afdelingschef Jens Toftgaard (Odense Bys Museer)

Redaktionsgruppe: overinspektør Ejnar Stig Askgaard (Odense Bys Museer), Holger Berg (Grundtvig Centeret), Ane Grum-Schwensen (H.C. Andersen Centret), seniorredaktør Finn Gredal Jensen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab), postdoc Mads Sohl Jessen (H.C. Andersen Centret), professor Johnny Kondrup (Københavns Universitet), datalog Karsten Kynde (tidl. Søren Kierkegaard Forskningscenteret), professor Klaus Müller-Wille (Universität Zürich) samt Anders Toftgaard (Det Kgl. Bibliotek)

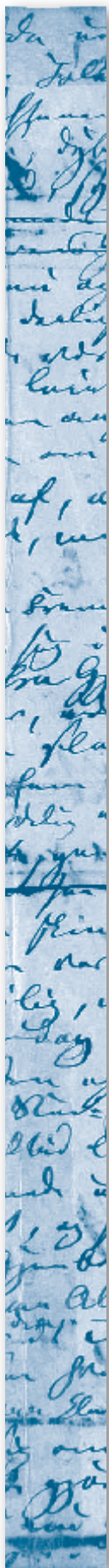
Finansiering: Augustinus Fonden, Møllerens Fond og Syddansk Universitet

Pilotprojektet *Andersens Udvalgte Håndskrifter – en digital dokumentation af H.C. Andersens kreative processer* er et samarbejde mellem H.C. Andersen Centret ved Syddansk Universitet, Grundtvig Centeret, Odense Bys Museer og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. H.C. Andersen Centret ved Syddansk Universitet udgiver fra 2017 til 2019 de håndskrevne forarbejder til H.C. Andersens eventyr »Ilsjomfruen« fra 1861. Denne forundersøgelse skal etablere en model for et større, fremtidigt projekt: en digital, videnskabelig dokumentation

af H.C. Andersens samlede, håndskrevne forarbejder til (i første omgang) hans eventyr og historier. Den videnskabelige dokumentation består i at transskribere, opmærke og publicere materialet i en digital udgave med udvidede søgemuligheder. Forundersøgelsen tager sigte på at etablere forskningsinfrastrukturen, mens en formidlingsdimension vil blive integreret i det fremtidige større projekt. Opmærkningerne vil følge den gældende TEI-standard, og udgaven forsynes med faksimiler og variantapparat.

Den væsentligste grund til at indlede en digitalisering af H.C. Andersens litterære forarbejder er at tilgængeliggørelsen vil danne basis for studier i teksternes tilblivelse og den kreative proces, også i de internationale forskningsmiljøer, med vægt på fx sproglige, stilistiske, narratologiske og litteraturhistoriske analyser. Hidtil er det i overvejende grad de personalhistoriske manuskripter der er blevet gjort tilgængelige (dågbøger, almanakker, brevvekslinger), men kun i begrænset omfang det omfattende litterære materiale. En udgivelse vil gøre H.C. Andersens litterære manuskripter tilgængelige for både fag- og lægfolk.

I efteråret 2018 har Finn Gredal Jensen udarbejdet manuskriptbeskrivelser til forarbejderne til »Ilsjomfruen«.

Takketale ved modtagelsen af Holbergmedaljen, Admiral Gjeddes Gaard, den 3. december 2018.

Jeg er noget benovet over dette her. Måske ligefrem betuttet. Men jeg er bestemt også begejstret over at den slags stilfærdigt arbejde som jeg, og andre, laver, får denne anerkendelse.

Nu er det jo Holbergmedaljen, og den uddeles på Holbergs fødselsdag, 3. december, så lad mig fokusere på ham. Det er ganske vist ikke helt sikkert at det lige var den dag Holberg blev født, men det har vi nu lagt os fast på. Hvad der til gengæld turde være mur- og nagelfast, er at det var min afdøde mors fødselsdag. Og det er ikke helt irrelevant, for det fejrede vi i min familie hele min barndom igennem med at gå til festforestilling på Det Kongelige Teater. Der sad vi hvert år på Gamle Scene sammen med en ny årgang gymnasiaster fra Sorø Akademi, og deres slikposer, og så Holberg. Og det er efterhånden kommet til at stå klart for mig at det vi så, var den sidste ende af en lang tradition for at spille Holberg på den scene.

Det var en tradition med flere sider. Til tider måske lidt udvandet og ufarlig, til andre tider knivskarp. Men det der står meget tydeligt for mig nu, er at det var en tradition der havde stor respekt for Holbergs tekst. Når Helge Kjærulff-Schmidt spillede Jeronimus og Henning Moritzen Henrik, eller når Jørgen Reenberg og Ghita Nørby spillede den stundesløse og hans Pernille, blev der lagt umådelig stor vægt på frasering og pauser. Alle finesserne, alle nuancerne og pointerne i Holbergs replikker skulle udnyttes og nydes.

I dag er den tradition borte. Vægten ligger andre steder, og ofte bliver teksten ligefrem skrevet om for at blive mere umiddelbart tilgængelig for nutidens publikum. Det skal jeg ikke spille Jeronimus over, for det kan der komme fremragende teater ud af – ligesom det til tider kan gå grueligt galt.

Men hos mig har de tidlige oplevelser efterladt en begejstring for Holbergs sprog, hans formuleringskunst. Han skrev vidunderlige replikker, og slet ikke kun i komedierne. Overalt i hans værker, også de yderst saglige, hører man hans stemme.

Så det var et stort øjeblik da jeg i 2009 blev spurgt om jeg ville deltage i arbejdet med den udgave af Holbergs samlede skrifter som Det Danske Sprog- og Litteraturselskab skulle udarbejde sammen med Universitetet i Bergen. Her kunne man få lov til at leve sammen med dette prægtige sprog – og naturligvis det prægtige indhold! For pointen er jo at sproget netop afspejler den klare tanke og ikke mindst den dyrkelse af sund fornuft der var bærende i alt hvad Holberg foretog sig – og som er præcis lige så presserende i dag som dengang. Og når fornuften møder humoren, som Holberg hverken kunne eller ville lukke ned for, så opstår den særlige, og uimodståelige holbergske ironi.

Et eksempel på hvad jeg mener med replikkunst, kunne være dette fra den berømte epistel 12. Der er pedanter overalt:

Man kand ellers sige, at iblant alle Stænder ingen er meere befriet for *Pedanterie* end Bonde-Standen. Bønder bekymre sig ikke uden om fornødent Arbeyde, og søge efter de kor-teste Veye at komme til Maalet. De vide vel ikke saa mange Ting, som andre, men de vide ey heller saa mange unyttige Ting. Deres daglige Arbeyde er at dyrke Jorden. De lade Lær-de Folk bekymre sig om at rense Skrifter fra *Copiist-Feyl*; de selv rense deres Agre fra Ukrud: De lade andre gjøre Bøger; de selv gjøre Børn, og forrette det eene med det andet uden unødige *Formaliteter*.

Det er netop hvad vi har lavet på Holbergredaktionen. Det med at »rense skrifter fra kopistfejl«, altså. For Holberg var det indbegrebet af pedanteri. Den slags havde han overhovedet ikke tålmodighed til. Han havde ikke engang tålmodighed til at læse korrektur på sine egne skrifter – og så er det jo godt at vi kan gøre det for ham.

For man kan sikkert godt kalde det pedantisk, det er i hvert fald nørdet. Men det er *nødvendigt* nørderi. Det er forudsætningen for at vi kan komme videre og *formidle* litteraturens vidundere til et forhåbentlig bredt publikum. Og var der noget der lå Holberg på sinde, så var det formidling. Formidling var ret beset Holbergs livsprojekt: formidling af nye internationale litterære tendenser på dansk, formidling af moralfilosofiske ideer i satirer og komedier osv.

Og det har vi forsøgt at leve op til i Holbergprojektet. Først har vi lagt en pålidelig tekst frem på holbergsskrifter.dk / holbergsskrifter.no. Og den udgave har vi derefter udstyret med indledninger og kommentarer, der gerne skulle henvende sig til

fagfolk og lægfolk på en gang.

Sidste skridt er så bogudgaven, *Holberg · Ludvig Holbergs hovedværker 1-22*, hvor vi er gået skridtet videre og har moderniseret teksterne af hensyn til den almindelige læser. Vi har ikke oversat, bare fornyet retskrivning, tegnsætning og til en vis grad bøjningen af ordene. Det er et beskedent indgreb, men det gør en stor forskel. Hvor

man før skulle stave sig frem for at læse ord som *kiøsse* eller *tencke*, for slet ikke at tale om *Laqvei*, kan man nu umiddelbart genkende dem som *kysse*, *tænke* og *lakaj*. Men selv den forsigtige bearbejdning har mødt hævede øjenbryn i fagkredse. Skal filologer begive sig ud i den slags? Vores svar er at det netop er filologerne der skal gøre det. Det er jo fagfolkerne der kan gøre det forsvarligt og på videnskabeligt grundlag.

Fælles for hele dette forsknings- og formidlingsprojekt er at vi hele vejen igennem har følt os som et kollektiv. Samarbejde, koordinering og indbyrdes inspiration er helt centrale begreber. Og på det punkt bygger vi videre på en stærk tradition, for det samme kan man sige om Det Danske Sprog- og Litteraturselskab som helhed. Selskabet er en forunderlig institution, hvor forskere med mange forskellige faglige baggrunde arbejder sammen på kryds og tværs – og hvor netop det at nå ud til et bredt publikum med høj faglig kvalitet er et centralt element.

Men der er én side af mit virke hvor jeg ikke kan fremhæve samarbejde og fællesskab, og det er måske den side der fascinerer mig selv allermest, nemlig oversættelserne af latinske tekster. Der er man meget alene – omend, kan man sige, sammen med forfatteren.

Jeg kan godt se at jeg med min begejstring for Holbergs formuleringskunst på dansk, har lagt op til at det må være lige min sag at oversætte hans latinske værker. At oversætte til den form han selv ville have givet teksterne på dansk. Og det er i en vis forstand sandt – men samtidig helt forkert. For når Holberg skrev latin, kunne han ikke lige så godt have skrevet dansk. Når han skrev latin, skrev han på latinske præmisser. Han skrev ikke sådan som han selv ville have skrevet på dansk, men sådan som Plinius eller Petronius eller Martial ville have skrevet teksterne i romersk kejsertid. Så hvis jeg skulle oversætte til holbergsk dansk, skulle det vel være 2.000 år gammelt 1700-talsprog!

Ikke desto mindre er det slet ikke ukendt at oversætte latinske tekster til et pastichesprog. Min umiddelbare forgænger som oversætter af Saxo, Jørgen Olrik, gjorde netop det. Han

gjorde sig store anstrengelser for at få Saxos tekst til at lyde som noget fra middelalderen – fyldt med *snekker* og *gangere* og *niddinger* – på trods af at Saxo selv gjorde sig om muligt endnu større anstrengelser for at få teksten til at lyde som noget fra romersk kejsertid!

Min umiddelbare forgænger som oversætter af Holbergs epigrammer, den brillante Christopher Maaløe, gik i en vis forstand i den modsatte grøft. Hos ham finder man både atomkerner og fyldepenne og pølsevogne. Men samtidig ser han bagud ved at vælge det versemål Holberg selv ville have skrevet i hvis han havde skrevet digtene på dansk, nemlig aleksandrinere. På en gang anakronistisk moderne og Holberg-pastiche. Et blandingsprodukt, kan man sige. Men på den anden side kommer man ikke uden om at en oversættelse *skal* være et blandingsprodukt.

Min holdning er at sådan en oversættelse skal være nutidig. Vi skriver den jo for at formidle teksten til nutiden. Men samtidig skal man så vidt muligt holde fast i originalens karakteristika. Fx versemålet. Når nu Holberg skriver i sine romerske forbilleders elegiske distika, skal min oversættelse også være i elegiske distika.

Det er jo ikke særlig nutidigt. Men det er heller ikke pointen. Pointen er at læseren skal komme så tæt som mulig på originalen, men på sit eget sprog. Og det gælder ikke kun for gamle latinske tekster. Hvis man nu fx skal oversætte en svensk kriminalroman der foregår i – skal vi sige Ystad – så oversætter vi ikke Ystad med Skælskør. For det er jo en svensk tekst selv om den er på dansk. Og hvis en person i bogen siger at han taler svensk, så oversætter vi det med 'svensk' – selv om han nu siger det på dansk.

På den måde er en oversættelse en fiktion. Vi leger at det vi sidder med, er originalen, på trods af at det reelt er en efterligning. Oversætter og læser opererer, normalt ganske ubesværet, med en udtalt indbyrdes overenskomst om at dette er originalen – og undervejs skal vi helst glemme at det er en oversættelse. Men det er altså en fiktion.

Det er den samme fiktion jeg henholder mig til når jeg holder fast i originalens virkemidler og fx gengiver de antikke versemål på dansk. Jeg skal ikke vise hvad Holberg eller Saxo ville have skrevet på dansk, men hvad de skrev på latin – så vidt som det nu er muligt.

Så er det naturligtvis meget vigtigt at sproget bliver nutidigt dansk. Men ikke så nutidigt at vi ødelægger fiktionen. Hvis jeg bruger udtryk som *at committe sig*, der er et af disse års modeord, eller – ja – *nørdet*, så bliver det så nutidigt at illusionen brister. Så er der ingen der kan leve sig ind i fiktionen om at dette er Holbergs tekst.

Sprogtonen i originalen kan jo ligge meget langt fra oversætterens egen. I Holbergs tilfælde er det ikke alene en anden persons sprog vi oversætter, men også et sprog fra en frem-

med tid. Men hvis resultatet skal leve, hvis det skal blive autentisk, er det centralt at oversætterten bruger sit eget sprog.

Jeg kommer selv i denne sammenhæng til at tænke på skuespil. Hvis en skuespiller skal spille sin rolle autentisk og overbevisende, må han eller hun *bruge sig selv*, som det vist hedder. Det er ikke mindst det de lærer på teaterskolerne. De lærer at kende sig selv

og finde deres egen vrede eller glæde eller misundelse frem fra deres indre. En maske er ikke nok hvis det skal være autentisk.

Parallellen er naturligvis ikke fuldstændig dækkende. Men den illustrerer vist meget godt. Hvis teksten skal leve, skal jeg finde mit eget sprog frem i det der siges. Det betyder ikke at jeg skal oversætte fx meget knudret sprog til korte, enkle formuleringer fordi mit eget sprog nu tilfældigvis er sådan. Det betyder at jeg skal skrive knudret sprog sådan at jeg kan genkende mig selv i sproget.

Det skal på en gang være mit sprog og originalens. Det er to hensyn der stritter mod hinanden og aldrig til fulde kan forenes. Men det er også to hensyn der holder hinanden i skak.

Og først og fremmest skal vi som sagt opretholde fiktionen om at dette er originalen. Idealet må være at læseren glemmer at der er tale om en oversættelse. Jeg selv må tit leve med den faglige skavank at jeg sidder og tænker over hvad der mon har stået i originalen når jeg læser en oversættelse. Men i de tilfælde hvor jeg glemmer alt om det, og læser frit og uhæmmet, der ved jeg at jeg har fat i en rigtig god oversættelse.

Så hvis man, i det mindste til dels, kan sige at jeg har fået en medalje for ikke at blive bemærket – så er jeg stolt. Og meget taknemmelig.

Peter Zeeberg

Tidligere publiceret i webtidsskriftet *Babelfisken* (babelfisken.dk).

Thomas Bartholin d.æ.s breve

Udgiver: Niels W. Bruun
Tilsynsførende: Chr. Gorm Tortzen og Peter Zeeberg
Finansiering: Carlsbergfondet

Thomas Bartholins (1616-1680) forfatterskab blev i sin tid af Odin Wolff betegnet som »den Skat af Kundskaaber og Underretninger om Naturen, Mennesket og Tidsalderens Egenheder hiemme hos os, hvilken findes nedlagt i vor Landsmand Thomas Bartholins Skrifter«. Denne præcise karakteristik er også dækkende for Bartholins korrespondance, som han i redigeret form selv udgav i årene 1663-1667. Hertil kommer så de breve, der findes i andre trykte kilder, eller som udgiveren har fundet i danske og udenlandske arkiver.

Den kritiske udgave af de Bartholinske breve omfatter hele dette materiale samt en engelsk oversættelse heraf. Den latinske tekst er etableret, men er under revision, og samtlige breve er oversat. Der pågår nu en afsluttende redaktion af den engelske oversættelse.

Thorkild Bjørnvigs lyrik

Udgiver: Benedikte F. Rostbøll
Tilsynsførende: Per Dahl og Keld Zeruneith

Thorkild Bjørnvig (1918-2004) står som den centrale lyriker i tiden lige efter 2. Verdenskrig, en brobygger mellem en traditionsbevidst poesi og den senere modernisme. Han har status af en nyklassiker, der ikke er til at komme uden om i dansk digtning. Alligevel findes hans digte ikke i en videnskabelig udgave med grundige kommentarer, der kan gøre dem tilgængelige for et større publikum.

Bjørnvigs lyriske forfatterskab, der omfatter 14 digtsamlinger og en række digte offentliggjort i tidsskrifter, aviser m.v., falder i to hovedfaser: (1) 1947-1968 og (2) 1968-1993. Den første fase rummer fem store digtsamlinger. Disse fem samlinger udgør hver især et højdepunkt i Bjørnvigs forfatterskab og i periodens poesi. De udgør tillige en tematisk helhed, hvilket hidtil ikke er blevet belyst. Det er derfor i første omgang mest preserende at udgive disse fem digtsamlinger i en pålidelig, videnskabelig udgave med titlen *Thorkild Bjørnvig 1947-1968*, men projektet kan med fordel tilrettelægges således, at det vil kunne følges op af *Thorkild Bjørnvig 1968-1993* siden hen. Det er også hensigten at trykke dels en række manuskriptbaserede digte, dels en række digte fra

perioden 1947-1968, som ikke er optaget i digtsamlingerne, men udelukkende trykt i tidskrifter og aviser.

Bjørnvigs digte går i dialog med et stort og ofte vanskeligt stof, der kalder på kommentarer og forklaringer. Han trækker på en lang mytologisk og filosofisk tradition, der inkluderer antik, bibelsk og nordisk mytologi. Bjørnvig indskriver sig derudover i en tyskorienteret romantisk og symbolistisk lyriktradition. Mange af digtene har også en interessant og delvis udforsket tilblivelseshistorie, som bør kortlægges. Han rettede i vid udstrækning i sine digte, ikke kun mellem manuskript og førsteudgave, men også ved senere udgaver.

Der er i beretningsåret ikke arbejdet på projektet.

Anders Bording: Samlede Skrifter

Udgiver: Erik Sønderholm † og NN

Tilsynsførende: Steffen Heiberg

Finansiering: Statens Humanistiske Forskningsråd

Da Peder Terpager og Hans Gram med støtte fra Frederik Rostgaard i 1735 udsendte deres udgave af Anders Bordings (1619-1677) samlede skrifter, lod de digtene og den versificerede månedsavis *Den Danske Mercurius* fremtræde i en moderniseret sprogdragt, ligesom Hans Gram forsøgte at gøre værkerne tilgængelige for »enhver vittig Læsere« ved at forsyne dem med »for-nødene Opliusninger ved flere stæder, hvor Meeningen formedelst visse Historiske Omstændigheder er ikke lige klar for alle, i det mindste ikke saa aabenbar, som den var paa de Tider, da Versene skreves«.

Mens Erik Sønderholm genoplivede digtene, og faksimilegengivelsen af *Den Danske Mercurius* automatisk genskabte avisen, mangler stadig det fjerde bind, kommentaren til *Den Danske Mercurius*, den del af Bordings produktion, hvori han efter Grams mening bedst viste sin »Poëtiske Opfinding og Artighed, eller hans Rigdom og Overflødighed i Talen«. Formålet med kommentaren er derfor at gøre avisen tilgængelig for en nutidslæser som et værk, hvis forfatter ikke blot beskrev, men også

fortolkede sin egen og sin samtids verden.

Arbejdet er midlertidigt stillet i bero.

Udkommet:

Anders Bording: *Digte* (1984)

Anders Bording: *Den Danske Mercurius* (1984)

Kommentar til Anders Bordings digte (1986)

Georg Brandes: Berlin som tysk Rigshovedstad

Udgivere: Per Dahl og Per Øhrgaard

Tilsynsførende: Uffe Andreassen og Steffen Heiberg

Berlin som tysk Rigshovedstad (1885) er ordnet i 67 tematiske kapitler, der opsamler Georg Brandes' (1842-1927) erindringer og indtryk fra årene i Berlin 1877-1883, oprindeligt publiceret i danske, norske og svenske dagblade og tidsskrifter.

Udgaven, der følger førsteudgaven, men gør rede for forholdet til de underliggende artikler og senere ændringer, gengiver de oprindelige illustrationer, der blev udeladt ved optrykket i *Samlede Skrifter*. Bogens godt 500 siders tekst foreligger opsat og er under korrekturlæsning. Kommentarer, tekstkritik og registre er under fortsat bearbejdning. Manus forventes afsluttet i en første form i løbet af sommeren 2019, således at det undervejs kan forelægges tilsynet. Trykklart manus forventes at foreligge ultimo 2019.

Georg Brandes' Correspondance, 2e Série

Udgivere: Zsuzsanna Bjørn Andersen † (den ungarske brevveksling), Klaus Bohnen † (den tysk-østrigske brevveksling), Per Dahl (den tysk-østrigske brevveksling), NN (den russiske brevveksling) og NN (den polske brevveksling)

Tilsynsførende: Jens Bjerring-Hansen og Gert Posselt

Finansiering: Brandt-Brandtved Fonden, Lilian og Dan Finks Fond, Else Marie Moth-Lunds Fond samt Politiken-Fonden

Bindene med Georg Brandes' (1842-1927) brevvekslinger med ungarske, tysk-østrigske, russiske og polske kulturpersonligheder indgår i udgaven af *Georg Brandes' Correspondance*. Den første serie udkom 1952-1966 og medtog kun få, meget store brevvekslinger med udvalgte forfattere. Anden serie sigter bredere og omfatter derfor flere korrespondenter og litterære miljøer, der dokumenterer Georg Brandes' internationale indflydelse.

Den ungarske brevveksling:
I samarbejde med Prof.

Dr. András Masát, András-sy Universitét Budapest, er manuskriptet revideret. Transskriptionen af brevene er gennemgået i samarbejde med Dr. Eike Nebelin. Arbejdet med manuskriptet har vist sig større end forventet. Pga. udgiverens bortgang påhviler dette arbejde nu redaktionen. Der sigtes mod en udgivelse ultimo 2019.

Den tysk-østrigske brevveksling: På grund af sygdom og udgavernes øvrige forpligtelser skrider arbejdet langsomt frem, men kan forhåbentlig afsluttes i 2019.

Den russiske brevveksling: Brevvekslingen er midlertidigt taget af programmet.

Den polske brevveksling: Brevvekslingen er midlertidigt taget af programmet.

Udkommet:

Correspondance de Georg Brandes

I: *La France et L'Italie* (1952)

II: *L'Angleterre et La Russie* (1956)

III: *L'Allemagne* (1966)

IV: *Notes et Références* (1966)

Georg Brandes' Nietzsche-forelæsninger 1888

Udgivere: Per Dahl og Gert Posselt

Tilsynsførende: Carl Henrik Koch

Finansiering: Carlsbergfondet

Projektet omfatter en udgivelse af manuskriptet til Georg Brandes' (1842-1927) fem banebrydende forelæsninger ved Københavns Universitet i foråret 1888 over den tyske filosof Friedrich Nietzsche (1844-1900) og af de deraf afledte artikler om »Aristokratisk Radikalisme«, der tryktes i hhv. *Tilskueren* og *Deutsche Rundschau* 1889 og 1890. På grund af den internationale interesse for forelæsningerne publiceres de i en dansk-tysk paralleludgave på det schweiziske forlag Schwabe & Co., Basel, i serien *Beiträge zu Friedrich Nietzsche*. Teksten er ledsaget af en fylldig indledning og oplysende noter; den danske tekst desuden af et tekstkritisk apparat, mens apparatet i den tyske oversættelse rummer henvisninger til de refererede steder i Nietzsches værker.

Manuskript og layoutarbejde er afsluttet. Udgaven forventes at udkomme i 2019.

P.O. Brøndsteds dagbøger fra ungdomsrejsen

Udgiver: Gorm Schou-Rode

Tilsynsførende: Ivan Boserup

Konsulent: Bodil Bundgaard Rasmussen (Nationalmuseet)

Finansiering: C.L. Davids Fond

De bevarede rejsedagbøger fra P.O. Brøndsteds (1780-1842) ungdomsår 1806-1812 rummer et mangesidet begavet menneskes levende beskrivelse af tidens Europa. Skildringen af rejsen i Det Osmanniske Rige er et unikt dokument, men også optegnelserne fra det forberedende ophold i Paris rummer meget værdifuldt materiale. Stemningen i verdens hovedstad, Napoleons Paris, er fint skildret, og der bringes mange detaljer om livet i den tysk-danske koloni i byen. Tilblivelsen af Adam Oehenschlägers værker følges, såvel som digterens gensyn med kollegaen Jens Baggesen. Der er talrige oplysninger til belysning af den almindelige lærdomshistorie, men ikke mindst musik-, kunst- og teaterhistorikere vil finde megen ny information.

Korrekturlæsningen af de tre tekstbind er afsluttet, og der arbejdes nu på at færdiggøre kommentarbindet. Udgaven ventes at udkomme i 2019.

Christian 4.s latinske brevstile

Udgivere: Bent Christensen og Chr. Gorm Tortzen

Tilsynsførende: Steffen Heiberg, Bent Jørgensen, Sebastian Olden-Jørgensen og Peter Zeeberg

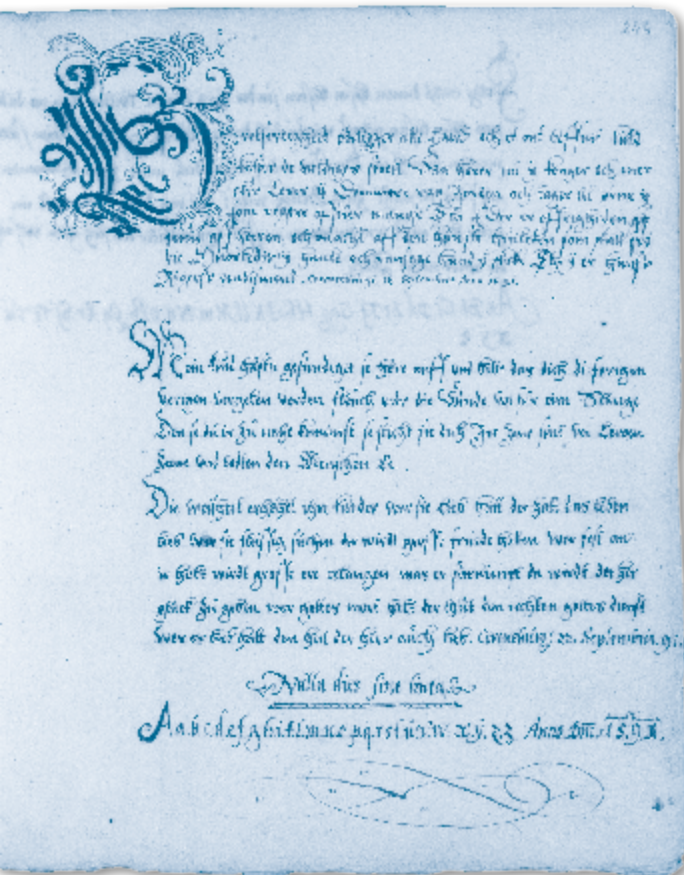
Christian 4. fik en meget grundig skolegang, som begyndte, da han fyldte seks og fortsatte indtil hans sekstende år. I modsætning til de øvrige skolefag er undervisningen i latinsk samtale og korrespondance veldokumenteret, fordi nogen gemte drengens indbundne stilebøger, som er bevaret for eftertiden: En kalligrafibog med hyppigt gentagne latinske og danske sentenser og to stilebøger (fra 1584-1593), hvori prinsen har skrevet ca.

840 opgaver (knap halvdelen både på dansk og latin), to-tre afleveringer om ugen. Nogle opgaver er formuleret som genfortællinger af et opgivet emne (fx den kristne fyrstes pligter), andre er skrevet som breve til skolekammerater, til lillebror Ulrik, til læreren magister Hans Mikkelsen og til en række andre kendte og ukendte personer.

Det store og varierede materiale er aldrig udgivet i sin helhed og er med undtagelse af en artikel fra 1850 kun sporadisk benyttet i forskningen.

Udgaven er digital i sit udgangspunkt, men med mulighed for en senere trykt udgave af dele af materialet. Den vil foruden faksimiler af stilebøgerne fremlægge diplomatriske transskriptioner af den danske og den latinske tekst (sidstnævnte i to versioner: Christians afleverede stil og magister Mikkelsens rettede udgave), en oversættelse af alle breve til moderne dansk og til engelsk, en regest over hele korpus, et index over personer og steder, en ordkonkordans og en indledning, der sætter stilebøgerne ind i en bredere pædagogisk ramme.

Hans Mikkelsen havde i sin ungdom studeret hos den berømte reformpædagog Johannes

Sturm i Strasbourg, havde senere været præceptor for Huitfeldt-brødrene og blev i 1583 som rektor for Herlufsholm kaldet af Frederik 2. til at være præceptor for den seksårige prins Christian.

Som det fremgår af Sturms pædagogiske skrifter, var hans tanker om undervisning og om latinens rolle i den banebrydende. Bl.a. fremhæver han, at læreren skal udvikle elevens evne til selvstændig tænkning og formulering af egne tanker gennem frie opgaver, gerne i brev- eller referatstil. Sturm lægger også vægt på vigtigheden af en smuk håndskrift, og det er ganske indlysende, at Mikkelsen har bragt disse tanker med i sin mere end tiårige lærergerning rundt om på de kongelige slotte, hvor Christian og en lille flok andre drenge fik undervisning.

Prins Christians stilebøger giver et helt enestående indblik i drengens tankeverden og i omgivelsernes krav og forventninger til ham. Sprog- og pædagogikhistorisk er stilene en guldgrube, og samtidig er stilene et helt unikt dokument til belysning af de værdier, som kom til at præge den kommende konges begrebsverden.

Der arbejdes på tekstetableringen, men arbejdet forventes ikke afsluttet i 2019.

Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi I-XV

Redaktion: Sten Ebbesen, Alfred Otto †, Jan Pinborg † og Heinrich Roos †

Tilsynsførende: Heine Hansen og Erik Petersen

Finansiering: Carlsbergfondet

Corpus Philosophorum Danicorum er en samlet udgave af videnskabelige arbejder fra middelalderen, som har danske forfattere. Alle værkerne er på latin, og de fleste har filosofisk indhold. Første bind fremkom i 1955, bind XIII i 1998 (bind IX var imidlertid oversprunget). Bind XIV, indeholdende Boethius de Dacias kvæstioner til Aristoteles' *De anima* og nogle anonyme kvæstioner til *Metafysikken*, som står i et afhængighedsforhold til Boethius', udkom i 2009.

Næste, og sidste, udgivelse er bind IX, som vil indeholde en samling af logiske og grammatiske afhandlinger, hvortil også Boethius de Dacia har bidraget (*Boethii aliorumque sophismata*). Bindet udgives af Sten Ebbesen og Irène Rosier-Catach (Paris). I januar 2019 forelå første korrektur,

og bindet kan forventes færdiggjort til trykning i første halvdel af 2019. Dermed lukkes serien, der i alt omfatter fjorten bind, hvoraf nogle i flere halvbind. Se yderligere i denne årsberetning s. 17.

Udkommet:

- I,1-2: *Johannis Daci Opera* (1955)
- II: *Martini de Dacia Opera* (1961)
- III: *Simonis Daci Opera* (1963)
- IV: *Boethii Daci Modi significandi* (1969)
- V,1: *Boethii Daci De generatione* (1972)
- V,2: *Boethii Daci Physica* (1974)
- VI,1: *Boethii Daci Topica* (1976)
- VI,2: *Boethii Daci Opuscula* (1976)
- VII: *Incertorum Auctorum Quaestiones super Sophisticos Elenchos* (1977)
- VIII: *Boethii Daci Quaestiones super IV librum Meteorologicorum* (1979)
- X,1: *Petri Philomenae de Dacia Opera quadrivitalia* (1983)
- X,2: *Petri de S. Audomaro Opera quadrivitalia* (1984)
- XI,1-2: *Andreae Sunonis filii Hexaëmeron* (1985)
- XII: *Nicolai Drukken De Dacia Opera* (1998)
- XIII: *Thuonis De Vibergia Opera* (1998)
- XIV: *Boethii Daci Quaestiones Super Librum De Anima – Anonymi Boethio Daci Usi Quaestiones Metaphysicae* (2009)

Danmarks gamle Ordsprog I-VIII

Udgivere: Simon Skovgaard Boeck, Iver Kjær † og John Kousgård Sørensen †

Tilsynsførende: Merete K. Jørgensen

Finansiering: Augustinus Fonden (bind I-III), Carlsbergfondet og Statens Humanistiske Forskningsråd

Danmarks gamle Ordsprog er den videnskabelige standard-udgave af danske ordsprog. I sit anlæg adskiller den sig fra andre udgaver ved at lægge samlinger af ordsprog til grund for udgivelsen, hvor andre værker har valgt det enkelte ordsprog som udgangspunkt. I alt 27 samlinger fra perioden 1500-1700

udgives i bogform (i nytryk eller faksimile); det samlede antal ordsprog er ca. 33.000. Den valgte form giver forskeren mulighed for at undersøge de enkelte samlinger, men det betyder også, at et register bliver en uundværlig indgang til værket, hvis man fx vil se, hvordan et ordsprog har ændret sig gennem tiden.

For at projektet kan afsluttes, mangler bind III (Ribekredsens ordsprogssamlinger) og bind VIII (registre). Manuskript til bind III har passeret tilsynet. Det har vist sig nødvendigt at supplere udgivelsesarbejdet med det stykke af håndskriftet Rostgaard 48, 8°, der indeholder Peder Syvs afskrift af Anders Sørensen Vedels samling; dette arbejde er fortsat i beretningsåret.

Udkommet:

- I,1-2: Peder Låles Ordsprog (1979)
- II: »Hans Thomissøns Ordsprog« & Poul Enevoldsen: *Farrago* (1977)
- IV: *Problemata et Proverbia moralia* & Hans Chr. Sthens Ordsprog (1987)
- V: Daniel Matras: *Proverbes* (1981)
- VI: Samlinger fra 17. århundrede (1980)
- VII,1-2: Peder Syv: *Aldmindelige Danske Ordsprog* (1983-1988)

Holger Drachmann – Amanda Nilsson (»Edith«). En brevveksling

Udgiver: Henk van der Liet

Tilsynsførende: Esther Schat Kielberg

Det Kgl. Bibliotek erhvervede i 1947 ca. 850 breve fra digteren Holger Drachmann (1846-1908) til »Edith«, dvs. Amanda Nilsson, senere Gerlach (1866-1953). Siden har der været et stort behov for en kommenteret udgave af dette brevmateriale, ikke
mindst

fordi Morten Borups *Breve fra og til Holger Drachmann I-IV* (1968-1970), ligeledes udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, forbigår disse breve. Forklaringen er, at Borup ikke mente, at brevene til og fra »Edith« havde tilstrækkelig litteraturhistorisk betydning. Til trods for dette synspunkt gør han i forordet opmærksom på, at »Udgivelsen af et udvalg af breve, der belyser digterens privatliv, kunne ligeledes være ønskelig«. »Edith« spillede en central rolle i Drachmanns modne forfatterskab, dvs. fra ca. 1887 til ca. 1898. Fhv. overbibliotekar og tidligere tilsynsførende på denne udgave, Torben Nielsen, har i *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek* gjort opmærksom på, at »Amanda Gerlachs papirer udgør et værdifuldt tilskud til vores kendskab til Drachmann i »Edith«-perioden, og ikke mindst til Amanda Nilsson selv som den fine og hengivne kvinde, hvis tab han [Drachmann] aldrig rigtigt forvandt«.

Transskription og kommentering af brevene er p.t. stillet i bero pga. andre gøremål.

Peder Hegelund: Susanna

Udgiver: Flemming Lundgreen-Nielsen

Tilsynsførende: Marita Akhøj Nielsen

I versdramaet *Susanna* gen-digter Peder Hegelund (1542-1614) en apokryf bibelsk beretning om den ærbare ægtehustru Susanna, som eftertragtes af to vellystninge. Den gode får sin belønning, og de onde får deres velfortjente straf, begge dele takket være profeten Daniel. Undervejs indlægger Hegelund på egen hånd en omfangsrig monolog fra kvindeskikkelsen *Calumnia*, der i mange detaljer analyserer fænomenet bagtalelse. Hegelund stammede fra Ribe, og med udgivelsen af dette værk vil den påbegyndte række af gamle skolekomedier rimeligt dække de danske landsdele.

På grund af udgiverens øvrige forpligtelser er der i beretningsåret ikke sket fremskridt.

William Heinesens breve. Et udvalg

Udgiver: Bergur Rønne Moberg under

medvirken af Esther Schat Kielberg

Tilsynsførende: Jørgen Schack

Finansiering: Velux Fonden og

Granskingarråd Førøya

William Heinesens (1900-1991) lange brevskrivningsperiode omfatter årene 1917-1990, dvs. fra før debuten i 1921 til efter udgivelsen af hans sidste fiktionsværk i 1985. Der foreligger tre brevsamlinger af William Heinesen: For det første det arkiv, som Heinesen selv overdrog til Det Kgl. Bibliotek (UT 677), og som bl.a. indeholder hans korrespondance med Jørgen-Frantz Jacobsen. Dernæst breve fra Heinesen til Ebba Hentze, som ligeledes er opbevaret på Det Kgl. Bibliotek, og endelig et nyetableret arkiv opbevaret hos Heinesen-familien i Tórshavn.

Brevudgaven kommer fortrinsvis til at indeholde breve fra førstnævnte arkiv og vil byde på eksempler på Heinesens brevkunst gennem ca. 70 år. Langt de fleste af Heinesens breve tilhører den traditionelle vennebrevsgenre, men udvalget rummer også det, Heinesen kaldte »afhandlingsbreve«, der mere ligner essays end egentlige breve.

Udvalget består af ca. 90 breve svarende til ca. 500 sider eksklusive kommentarer, registre etc. Arbejdet med at kommentere brevene er tilendebragt, og de endelige gennemlæsninger og korrek-

turlæsninger af manuskriptet pågår.

Som en del af brevudvalget registreres hele materialet i UT 677, som er det væsentligste Heinesen-arkiv. Dette rent empiriske arbejde består i forskellige former for registerdata, først og fremmest registreringen af selve arkivmaterialet med henblik på afsender, modtager, datering og evt. materialeegenskaber som tegninger o.l. Derudover forefindes person- og emneregister, liste over modtagere m.m.

Manuskriptet ventes færdiggjort i 2019.

Johannes V. Jensen: Den gotiske Renaissance

Udgivere: Aage Jørgensen og Monica Wenusch

Tilsynsførende: Jesper Gehlert Nielsen og Sven Hakon Rossel

I 1901 udgav Johannes V. Jensen (1873-1950) to betydelige bøger: *Vinteren (Kongens Fald*, tredje del), en kunstnerisk tribut til og måske også afsked med 1890'ere-dekadencen, og *Den gotiske Renaissance*, en fanfareagtig velkomsthilsen til modernitetens og teknikkens nye århundrede. Sidstnævnte er en art sammenskrivning af avisreportager hjemsendt fra Spanien, hvor Jensen i sommeren 1898 dækkede den Spansk-Amerikanske Krig (eller rettere: den sociale turbulens på hjemmefronten, som krigshandlingerne i filippinske og cubanske farvande gav anledning til), samt fra Paris, hvor han i sommeren 1900 dækkede den store Verdensudstilling, opfattet som et gennembrud for den »gotiskhed«, som hans spanske oplevelser ikke havde rummet forvarsler om, men som de nordisk-angelsaksiske befolkninger havde gjort sig klar til.

Den gotiske Renaissance har da på forunderlig vis den modsætning indbygget

i sig, som den programmatisk viser ud over. Den er således langt mere litteraturhistorisk interessant, end udgivelseshistorien antyder: ét optryk, gengivet efter originalen, men ukommenteret og knap nok korrekturlæst.

Hertil kommer, at selve forholdet mellem de oprindelige avisartikler og den 'endelige', redigerede tekst fordrer en opmærksomhed, som det endnu dårligt har fået. Udgaven vil følgelig omfatte *Den gotiske Renaissance* fra 1901 som grundtekst, suppleret med de originale avisartikler fra *Social-Demokraten* og *Politiken*, og med tilføjelse af kommentarer og efterskrift. Tillige vil udgaven medtage et par 'spanske' artikler, som ikke blev tilgodeset ved redaktionsprocessen i 1901.

Manuskriptet revideres efter tilsynets gennemlæsning; arbejdet forventes færdiggjort medio 2019.

Johannes V. Jensen: Kongens Fald

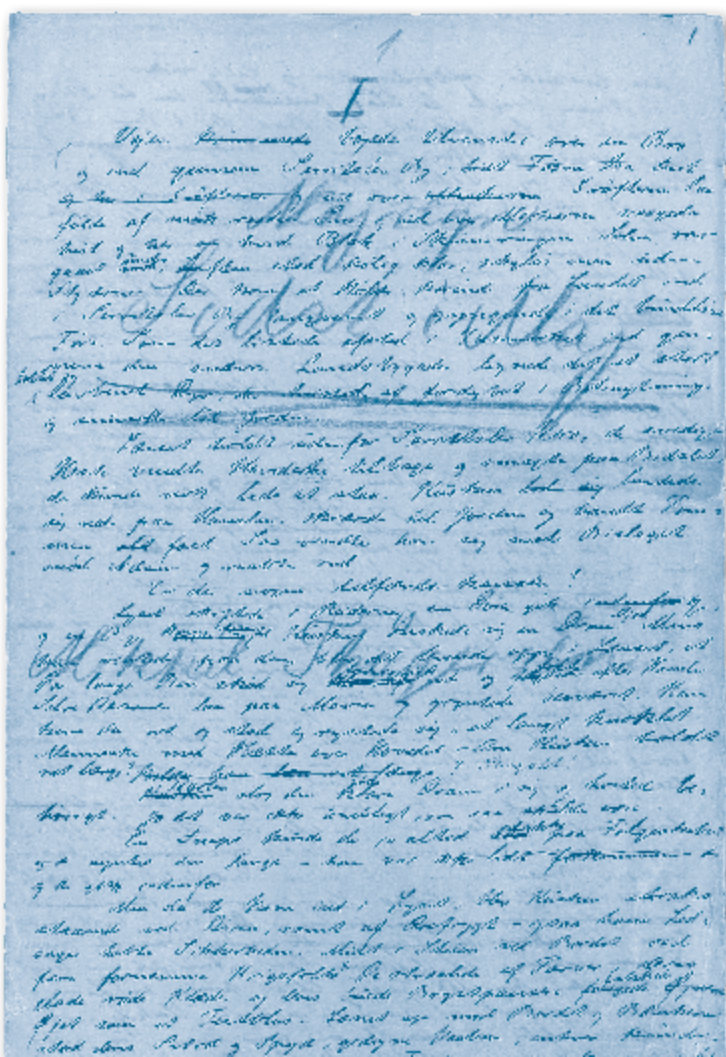
Udgivere: Jesper Gehlert Nielsen og Sven Hakon Rossel

Tilsynsførende: Flemming Lundgreen-Nielsen

Kongens Fald (1900-1901) er et hovedværk ikke blot inden for Johannes V. Jensens (1873-1950) forfatterskab, men i dansk litteratur overhovedet og er da også ved flere rundspørger blevet udnævnt til det 20. århundredes danske roman. En manuskriptudgave af teksten vil være af uvurderlig betydning for Jensen-forskningen, idet den giver mulighed for at kigge forfatteren over skulderen og følge selve skabelsesprocessen skridt for skridt. Denne kan følges ved hjælp af et

letforståeligt notationssystem. Udgaven er yderligere enestående derved, at der kun er ganske få forarbejder bevaret fra Jensens hånd.

Manuskriptgengivelsen opstilles synoptisk med en kritisk gengivelse af førsteudgaven og med et tekstkritisk apparat, der angiver varianter til renskrifter, korrekturtryk og andenudgaven. Et enkelt opslag vil således dække samtlige kilder til romanen. Førsteudgavens tekst er etableret, og arbejdet med variantapparatet er stort set tilendebragt. Kommentaren foreligger i en første version og vil tilgå tilsynet i foråret. Arbejdet forventes tilendebragt ultimo 2019.

Johannes V. Jensen: Myter og Eksotiske Noveller

Udgivere: Anders Ehlers Dam og Aage Jørgensen

Tilsynsførende: Per Dahl og Sven Hakon Rossel

I årene 1907-1944 udgav Johannes V. Jensen en halv snes bøger indeholdende 150 tekster, som han gav den hjemmegjorte genrebetegnelse »Myter«. Hertil knytter sig tre bind udgivet 1907-1915 og indeholdende et dusin tekster, der fik genrebetegnelsen »Eksotiske Noveller« uden dog at være noveller i gængs forstand. I 1946 udgav Aage Marcus et udvalg af myterne og de eksotiske noveller, i alt 90 tekster i to bind. Marcus' disposition er for så vidt i samklang med forfatterens egne antydningssvare ytringer frem mod vedgåelsen i *Møllen* (1944) af, at de eksotiske noveller i realiteten ikke adskiller sig fra myterne »i anden Henseende end ved at de har faaet en snævrere Titel«.

En kritisk udgivelse bør tage forfatteren på ordet og inkludere samtlige de tekster, som skilter med, at de er myter eller eksotiske noveller. Udgaven vil blive i tre bind, af hvilke de to første helliges teksterne i de samlinger, som Johannes V. Jensen betitlede myter, mens det tredje indeholder de eksotiske noveller samt efterskrift, kommentarer m.v.

En sådan udgave vil kunne supplere og nuancere indsigt i Johannes V. Jensens for-

fatterskab væsentligt, også i medfør af en nøjeregnende kommentering. Den vil føje sig ind i den løbende rehabilitering af det ikke-fiktive forfatterskab, som i 2014 blev indledt med udgivelse af de »hidtil ikke optrykte tekster« i fembindsudgaven *Ord og virkelighed* ved Aage Jørgensen.

Hvad det tekstkritiske angår, vil grundteksterne være de af Johannes V. Jensen udgivne samlinger. Forholdet til førstetrykkene, oftest bragt i aviser, vil kun blive tilgodeset i begrænset omfang; ændringer er tilsyneladende udtryk for en almengørende bestræbelse. Hvor der foreligger senere optryk fra forfatterens levetid, f.eks. i 1946-udgaven, vil de blive inddraget med henblik på de (ganske få) betydningssignifikante tekstjusteringer.

Udgavens efterskrift må selvfølgelig diskutere selve genreproblemet. Dels det forhold, at dagspressens udvikling tidligt i 1900-tallet begunstigede ræsonnerende artikler med et sigte ud over den umiddelbare nyhedsformidling, dels også det begreb om 'det mytiske', som Johannes V. Jensen insisterede på og forsøgte at fremskrive.

Som udgaven af *Himmerlandshistorier* i *Danske Klassikere* (2018) fordrede en omfattende kommentering, verbalt som realt, således også myterne. Sprogligt jonglerer Jensen med et ordforråd og en betydningsnuancering langt ud over, hvad de fleste moderne læsere uden videre

JOHANNES V. JENSEN

MYTER

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
MCMXXIV

kaperer, vel i en bevidst stræben efter at holde våbnet blankt og den æstetiske fane højt. Hertil kommer, at forfatteren behersker og refererer til en omfattende viden og indsigt på mange områder, geografisk, etnografisk, historisk, arkæologisk, botanisk, zoologisk osv. Han refererer raskvæk ikke blot til Bibelen, men også til nordiske, klassiske og ægyptiske religionsforestillinger, til træk i såkaldt primitive kulturer, til folkløriske forestillinger osv. Hertil kommer naturligvis referencer til forhold i samtiden, som en nutidig læser ikke uden videre har adgang til. Kommen-

tarerne vil med andre ord gøre status over den viden, refleksion og stillingtagen, der er indlejret i teksterne, og dermed pointere, hvilken plads disse forhold må have i beskæftigelsen med forfatter-skabet.

Udgavebeskrivelser og kommentarer er tilnærmelsesvis færdige, efterskrift og tekstetablering udestår.

Leonora Christina: Jammers Minde

Udgivere: Poul Lindegård Hjorth † og Marita Akhøj Nielsen

Tilsynsførende: Flemming Lundgreen-Nielsen

Finansiering: Carlsbergfondet

Leonora Christinas (1621-1698) *Jammers Minde* er et af de mest bevægende dokumenter, der er overleveret os fra Danmarkshistorien. Den stolte kongedatters beretning om de mere end 21 år, hun måtte henleve som fange i Blåtårn under uhumske og ydmygende forhold, omgivet af hoverende, rå vogtere, frataget muligheden for meningsfuld beskæftigelse, er umiddelbart gribende. Sin usvækkede charme får værket fra det præcist sansede, uretoucheret realistiske billede af det myldrende lille samfund, der udfolder sit mangfoldige liv inden for Blåtårns mure.

Bind 2 vil falde i tre hovedafsnit: (1) sproglige og reale kommentarer til *Jammers Minde*, (2) en beskrivelse af værkets sprog og (3) et tillæg bestående af Leonora Christi-

nas bevarede egenhændige danske skrivelser og andre aktstykker, hvoraf flere aldrig har været udgivet. Der arbejdes i første omgang med tillægget, da udgivelsen af Leonora Christinas egenhændige dansksprogede breve og aktstykker vil være en væsentlig forudsætning for sprogbeskrivelsen. En bevilling fra Carlsbergfondet har muliggjort en koncentreret indsats for at færdiggøre bind 2 i løbet af 2019.

Udkommet:

Leonora Christinas Jammers Minde.
Diplomatarisk udgave (1998)

Leonora Christinas franske selvbiografi

Udgivere: Marita Akhøj Nielsen og Lene Schøsler

Tilsynsførende: Steffen Heiberg og Sanni Nimb

Leonora Christinas (1621-1698) franske selvbiografi blev skrevet i maj 1673 i Blåtårn. En af Ulfeldt-parrets nære venner, lægen Otto Sperling, sad også fængslet i Blåtårn, og hans søn, Otto Sperling d.y., drog til København efter Frederik 3.s død i 1670 med det formål at få løsladt både sin far og Leonora Christina. I 1673 gav han op, men fik dem begge til at skrive en levnedsskildring, som han formentlig ville bruge til at påvirke opinionen i Europa og derigennem lægge pres på den danske regering. Det er utvivlsomt det formål, der har fået Leonora Christina til at udforme sin levnedsskildring på fransk, det internationale diplomatiske sprog; sædvanligvis korresponderede hun med Sperling på dansk. Han arbejdede på et værk om lærde kvinder, hvori hendes oplysninger efter planen skulle indgå.

Originalhåndskriftet blev smuglet ud af Blåtårn og afskrevet af danske historikere, som udnyttede det i flere sammenhænge. Efter en del år forsvandt det, og man antog længe, at det var gået tabt. Derfor måtte Sophus Birket Smith lægge en afskrift til grund, da han i 1871 som den første udgav værket. På basis af hans udgave blev værket oversat til dansk af

C.O. Bøggild-Andersen i en arkaiserende sprogform, der antagelig fungerede godt i 1949, da den blev udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab som en del af Leonora Christina: *Jammers Minde og andre selvbiografiske Skildringer*, hvori de danske skrifter er lempeligt moderniseret. I 1952 dukkede originalhåndskriftet mirakuløst op på et gymnasiebibliotek i Altona og blev købt af en dansk samler. Han tog initiativ til en faksimileudgave, *Leonora Christina Grevinde Ulfeldts franske Levnedsskildring 1673* fra 1958. Faksimileudgaven ledsages af Bøggild-Andersens oversættelse, der følger samme principper som hans tidligere oversættelse af afskriften. I 1961 genudsendte Rosenkilde og Bagger selskabets 1949-udgave med oversættelsen fra 1958. Denne oversættelse er siden blevet genudgivet i moderniseret form.

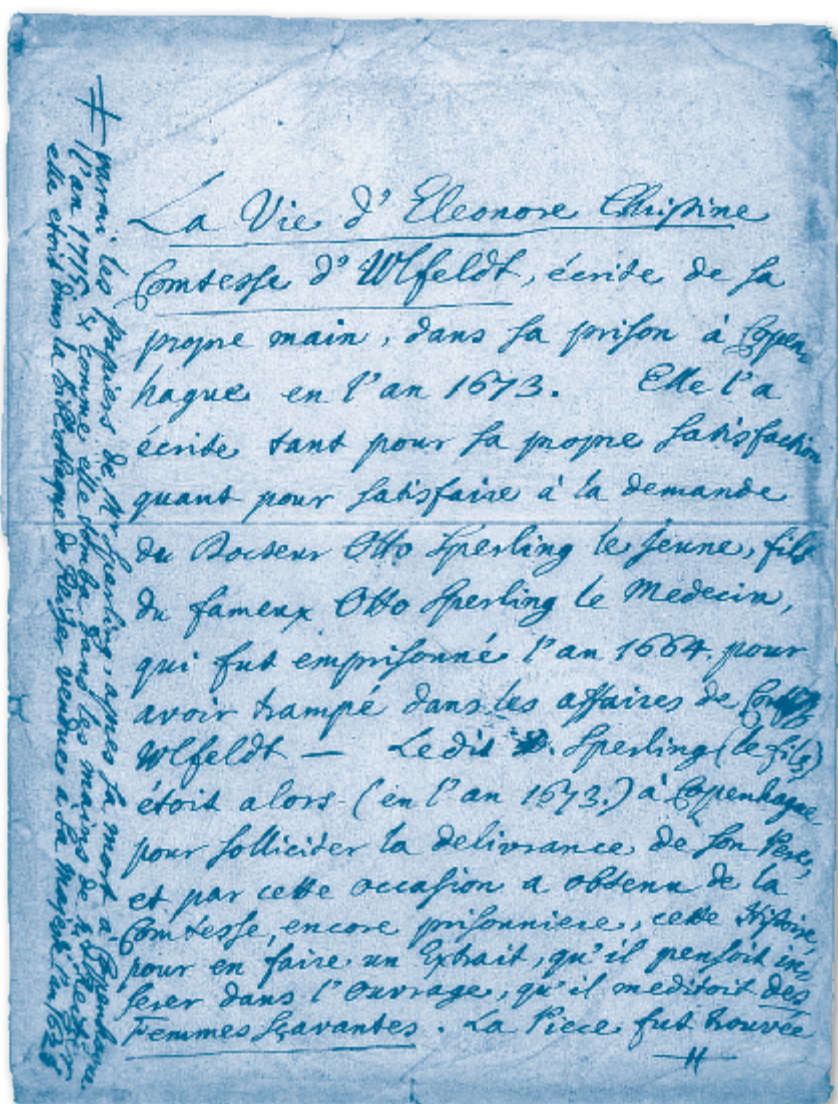
Som det fremgår af dette korte overblik, er originalhåndskriftet kun blevet udgivet som faksimile. Der mangler altså en videnskabelig udgave. Bøggild-Andersens oversættelse er stort set korrekt, men forekommer i dag tung, svært forståelig og meget fjern fra det ganske jævne stilleje, som Leonora Christina valgte til de berettende afsnit; kun i bredt skildrede situationer med talrige replikker demonstrerer hun sin beherskelse af hofstilen. Der er altså behov for en nyoversættelse. Leonora Christinas beherskelse af

fransk er blevet bedømt meget forskelligt, men først med Lene Schøslers undersøgelser videnskabeligt funderet.

Da selvbiografien på én gang er en vigtig kilde til en central kvindeskikkelse i Danmarkshistorien, et fascinerende menneskeligt dokument og et raffineret litterært værk, er det en oplagt opgave for Det Danske Sprog- og Litteraturselskab at publicere en videnskabelig udgave af originalteksten jævnsides med en oversættelse til letforståeligt moderne dansk og med en lingvistisk, historisk

og litteraturhistorisk indledning, foruden realkommentar og registre. I første omgang påtænkes en trykt udgave, siden en digital udgave, hvor også Det Kgl. Biblioteks faksimiler skal kunne vises.

I beretningsperioden er kommentarerne udarbejdet, og der arbejdes for tiden på indledningen med henblik på at aflevere manus til tilsynet i løbet af året.

Poul Martin Møllers Skrifter

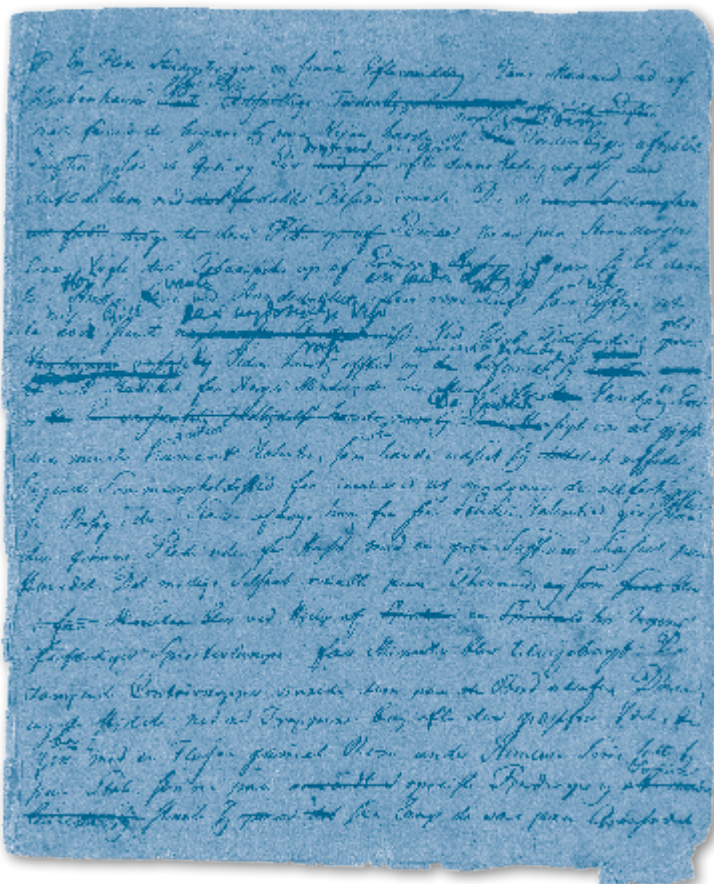
Udgivere: Finn Gredal Jensen, Karsten Kynde og Kim Steen Ravn

Tilsynsførende: Minna Skaftø Jensen, Carl Henrik Koch og Flemming Lundgreen-Nielsen

Poul Martin Møllers (1794-1838) forfatterskab har ikke siden guldalderens *Efterladte Skrifter*, der udkom i tre udgaver 1839-1856, været udgivet i sin vidtfavnende helhed. I sin korte levetid offentliggjorde Møller meget lidt; en stor del af forfatter-skabet foreligger alene i ofte vanskelige manuskripter med talrige varianter. Den nye kritiske, kommenterede udgave er planlagt til at omfatte fem bind. Første bind vil rumme alle de poetiske tekster, både Møllers egne digte og hans

Homeroversættelser, andet bind hovedværket *En dansk Students Eventyr* (1824) samt den øvrige prosadigtning. De følgende to bind vil omfatte 'strøtankerne' samt de filosofiske afhandlinger og forelæsninger. I femte bind vil man finde Møllers anmeldelser, hans polemiske indlæg samt endelig et supplement til Morten Borups brevgave, *Poul Møller og hans Familie i Breve* (1976).

Udgavens digitale version findes på pmm.dsl.dk. I det forløbne år er der tilføjet nye tekster og kommentarer, og funktionaliteten er blevet udbygget. På hjemmesiden er nu i alt ca. 200 tekster tilgængelige, hvoraf ca. 150 er kommenteret og afleveret til tilsynet.

Peter Nansens brevvekslinger med Edvard og Georg Brandes

Udgiver: Karin Bang

Tilsynsførende: Sten Rasmussen †

Finansiering: Augustinus Fonden og
Statens Kunstfonds Projektudvalg for
Litteratur

Peter Nansens (1861-1918) brevvekslinger med Edvard og Georg Brandes udgør særdeles vigtige kilder til dansk kulturhistorie. Det Kgl. Bibliotek opbevarer foruden 201 breve fra Peter Nansen til Edvard Brandes og 188 til Georg Brandes også 398 breve fra Edvard og 205 fra Georg Brandes til Peter Nansen. Kun et fåtal af brevene har tidligere været offentliggjort, men rummer bl.a. et stykke pressehistorie fra *Politikens* første tid og følger produktionen af brevskrivernes bøger tæt – diskussioner og overvejelser undervejs – oplagstal, salgstal, opgørelser osv.

Brevvekslingerne er meget forskellige. Mens Peter Nansen og Edvard Brandes forholdsvis hurtigt blev dus, blev dette aldrig tilfældet mellem Nansen og Georg Brandes. Læserne af brevdgaven kan især glæde sig til den øgede intensitet i brevvekslingen mellem Peter Nansen og Edvard Brandes, der varer fra det tidspunkt i sommeren 1894, da Brandes tager beslutning om at flytte til Oslo med sin familie, til han i foråret 1897 vender tilbage til København. Med brevene, der blev længere og hyppigere, holdt de hinanden fast i

et tæt arbejdsfællesskab og venskab, selv om brevene giver udtryk for stort savn og tydeligt ikke kan erstatte det fysiske samvær og samtalen. Man får det indtryk, at der mellem dem er et bånd, som ikke kan brydes. Alligevel kommer det til et ærgerligt brud, dokumenteret af breve fra efteråret 1903. I brevvekslingen mellem Peter Nansen og Georg Brandes er det især samarbejdet om udgivelsen af Brandes' værker, der bliver grundigt belyst. Langsomt kommer de tættere på hinanden, har gode litterære og politiske diskussioner og knytter især fra sommeren 1915, hvor de på Brandes' opfordring lægger titlerne bort, et varmt venskab mellem sig.

Manuskriptet til brevene er tilrettet, og arbejdet med indledningen til brevvekslingerne er tilendebragt. Det redaktionelle arbejde med kommentarer, tekstkritik og registre pågår. Der søges sideløbende midler til trykning.

Erik Pontoppidan: Grammatica Danica

Udgiver: Sten Ebbesen

Tilsynsførende: Henrik Galberg
Jacobsen, Eva Skaftø Jensen, Marita
Akhoj Nielsen og Chr. Gorm Tortzen

Finansiering: Privat donation

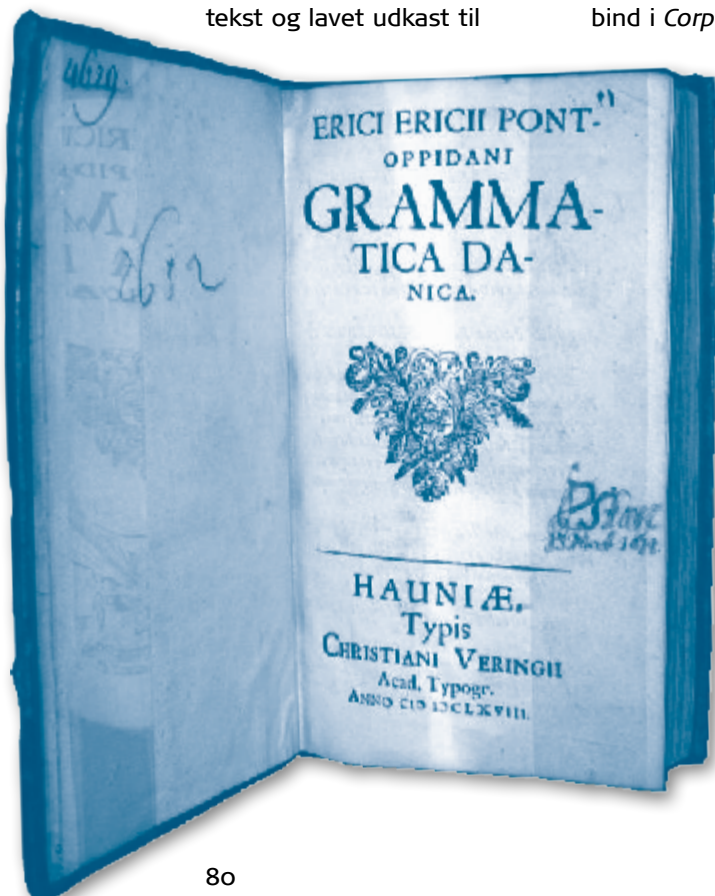
Den første rigtige grammatik over det danske sprog, Erik Pontoppidans *Grammatica Danica* fra 1668, findes stadig ikke på dansk. Det er en mangel.

Projektet har til formål at styrke interessen for dansk ved at etablere forbindelse til det historiske aspekt i arbejdet med sproget.

Sten Ebbesen har i 2016 overtaget hvervet som oversætter og kommentator. Han har udarbejdet et foreløbigt regelsæt for oversættelsen, lavet en præliminær oversættelse af godt 10 % af den knap 400 sider lange tekst og lavet udkast til

kommentar til det oversatte. Sondringerne har vist at selv en forholdsvis spartansk kommentar nødvendigvis må blive ganske lang, da Pontoppidan (1) forudsætter en betydelig viden, som ikke længere er almenviden, (2) videregiver en forældet information om etymologi o.l. som må både forklares og rektificeres, (3) arbejder med grammatiske kategorier som kun delvis har overlevet til vore dage, og (4) bringer mange eksempelord som enten helt er gledet ud af sproget eller kun vanskeligt er genkendelige for en moderne læser. Nøjere regler for oversættelse og kommentar må fastsættes i samarbejde med tilsynet.

Da udgiveren i den nærmeste fremtid arbejder på færdiggørelsen af det sidste bind i *Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi*, kan *Grammatica Danica* næppe blive klar til offentliggørelse før tidligst 2020.

Klaus Rifbjergs digte

Udgivere: Elise luul og Torben Jelsbak
Tilsynsførende: Uffe Andreasen,
 Søren Peter Hansen og Jørn Lund

Klaus Rifbjerg (1931-2015) indtager en særstatus som en af de mest markante og produktive forfattere i efterkrigstidens

danske litteratur. Rifbjerg debuterede som lyriker i 1956 med digtsamlingen *Under vejr med mig selv* og udgav siden op imod 150 bøger inden for en mangfoldighed af genrer: lyrik, romaner, noveller, revy, skuespil, essays m.m. Toneangivende blev han især som lyriker med digtsamlingen *Konfrontation* (1960), som var med til at indvarsle modernismen i dansk litteratur. Rifbjergs gennembrud som forfatter falder sammen med opbygningen af den danske velfærdsstat og foregår i tæt kontakt med den hastige medieudvikling i perioden inden for både den trykte presse og radio, film- og tv-mediet, som alle har sat deres tydelige præg på forfatterskabet. Igenem hele sit virke var Rifbjerg en markant og kritisk stemme i den danske kultur- og samfundsdebat, således at forfatterskabet også kan ses som en stor løbende krønike over efterkrigstidens Danmark.

I samarbejde med Gylden-dal planlægges en samlet, tekstkritisk og kommenteret udgave af hele Klaus Rifbjergs lyriske forfatterskab til

udgivelse i fem bind. Udgaven vil inkludere alle digte, der indgår i Rifbjergs 36 digtsamlinger i bogform. Et eventuelt supplerende bind vil senere kunne inkludere det betydelige antal digte, som forfatteren gennem hele karrieren lod publicere uden for samlingerne – i tidsskrifter, dagblade og antologier. Hvert bind vil være forsynet med en kommentar, som rummer oplysninger om de forskellige tekstkilder (manuskripter, tidligere og senere tryk) til de optrykte og kritisk gennemsete digte, noter til forklaringskrævende ord og realforhold og et afsluttende efterskrift, som vil sætte de forskellige perioder i Rifbjergs lyriske forfatterskab ind i en større litteratur- og kulturhistorisk sammenhæng. Det Kgl. Bibliotek råder over et lydarkiv med Klaus Rifbjergs oplæsning af egne digte (indtalt, da han var adjungeret professor på Danmarks Lærerhøjskole). Hvis det viser sig muligt, vil udgivelsen blive ledsaget af disse lydfiler.

Det er i første omgang ikke lykkedes at tilvejebringe finansiering af udgivelsen. Udgiverne arbejder imidlertid videre med en delvis realisering af projektet i form af en udgave af Rifbjergs tidlige lyrik (de første ni samlinger fra *Under vejr med mig selv* til *Fædrelandssange* fra 1967) i serien *Danske Klassikere* (se s. 31).

Ole Rømers Triduum- observationer

Udgivere: Claus Fabricius, Per Friedrichsen †, Niels Therkel Jørgensen og Chr. Gorm Tortzen

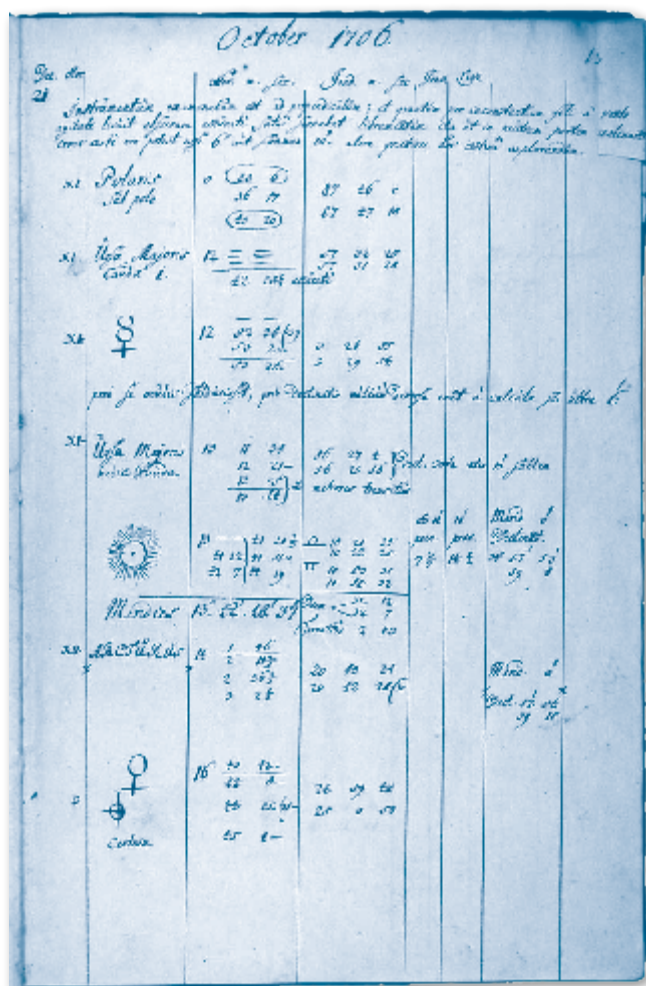
Tilsynsførende: Steffen Heiberg og Peter Zeeberg

Ole Rømers (1644-1710) astronomiske Triduum-observationer blev foretaget i dagene 20.-23. oktober 1706 på Rømers landobservatorium, Observatorium Tusculanum, med hans epokegørende instrument Meridiankredsen, *Rota meridiana*, der blev prototypen for alle senere observatoriers instrumenter. Resultatet af observationsrækken, *Triduum*, er kulmina-

tionen på Rømers livslange indsats for at forbedre såvel instrumenter som observationsteknik og overgår mht. præcision alle samtidige astronomers. I kort begreb drejer det sig om et stjerne-katalog *en miniature*.

Arbejdet med udgaven, som skal foreligge på engelsk, er ved at tage endelig form. Manuskriptet på Det Kgl. Bibliotek er skannet, og teksten/observationerne er sammenlignet med foreliggende trykte udgaver, bl.a. den seneste på området: *Hipparcos-kataloget*. Projektet er udvidet, således at udgaven vil komme til at indeholde den latinske tekst til og en fuld-

stændig oversættelse af Peder Horrebows *Basis Astronomiæ*, der er den eneste grundige samtidige beskrivelse af Rømers mål, midler og metoder samt landobservatoriets indretning og beliggenhed. Layoutarbejdet er nu i en afsluttende fase, og der søges sideløbende midler til trykning.

B74 af Skånske Lov og Skånske Kirkelov

Udgiver: Britta Olrik Frederiksen
Tilsynsførende: Esben Albrechtsen og Merete K. Jørgensen

Stockholm B74 af *Skånske Lov* og *Skånske Kirkelov* er det ældste kendte dansksprogede håndskrift (ca. 1250, snarere lidt før end lidt efter) og derfor selvskrevet til udgivelse. Alligevel har det hidtil kun foreligget i en faksimileudgave beregnet for kendere af ældre skrift. Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs udgave vil bringe teksterne dels i bogstavret afskrift til brug for sprogforskningen, dels i moderne dansk oversættelse. Oversættelsen vil blive den første,

der gælder et håndskrift af *Skånske Lov* på lovens formentlig ældste teksttrin.

Afskriften er færdig, og oversættelsen foreligger i udkast. Det resterende arbejde hviler på grund af udgiverens andre opgaver.

Peder Syvs auktionskatalog

Udgivere: Karsten Christensen, Iver Kjær † og John Kousgård Sørensen †
Tilsynsførende: Marita Akhøj Nielsen og Karen Skovgaard-Petersen

Peder Syvs (1631-1702) omfattende sprogvidenskabelige, litterære og lærdomshistoriske virksomhed, der for det meste udfoldede sig fra præstegården i Hellested langt fra offentlige biblioteker og ligesindede, gør det interessant at stifte nærmere bekendtskab med hans læsning, herunder indholdet af hans efter omstændighederne ret store bibliotek, der i samtiden især var berømt for dets indhold af ældre danske tryk. Hans bøger blev solgt på auktion i København i 1702 efter en ret slet affattet katalog, der godt kunne trænge til bibliografisk bearbejdelse. Initiativet til udgivelsen blev taget af Iver Kjær. Der foreligger nogle forarbejder af John Kousgård Sørensen, der udgør grundlaget for en færdiggørelse.

Der sigtes mod en faksimileudgave af katalogen med fornøden indledning og en selektiv bibliografisk identifikation af de ca. 1.700 numre, herunder alle de danske tryk.

Arbejdet er i fremdrift, men påregnes ikke færdiggjort i 2019.

Anders Sørensen Vedels Antichristus romanus

Udgiver: Marita Akhøj Nielsen

Tilsynsførende: Esben Albrechtsen

ANTICHRISTVS ROMANVS. Romske Paffuers leffnede oc gerninger udkom for første og hidtil eneste gang i 1571. Værket er en rimet pavekrønike på dansk, bygget op af monologer, hvor hver pave fortæller sin egen historie. Monotonien i biografierne brydes af en rammefortælling om en ung dansker, der er rejst til Rom og gerne vil høre sandheden om paveregimet. Utvungent forenes den historiske fremstilling med en polemisk luthersk forkyndelse, og i sin indignerede afsløring af de pavelige excesser er digtet ikke sjældent djærvt humoristisk. Anders Sørensen Vedels (1542-1616) andel i værket har været omdiskuteret; selv meddeler han i fortalen, at han har omarbejdet og fuldført en rimet pavekrønike af Aarhusbispens Mads Lang, som hidtil har været anset for tabt.

Teksten skal ledsages af kommentar og tekstkritik. Indledningen skal bl.a. gøre rede for værkets kilder, særlig et manuskript i Karen Brahes Bibliotek, som efter al sandsynlighed er en afskrift af Mads Langs rimkrønike.

Anders Sørensen Vedels udvalgte historiografiske skrifter

Udgiver: Sebastian Olden-Jørgensen (på grundlag af forarbejder af Flemming Lundgreen-Nielsen, Lars Boje Mortensen og Karen Skovgaard-Petersen)

Tilsynsførende: Lars Boje Mortensen og Marita Akhøj Nielsen

Anders Sørensen Vedels (1542-1616) litterære karriere er ét langt tilløb til den *Danske Krønike*, han af forskellige grunde aldrig fik skrevet. Udgaven samler de teoretiske skrifter i tilknytning til den aldrig realiserede *Krønike* og supplerer dem med en række andre programmatisk tekst, som han faktisk fik trykt. Tilsammen giver de ikke kun

et billede af Vedels historieteori og en profil af hans historiske forfatterskab, men spejler samtidig tidens hu-

manistiske idealer og Vedels forsøg på at omsætte dem til en dansk sammenhæng.

Udgaven omfatter Anders Sørensen Vedels vigtigste historiografiske skrifter, for de latinske teksters vedkommende med parallel dansk oversættelse. Det drejer sig om følgende: (1) *Om den danske krønike at beskrive* (1578-1581; latinsk udkast med oversættelse og afvigende dansk version), (2) indledningen til Saxo-oversættelsen (1575 + efterord), (3) indledningen til Adam af Bremen-udgaven (1579), (4) *Oratio panegyrica* (1580), (5) fortalen til *Den Danske Krønike* (efter 1580), (6) breve og indholdsoversigter til *Den Danske Krønike* og *Den Danske Kirkekrønike*.

Arbejdet med indledning og redigering af 1-3 + 5-6 er påbegyndt. Arbejdet med 4 udskydes foreløbig.

Johan Herman Wessels samlede skrifter

Udgivere: Henrik Andersson † og Henrik Blicher

Tilsynsførende: Finn Gredal Jensen og Liv Blikrud (Det norske språk- og litteraturselskap)

Johan Herman Wessels (1742-1785) forfatterskab er det hyppigst udgivne i det 19. århundrede, men det har aldrig foreligget i en samlet kritisk og grundigt kommenteret udgave. Det har betydet, at de dramatiske arbejder *Lykken bedre end Forstanden* (1776) og *Anno 7603* (1785) er lidet kendte og næsten oversete. Dette forhold vil den nye udgave rette op på. Dertil vil den forsyne alle værker med så rigelige kommentarer, at de bliver tilgængelige også for et publikum, der ellers står fremmed over for det 18. århundredes sprog og kultur.

Udgaven af Wessels samlede skrifter er stadig i den sonderende fase, og udgiveren har ikke mindst arbejdet på at tilvejebringe et digitalt format til publikation af Jens Baggesens dagbøger (i forlængelse af *Labyrinten* 1-2, 2016). Wessel-projektet kommer dog formentlig til at indgå i en større norsk ansøgning med henblik på publikation inden for rammerne af *bok-selskap.no*. En emenderet version af Wessels paroditragedie, *Kierlighed uden Strømper* (1772), som afdøde Henrik Andersson fik kommenteret sprogligt, kan færdiggøres inden længe.

Essay: Nye ord i sproget – og i Den Danske Ordbog

Efter at have været undervejs siden 1991 udkom *Den Danske Ordbog* i 6 trykte bind fra 2003 til 2005. Ordbogen blev i 2009 lagt på nettet under *ordnet.dk* og kan i år således fejre 10-års jubilæum som netordbog, ligesom ordbogen også findes som app til såvel Android som iPhone og iPad. I løbet af de 10 år har *Den Danske Ordbog* etableret sig som et af danskernes foretrukne websteder når det gælder sproglig og leksikalsk viden, idet hjemmesiden har mere end 100.000 daglige besøgende på hverdage. I samme periode er ordbogen løbende blevet udvidet så den i foråret 2019 indeholder mere end 102.000 opslagsord og knap 13.000 faste udtryk. Denne løbende udvidelse, som er muliggjort af bevillinger fra Carlsbergfondet og Kulturministeriet, har det sidste par år manifesteret sig i 2-3 årlige opdateringer, hvor der især har været fokus på at udvide antallet af opslagsord med ca. 10.000. Projektet har vi kaldt *DDO*². Antallet af nye opslagsord i de enkelte opdateringer varierer typisk mellem 1.000 og 1.800, men fælles for alle opdateringer er at de tiltrækker sig en del opmærksomhed i medierne. I denne artikel vil vi se nærmere på begrebet *nye ord* og på forskellen mellem nye ord i sproget og nye ord i ordbogen.

Indledningsvis kunne man lidt polemisk spørge om et ord findes før det står i ordbogen. For nogle er svaret et indlysende ja, men ser man på de kommentarer der dukker op i medierne hver gang ordbogen opdateres, er svaret knap så indlysende. Der hersker en udbredt (mis)forståelse om at ordene først bliver en officiel del af det danske sprog når de optages i eksempelvis *Den Danske Ordbog* eller *Retskrivningsordbogen*, men vi vil gerne holde fast i at sproget findes før ordbogen. Vores opgave som ordbogsredaktører er at beskrive ordforrådet og sprogbru- gen ud fra en deskriptiv grundholdning, men vi informerer om

romanfigur substantiv, fælleskøn

BØJNING -en, -er, -eme

UDTALE

Betydninger

(fiktiv) person der optræder i en roman

SYNONYM romanperson

Samfundet har ændret sig, siden Sjöwall og Wahlöös romanfigur Martin Beck for første gang så dagens lys [BerIT1997](#)

Hendes romanfigurer, siger hun, er mennesker, som den ideelle læser bør forholde sig til, som om de var levende væsener og ikke fiktion [BerIT1997](#)

stavning og bøjning som er normativt fastsat af Dansk Sprog­nævn og publiceret i *Retskrivningsordbogen*. Derfor bestemmer vi ikke over sproget og sprogbrugerne, men oplyser og vejleder.

Nye ord og 'nye' ord

For at illustrere pointen med nye ord i sproget hhv. ordbogen kan vi tage to ord fra den opdatering der blev publiceret i oktober 2018. Ordet *romanfigur* var nyt i ordbogen i den forstand at det ikke tidligere havde haft en selvstændig artikel med bøjning, udtale, betydningsbeskrivelse og citater, men det er ikke nyt i sproget (ældste kendte belæg er fra 1850'erne).

Anderledes forholder det sig med et andet ord fra samme opdatering, nemlig *musikstreaming*, som er et nyt fænomen og dermed et nyt ord (kendt fra 2006).

musikstreaming substantiv, fælleskøn

BØJNING -en

ØPRINDELSE kendt fra 2006

Betydninger

løbende digital overførsel og afspilning af musik direkte fra en tjeneste på internettet uden forudgående lagring

efter at Spotify har puffet markedet for musikstreaming i gang i store dele af verden, er de store spillere som Apple, Amazon og Google begyndt at røre på sig [Pol2017](#)

At både unge og ældre oplever en bedre musikoplevelse og lytter til mere musik, efter at de er begyndt at streame musik, viser, at danskerne har taget musikstreamingen til sig [Jp.dk2012](#)

Ikke alle nye opslagsord i ordbogen er altså dugfriske neologismer, dvs. nydannede eller nyindlånte ord der først har sneget sig ind i sproget i det seneste årti eller to. Fra projektperiodens start har redaktionen ønsket *både* at gøre plads til neologismerne og til en lang række 'ældre' ord og udtryk der af forskellige grunde ikke allerede optrådte i *Den Danske Ordbog*. Det kunne fx skyldes at de i sin tid ansås for at være gennemskuelige sammensætninger (fx *romanfigur* ovenfor) eller afledninger, og at man i papirordbogens pladsbevidste tidsalder derfor foretrak i stedet at bruge spalterne på interessante simpleksord (dvs. sammensatte ord som *roman* og *figur*). I den digitale tidsalder er spalteplads ikke længere en bekymring, men bortset fra det har udvælgelseskriterierne ikke ændret sig fundamentalt: *Den*

Danske Ordbog vægter fortsat frekvens højt, hvilket betyder at de ord der er mest udbredt i vores tekstsamling (og dermed antagelig i sproget), står forrest i køen til optagelse i ordbogen. Der gøres dog visse undtagelser fra det strenge frekvenskrav, fx i forbindelse med fremmedord eller faglige ord der ikke nødvendigvis nyder stor udbredelse, men hvis betydning det kan være svært at ræsonnere sig frem til (se eksempler nedenfor).

I det følgende ser vi, med udgangspunkt i et repræsentativt udvalg af de 10.000 tilføjede ord, nærmere på *DDO*²-projektet som helhed. Under en række overskrifter der hver især repræsenterer en af de kategorier de nye ord tilhører, gennemgår vi typiske ordtyper og deres vej ind i det danske sprog og i *Den Danske Ordbog*.

Låneord fra engelsk

De mange engelske låneord der gennem de seneste 70 år har vundet indpas i dansk, har – hvis man sætter det lidt på spidsen – delt sprogsamfundet i to: på den ene side en gruppe (typisk ældre) *strammere* der opfatter låneordene som udanske og måske frygter domænetab (dvs. at engelsk helt erstatter dansk i bestemte sammenhænge), på den anden side en gruppe (oftest yngre) *slappere* der opfatter de engelske indlån som uproblematisk – eller måske ligefrem mere *cool* end danske alternativer. Sproget er et personligt anliggende, og vores måde at bruge det på medvirker til at definere os som individer. Uanset om vi bevidst undgår eller entusiastisk omfavner de engelske gloser, sender vi et signal til omverdenen om hvem vi er. Det sker fx når vi fravælger det danske *helflugter* til fordel for *firsttimer*, et af de nyoptagede låneord i *DDO*². Låneordene har dog en berettigelse ud over det rent stilistiske, idet de ofte indlånes for at gøre os i stand til at beskrive forhold eller fænomener der ikke dækkes af et eksisterende dansk ord. Et eksempel er substantivet *clickbait*. Det betegner et nyere fænomen i krydsfeltet mellem teknologi og journalistik, nemlig det at man bringer fx en sensationspræget overskrift i et netmedie med det formål at øge antallet af besøg på mediets netsted, altså det antal gange læserne klikker sig ind på ens (reklamefinansierede) hjemmeside. Fænomenet kender vi udmærket, men det har ikke et dansk navn, og indlånet af det engelske ord er dermed både praktisk og berettiget. Ikke dermed sagt at man ikke kunne *danne* et dansk ord der dækkede denne betydning (vi kunne jo kalde det *klikfang*), men den slags manøvrer lader vi traditionelt vores nordiske naboer i eksempelvis Norge og Island om – og opgaven ligger under alle omstændigheder uden for en deskriptiv ordbogs kommissorium.

Låneord fra andre fremmedsprog

Mens indlån fra engelsk undertiden opfattes som en trussel mod det danske sprog, forholder det sig lidt anderledes med indlån fra andre fremmedsprog. Det skyldes nok at der blandt disse sprog ikke er ét der breder sig til alle dele af samfundslivet i samme omfang og med samme hast som det engelske. I stedet har vi at gøre med en lang række sprog der bidrager med indlån på vidt forskellige områder. Blandt topscorerne er domænet mad og drikke, hvor vi bl.a. finder ord som *burrito* (latinamerikansk spansk), *caipirinha* (portugisisk), *coleslaw* (via engelsk fra hollandsk), *dim sum* (kantonesisk), *kimchi* (koreansk), *lassi* (hindi), *nigiri* (japansk) og *spumante* (italiensk). Indlånene vidner om de ændringer vores madkultur har undergået over de seneste tiår.

Låneord inden for andre domæner fortæller en lignende historie om tiltagende globalisering. Her et lille udvalg, efterfulgt af kildesprog og domæne i parentes: *jurt* (russisk, arkitektur), *sumo* (japansk, sport), *ashram* (sanskrit, religion), *psilocybin* (græsk, rusmidler) og *verfremdungseffekt* (tysk, teatervidenskab). Som det fremgår, falder låneordene typisk i samme grammatiske kategori; de er alle substantiver. En sjælden undtagelse er det ubestemte pronomen *nada* af spansk oprindelse, der blev optaget i *Den Danske Ordbog* i november 2017. Denne ordklasse, stedordene, opfattes normalt som lukket, hvilket vil sige at den indeholder det antal ord vi har behov for, og at der derfor ikke er grund til at hente flere ind. *Nada* er da heller ikke noget nybrud rent betydningsmæssigt – det betyder simpelthen 'intet' eller 'ingenting'. Når det alligevel har sneget sig ind i det danske sprog, skyldes det nok at Spanien og det spansktalende Sydamerika i mange år har været blandt ældre og yngre danskeres foretrukne rejsemål, og at spansk er et ganske stort sprog i gymnasieskolen.

Fremmedord og faglige ord

Nogle låneord kalder man traditionelt for fremmedord. De er 'svære', mindre integrerede og derfor relevante som opslagsord. Mange af dem er ikke så udbredte i almindeligt sprog og derfor heller ikke i *Den Danske Ordbogs* oprindelige korpus fra 1980'erne og 90'erne. De almindelige fremmedord kom med allerede i den trykte ordbog: ord som *relevant*, *kaffe*, *deprimeret*, som vi typisk slet ikke opfatter som fremmedord. Også i de seneste opdateringer har vi inkluderet en række lidt sjældnere fremmedord. Ofte udgøres de af græske eller latinske elementer som fx *anglofon* ('engelsktalende'), *culpøs* ('uagtsom, men strafskyldig'), *kohorte* ('romersk legion', 'gruppe i statistik'), *stoa* ('søjlehal i antikkens byer'), men også andre sprog kan være leveringsdygtige i dette ordstof: *cinofil* ('filmelsker', fransk), *gargoil* ('afløbsrør på gotiske bygninger', engelsk/fransk), *stupa* ('buddhistisk mindesmærke', sanskrit).

Et område der er beslægtet med fremmedordene, er de faglige ord. Fagordene er blevet mere almindelige, flere mennesker kommer i berøring med dem, og undertiden konkurrerer de faglige termer med de etablerede danske ord. Et par eksempler fra sundhedsområdet er *sukkersyge* overfor *diabetes* og *kræft* overfor *cancer*. Fagordene er ofte af græsk og latinsk oprindelse, men kan også være hjemlige dannelser, for eksempel er den kemiske term *glyphosat* (det aktive stof i det omdiskuterede ukrudtsmiddel Roundup) dannet af græske orddele, mens det medicinske ord *venepumpe* er dannet af mere hjemlige elementer. Andre fagområder der er repræsenteret i opdateringerne, er religion med *beatificere* ('saligkåre'), søfart med *bermudarig* ('en type rigning'), musik med *hook* ('fængende passage') og sprogvidenskab med *patois* ('kreolsprog').

Uformelt sprog, ungt sprog og kontroversielle ord

Her tager vi et stort spring over i en helt anden ende af ordforrådet. Det uformelle og slangprægede sprog finder også vej ind i *Den Danske Ordbogs* opdateringer. Det lidt ældre slang er fx repræsenteret med et ord som *bullesjas*, især i udtrykket *hele bullesjase*, der i hvert fald har 100 år på bagen. *Bodegavom* er heller ikke nyt (formentlig fra midten af 1980'erne eller før). Af nyere slang og ungt sprog har vi medtaget *klammo* ('klam, ulækker' fra 1998), *steneren* ('lad sindstilstand' fra 1999) og *ølbong* ('tragt til øldrikning' fra 1997), og som det fremgår af årstallene, er ordene endda ikke spritnye. Vores nyhedskriterier adskiller sig altså fra dagspressens, idet vi opfatter ord der har 10, 15 eller endda 20 år på bagen, som nye, og vi vil helst sikre os at ordene har slået rod i dansk inden de optages i ordbogen.

Når vi befinder os i den uformelle del af sproget, kommer vi også let ind i et minefelt med ord der kan virke nedladende og decideret stødende eller krænkende. Det gælder fx ordet *købekone*.

købekone substantiv, fælleskøn

BØJNING -n, -r, -rne

Betydninger -

SLANG kvinde, typisk fra fx Østeuropa eller Sydøstasien, som har indgået ægteskab med en dansk mand – især med antydning af at hun udelukkende har giftet sig for at opnå en økonomisk gevinst, og at han ikke har kunnet få en kone uden at betale sig fra det **SPROGBRUG** stærkt nedsettende | bruges som skældsord

I november 2017 var det *grønlanderstiv* der kom meget frem i medierne, og tidligere har der været diskussion om ord som *neger* og *bøsserøv*. Vi opfatter det som vores videnskabelige pligt at registrere også den type ord hvis de er udbredte – og forsyne dem med forskellige former for advarsler, fx »stærkt nedsættende« eller »groft skældsord«. Det er imidlertid ikke udtryk for at ordene blåstemples eller erklæres for officielle. Vi diskuterer løbende hvordan vi bedst kan oplyse om ordenes stilværdi og risikoen for at de kan virke sårende eller krænkende, og her følger vi naturligvis interesseret med i debatten. Mange taler om at vi har en krænkelsekultur, men det er ikke entydigt hvad der menes med det. Nogle mener at det henviser til en kultur hvor det er i orden at krænke andre i ord eller handling, og andre mener at der er tale om en særlig parathed til at føle sig krænket. Visse ord synes da også 'designet' til at markere en klar holdning og udløse en stærk reaktion. Det gælder bl.a. ordet *kønslemlæstelse* fra den seneste opdatering i marts 2019, hvor vi har understreget ordets kontroversielle karakter i form af den redaktionelle kommentar »bruges især polemisk i politisk debat«.

kønslemlæstelse substantiv, fælleskøn

BØJNING -n, -r, -rne

Betydninger -

kirurgisk indgreb uden helbredsmæssig begrundelse bestående i omskæring af en person, typisk et barn **SPROGBRUG** bruges især polemisk i politisk debat

kvindelig omskæring eller – undskyld udtrykket – kønslemlæstelse af pigebørn, er en udbredt kulturel faktor i Somalia [JyP2007](#)

Nu mangler vi bare, at man her i Danmark sidestiller omskæring af drenge med omskæring af piger, der jo er forbudt. Begge dele er kønslemlæstelse [Berl2013](#)

Fremtidens ordbog

Det er naturligvis ikke alle de nyskrevne opslagsord i DDO²-projektet der passer ind i en af ovennævnte kategorier. Langt hovedparten er hvad man i mangel af bedre kunne kalde 'almindelige ord', altså pæredanske (i det omfang sådanne findes) og upåfaldende sammensætninger som *andelår*, *betonflise* og *cykelvogn* samt afledninger af typen *fordrejning*, *planøkonomisk* og *selvbetjent*. Sådan vil det også være når vi i fremtiden føjer ord til ordbogen, for der er stadig mange ord af denne type der endnu ikke har fuld betydningsbeskrivelse og eget opslag i *Den*

Danske Ordbog. Fremtiden byder desuden på en opgave vi har nedprioriteret under tilføjelsen af de 10.000 nye ord, nemlig revidering af ordbogens eksisterende indhold. De ældste artikler i *Den Danske Ordbog* har i dag 25 år på bagen, samfundet har ændret sig betydeligt i dette kvarte århundrede, og mange af opslagsordene trænger derfor til et servicetjek. Det gælder bl.a. (men ikke udelukkende) ord i kategorierne teknologi, offentlig administration, geografi, kønsroller, jura og politik. I 2019 vil en stor del af redaktørernes tid således gå med at ajourføre *Den Danske Ordbog* og sørge for at den fortsat lever op til varedeklarationens løfte om at dække moderne dansk sprog.

Jonas Jensen og Henrik Lorentzen

Tycho Brahe digitalt formidlet

Udgivere: Finn Gredal Jensen og Peter Zeeberg

Finansiering: Carlsbergfondet

Tycho Brahes (1546-1601) samlede værker blev 1913-1929 udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab i *Tychonis Brahe Dani Opera Omnia* ved J.L.E. Dreyer, med bidrag af Hans Ræder. De 15 bind omfatter ud over de videnskabelige værker digte, observationer, korrespondance, arkivalia m.m. Dreyers udgave er glimrende, men vanskelig at anvende for moderne brugere eftersom den ikke omfatter oversættelser, og alle indledninger og kommentarer er affattet på latin. En netudgave der inkluderer oversættelser og kommentarer på et moderne sprog, vil derfor være særdeles velkommen og vil kunne få et meget stort publikum. Tycho Brahe og hans arbejde er genstand for stor interesse over hele verden, såvel blandt videnskabshistorikere som i bredere videnskabeligt og historisk interesserede kredse.

En nyudgivelse og oversættelse af hele det vældige materiale ligger dog uden for de realistiske mulighe-

der. I stedet er det tanken at fremstille en netudgave i flere 'lag': Som basis fremstilles en søgbar, men ubearbejdet digitalisering af hele Dreyers udgave. Denne kan suppleres med oversættelse og kommentarer. En del af materialet foreligger allerede i danske oversættelser der vil kunne anvendes i udgaven, evt. i revideret form.

Endelig er det hensigten at supplere udgaven med en pædagogisk portal primært beregnet på brug i gymnasiet. Til udarbejdelse af dette er der samlet en arbejdsgruppe bestående af gymnasielærere i astronomi og fysik og andre med kompetence inden for naturfaglig formidling eller Tycho Brahe.

Der er fra Carlsbergfondet opnået bevilling til at gennemføre den første fase, digitaliseringen af Dreyers udgave og udvalgte eksisterende oversættelser. Dette vil blive gennemført i løbet af 2019. Herudover er det hensigten i samarbejde med gymnasielærerne Michael Lentfer Jensen og Michael Møller samt videnskabsmediet *Videnskab.dk* at søge støtte til det pædagogiske lag, omfattende en række oversættelser af hidtil uoversatte centrale værker.

Bestyrelsen indstiller projektet til årsmødets vedtagelse med Peter Zeeberg og Finn Gredal Jensen som udgivere, Claus Fabricius og Chr. Gorm Tortzen som tilsynsførende.

Sophus Claussen og Johannes Jørgensen. En brevveksling

Udgivere: Ove Kreisberg og Sven Hakon Rossel

Tidligere udgaver af Sophus Claussens (1865-1931) brevvekslinger har manglet en særlig interessant korrespondance, nemlig den mellem Claussen og Johannes Jørgensen (1866-1956). En del af brevene fra Johannes Jørgen-

sen til Sophus Claussen er gengivet i *Sophus Claussen og hans kreds. En digters liv i breve I-II* (1984) ved Frans Lasson, mens kun ganske få breve fra Claussen til Jørgensen var medtaget, og da gengivet efter koncept eller afskrift.

I 2016 blev 81 hidtil ukendte breve fra Sophus Claussen til Johannes Jørgensen, der kompletterer tidligere udvalg, overdraget til Det Kgl. Bibliotek. Brevene spænder over 14 år, fra juni 1887 til maj 1900, med højde-

og tyngdepunktet i perioden 1892-1894, årene for Claussens ophold i Paris og Italien og for tidsskriftet *Taarnets* udgivelse. Brevene er fascinerende læsning, idet de på mange måder uddyber, nuancerer, korrigerer og afmytologiserer den almindelige litteraturhistoriske fremstilling af Sophus Claussens menneskelige og kunstneriske udvikling og af hans relation til Johannes Jørgensen.

Det foreslås at indlemme disse nyfundne breve i en kri-

tisk og kommenteret udgave af den samlede brevveksling mellem Sophus Claussen og Johannes Jørgensen. Alle brevene gengives så vidt muligt efter originalerne, og udgivelsen vil blive forsynet med illustrationer, kommentarer og et introducerende forord samt diverse registre.

Bestyrelsen indstiller projektet til årsmødets vedtagelse med Ove Kreisberg og Sven Hakon Rossel som udgivere, Gert Posselt som tilsynsførende.

Danmarks gamle love på moderne dansk

Den seneste oversættelse af *Danmarks gamle Landskabslove med Kirkelovene* er Erik Kroman og Stig Iuuls *Danmarks gamle Love paa Nutidsdansk I-III* fra 1945-1948, som omfatter landskabs- og kirkelovene. Oversættelsen, der er ledsaget af en retshistorisk indledning, kommentarer og sageregister, trænger til en afløser. Selve oversættelsen er holdt i en let arkaiserende stil, og sproget skaber unødige forståelsesproblemer for et moderne publikum. Dertil kommer, at værket afspejler datidens opfattelse af den middelalderlige tekstproduktion, af teksternes indbyrdes forhold, deres alder og baggrund i retspraksis.

På Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs portal *middelaldertekster.dk* findes tekstkritiske udgaver af landskabslovene og kirkelovene efter nogle af de bedste bevarede håndskrifter, og den påtænkte oversættelse vil have disse udgaver som sit udgangspunkt. I forhold til Kroman og Iuul udvides tekstudvalget med Thords artikler, som er vigtige kilder til senmiddelalderens retsopfattelse, og med tre af de vigtigste stadsretter, Flensborg, Ribe og København. Oversættelsen af Flensborg Stadsret vil bygge på den ældste danske tekst, som er udgivet på *middelaldertekster.dk*, mens oversættelsesgrundlaget for

de to øvrige stadsretter endnu ikke er fastlagt.

Oversættelsen vil blive rettet til et bredt publikum. Projektet kolliderer derfor ikke med selskabets plan om en udgivelse og oversættelse af det ældste bevarede dansksprogede håndskrift, Stockholm B74 af *Skånske Lov* og *Skånske Kirkelov*.

Initiativet til det påtænkte projekt udgår fra retshistorikeren, professor, dr.jur. et phil. Ditlev Tamm, og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab vil bidrage med filologisk ekspertise. Projekt-deltagerne vil i fællesskab udarbejde oversættelser, indledninger og kommentarer.

Bestyrelsen søger årsmødet om bemyndigelse til at arbejde videre med sagen.

Frederik Christian Eilschovs skrifter

Frederik Christian Eilschov (1725-1750), der var samtidig med Ludvig Holberg, blev kun 25 år, men efterlod sig et omfangsrigt forfatterskab, der vidner om et fuldt modent filosofisk talent og gør ham til en af oplysningstidens originaleste danske tænkere. Hans vel berømteste værk er *Forsøg til en Fruentimmer-Philosophie* (1749-1750), hvori kvinders ret til filosofisk og videnskabelig uddannelse godtgøres. Værket er skrevet som en munter dialog mellem en mandlig lærer og en kvindelig elev og kan både læses som et tidligt dokument for ligestillingens historie i Danmark og som en endnu frisk og medrivende indføring i filosofien, for mænd såvel som for kvinder. Hele forfatteret skabet igennem forsvarer Eilschov kvinders ret til uddannelse og fri udøvelse af tænkningen, og en samlet udgivelse af Eilschovs skrifter er derfor vigtig, for at både forskere og almene læsere kan danne sig et indtryk af Eilschovs mangfoldige og ofte overraskende progressive tanker på dette område.

Eilschov fremførte desuden, som den første i Danmark, stringente argumenter imod dyremishandling og advokerede for en begrænsning af kødspisen, ansporet såvel af etiske overvejelser som af den store kvægepest, der ramte Danmark i 1740'erne. Eilschovs skrifter udgør således også en milepæl i

historien om dyrevelfærd i Danmark og er, som bidrag til spørgsmålet om hvorvidt vi – også i dag – kan forsvare vores behandling af dyr, ikke kun af historisk interesse.

Eilschov skrev på dansk i en tid, hvor latin endnu var det alment benyttede akademiske sprog, og hvor det danske sprog manglede ord for mange akademiske begreber. De fleste akademiske afhandlinger blev skrevet på latin, og de, der blev skrevet på dansk, var gennemsyret af latinske og græske fremmedord. Eilschov leverede herimod både argumenter for nødvendigheden af at filosofere på dansk og anvisninger til, hvordan dette kunne gøres. Hans disputats (på latin) indeholder 897 motiverede

oversættelser til dansk af latinske fagord. Med denne indsats satte Eilschov et blivende aftryk på det danske sprog, idet han indførte en række ord, der i dag er gængse, som f.eks.: *sandsynlighed*,

personlighed, selvstændighed, sædelighed og sindsbevægelse. Alene af den grund er Eilschovs forfatterskab i høj grad af sproghistorisk og -filosofisk interesse.

I Eilschovs skrifter behandles også pædagogik, religionsfilosofi og filosofi-historie, og især hans store Pythagorasbiografi blev udbredt og oversat til tysk efter hans død. Der kan ikke herske nogen tvivl om, at Eilschovs forfatterskab er både originalt, filosofihistorisk væsentligt, tematisk aktuelt og sprogligt i særklasse. En samlet, kritisk udgivelse af hans værker er derfor på tide.

I 1987 stillede en gruppe af selskabets medlemmer forslag til udgivelse af Frederik Christian Eilschovs samlede værker; udgivelsen blev taget på programmet, men siden igen fjernet på grund af manglende udgivere. Nærværende forslag bygger i niveau og omfang på det tidligere og gælder en kritisk udgave af Eilschovs samlede værker, herunder også hans oversættelser og breve, forsynet med indledninger og kommentarer og danske oversættelser af det latinske materiale.

Udgaven planlægges i første omgang som en digital publikation, men tænkes tillige trykt i bogform, stipuleret til 4 bind (ca. 1.250 sider ekskl. indledninger, kommentarer og kritisk apparat).

Bestyrelsen søger årsmødet om fortsat bemyndigelse til at arbejde videre med sagen.

Louis Hjelmslevs forelæsninger 1942-1943

Udgivere: Lorenzo Cigana og Una Canger

Projektets materiale er et lidet kendt – og endnu mindre læst – manuskript, som blandt de få der har kendskab til det, kaldes »Toppen og Bolden« eller »Sprogteori«. Når det er så lidet kendt, skyldes det at det ikke er et manuskript fra Hjelmslevs egen hånd – eller maskine – og at Hjelmslev selv, så vidt vides, undsagde det og ganske enkelt ikke ønskede at hans kreds læste det. Og det har de tilsyneladende heller ikke gjort. Men blandt de lingvister og semiologer med interesse for glossematiken som i dag kender til eksistensen af det, efterspørges en tilgængelig udgave.

Manuskriptet er blevet til på den måde at en af tilhørerne ved Hjelmslevs forelæsninger (25. februar 1942 til 20. december 1943), Harry Wett Frederiksen, omhyggeligt stenograferede alle forelæsningerne ned og siden renskrev dem på maskine. Dette manuskripts betydning består ikke mindst i at de stenograferede forelæsninger fandt sted samtidig med at Hjelmslev udarbejdede hovedværket *Omkring Sprogteoriens Grundlæggelse* (1943). Da Hjelmslev i disse forelæsninger præsenterede de glossematiske ideer i en analyse af en eksisterende tekst, nemlig et eventyr af

H.C. Andersen, er hans teoretiske tanker her langt lettere tilgængelige end i hans publikationer. Et yderligere lykketræf er at Hjelm-

slevs anerkendte oversætter, Francis J. Whitfield, oversatte og analyserede disse forelæsnings. Imidlertid er hverken hans oversættelser eller analyser publiceret.

Harry Wett Frederiksen's stenograferede manuskript findes i to eksemplarer, og (dele af) Louis Hjelm's eget manuskript til forelæsningsene findes på Det Kgl. Bibliotek. Hertil kommer Whitfield's engelske oversættelse af Wett Frederiksen's manuskript samt hans analyser af teksten.

Udgaven tænkes i to bind. Første bind vil bringe Wett Frederiksen's manuskript og Whitfield's engelske oversættelse synoptisk opstillet med en engelsk introduktion om manuskripterne's historie, mens andet bind vil gennemarbejde de forskellige dokumenter. Arbejdet vil frem for alt bestå i at relatere Whitfield's analyser internt og til Hjelm's andre og senere arbejder.

Bestyrelsen søger årsmødet om bemyndigelse til fortsat at arbejde videre med sagen.

Labyrintens fortsættelse

Udgiver: Henrik Blicher

Louis Bobé og Carl Dumreicher udgav i 1916 *Gemt og Glemt. Minder fra gamle Dage*, der i forordet blev annonceret som »mere end hundredaarige Kærlighedsbreve (...) samlet om Navnene *Rahbek – Baggesen – Oeh-lenschläger* (...) alle fra Tiden før Ægteskabet«. Udgivernes dom over den udgave af *Labyrinten*, som Jens Baggesens sønner og C.J. Boye foranstaltede efter digterens død (*Danske Værker*, bd. 10-11, 1830-1831) er tilintetgørende – og de to bind rejseklidringer (der består af et udvalg af den oprindeligt trykte *Labyrinten* foruden den såkaldte 'fortsættelse' fra hans dagbøger, der dækker tiden i Schweiz og hjemturen til Danmark, 1789-1790) er trods alt, siger udgiverne, sammen med Richard Petersens biografi fra 1902, kilden til viden om Jens Baggesens forhold til Sophie Haller. Den gamle udgaves tekstgengivelse er imidlertid, hedder det, »fuldkommen vilkaarlig i enhver Henseende«.

At der også er eksempler på, at Bobé og Dumreicher selv er upræcise eller måske snarere bornerte i deres filologiske omgang med det undertiden pikante materiale er en anden sag. Argumenterne for at udgive dagbogsstoffet er flere:

For det første er den gamle udgave på alle måder util-

strækkelig og lever ikke op til moderne udgivelseskrav. Baggesens sønner har ønsket at rejse et nationalt monument over deres egen mor og råde bod på deres fars unndladelssesynder (han havde stillet flere rejsebind i udsigt, men det blev kun til de to trykte). Begge forhold får konsekvenser for udgaven. Udvalget er således tendentielt på flere måder.

For det andet er sønnernes gengivelse om ikke fuldkommen vilkårlig, så dog stærkt normaliseret i forhold til sprog og dekorum.

For det tredje er stoffet i dagbøgerne omkring Jens Baggesens formative år særdeles læseværdigt og litteraturhistorisk lærerigt. Dels dokumenteres en kærlighedshistorie før og umiddelbart efter ægteskabet, dels er der

veloplagede rapporter fra den 25-årige digters bevægede følelsesliv, men også lyrisk dyrkelse af den schweiziske alpenatur foruden portrætter af det unge menneskes omfattende netværk og den kendte historie om hans improviserede dans på ruinerne af Bastillen.

For at løfte denne udgivelsesopgave foreslås en digital udgivelse af (dele af) Jens Baggesens dagbøger. Alle hans dagbøger har på udgiverens foranledning længe været alment tilgængelige som billedfiler på Det Kgl. Biblioteks hjemmeside. De har fungeret som en vigtig ressource i forbindelse med udgivelsen af *Labyrinten 1-2 i Danske Klassikere* (2016).

Allerede i udgivelsesansøgningen til selskabet for adskillige år siden (og tillige i den såkaldte røde betænkning) blev der overvejet et større projekt, hvoraf den første og indlysende opgave altså var den komplette trykte udgave af rejseskildringen fra 1792-1793, inklusive kommentarer og efterskrift. Det større projekt, der skulle omfatte hele rejsen – og dermed også det stof, der ligger til grund for Baggesens sønners posthume udgave fra 1830'erne, den såkaldte 'fortsættelse' – skulle etablere en filologisk forsvarlig, digital og kommenteret udgave af de overleverede dagbøger, så Jens Baggesens rejse København tur/retur i årene 1789-1790 blev tilgængelig i et læseligt format.

Det rigtige format til for-

målet blev fundet i oktober sidste år, hvor udgiveren blev opmærksom på *Kilder til dansk kunsthistorie* (KTDK), nærmere bestemt maleren J.Th. Lundbyes dagbøger, og Arkivet på Thorvaldsens Museum; disse to udgivelsesprojekter benytter et visningsformat, der tillader gelinde præsentation af både billedfiler (manuskriptsider) og transskriberet tekst (og kommentarer). Billedfilerne kan ifølge aftale med Det Kgl. Bibliotek benyttes til projektet, og der er kontakt til udviklerfirmaet Oncotype med henblik på evt. tilpasning af formatet. Udarbejdelsen af retningslinjer for emendation og kommentering er undervejs.

En kritisk udgave af *Labyrinthens* fortsættelse var indeholdt i det forslag til udgivelse af *Labyrinten*, der blev vedtaget på årsmødet 2001. Arbejdet genoptages nu med Henrik Blicher som udgiver, Flemming Lundgreen-Nielsen, Klaus Nielsen og Søren Schou som tilsynsførende.

Peter Seebergs forfatterskab. En bibliografi

Redaktion: Jeppe Barnwell

Studentermedhjælp: Asger Beier
Berndsen

Tilsynsførende: René Herring og Erik
Skyum-Nielsen

Finansiering: Danmarks Innovations-
fond

Formålet med projektet er at udarbejde en bibliografi over forfatter og museumsinspektør Peter Seebergs (1925-1999) samlede skøn- og faglitterære produktion.

Seebergs forfatterskab har ikke hidtil været bibliograferet. Der eksisterer enkelte foreløbige registranter over dele af forfatterskabet, men de er meget langt fra udtømmende. Som et forarbejde til Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs tekstkritiske udgave af *Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa* er der indsamlet og registreret et omfattende materiale bestående af forfatterens så vidt vides komplette skriftlige produktion. Det er dette materiale, der skal bearbejdes og udgives.

Det indsamlede og registrerede materiale omfatter ca. 50 selvstændige publikationer og mere end 500 tekster trykt i aviser, tidsskrifter og bøger. Hertil kommer mere end 200 anmeldelser af Seebergs værker foruden ca. 120 interviews, som omhandler både hans virke som skønlitterær forfatter og hans museumsarbejde. Indsamlingen og registreringen af materialet er sket på grundlag

praksis er, at det kan være svært for nutidens læsere at finde frem til mange af de vigtige tekster. En stor del af teksterne er

af en gennemgang af aviser og tidsskrifter og en lang række andre kilder suppleret med den store udklipssamling i Peter Seebergs arkiv på Hald Hovedgaard ved Viborg.

Langt størstedelen af de indsamlede tekster har ikke i snæver forstand kunnet defineres som romaner, noveller eller kortprosa og er derfor ikke inkluderet i den tekstkritiske udgave. Det kan fx være erindringsfortællinger, rejseessays, litteraturanmeldelser, debatindlæg eller historiske, arkæologiske eller andre museumsrelaterede artikler. Alligevel er der i mange tilfælde tale om særdeles vigtige tekster i forfatterens skaberi, som foruden at have værdi i sig selv også vil kunne kvalificere forskningen og den bredere forståelse af de mere kendte værker.

Et hovedmotiv i Seebergs forfatterskab handler om at finde det store i det små, og den kunstholdning, som dette motiv indebærer, har været bestemmende for forfatterens publikationspraksis. Gennem alle årene lod Seeberg vigtige tekster trykke i ganske utraditionelle medier, fx i almanakker og kunstkataloger og i fagblade som Jydske Dragonregiments blad, *Tandlægebladet* og *Værn om synet*.

Udfordringen ved denne særprægede publikations-

som følge heraf så godt som ukendte i offentligheden og i forskningen, og behovet for en bibliografi er måske større for Seebergs forfatterskab end for noget andet moderne dansk forfatterskab.

For at læserne skal kunne orientere sig i Seebergs værk, vil det være nødvendigt at udpege, hvor og hvordan forfatteren overskrider grænsen mellem det skøn- og faglitterære i sine tekster. Bibliografien vil derfor blive anoteret med ultrakorte forklaringer af hver enkelt tekst, som kategoriserer dens emne og bl.a. placerer den typologisk i forhold til, på hvilken måde og i hvilken grad den bruger fiktion som ressource.

Arbejdet med bibliografien indgår i ErhvervsPhD-projektet *Peter Seeberg og fiktionens grænser* ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet, om samspillet mellem Seebergs skøn- og faglitteratur.

Bestyrelsen indstiller projektet til årsmødets vedtagelse med Jeppe Barnwell som udgiver, René Herring og Erik Skyum-Nielsen som tilsynsførende.

H.C. Ørsted: Aanden i Naturen

Udgivere: Finn Gredal Jensen og Carl Henrik Koch

Fysikeren Hans Christian Ørsted (1777-1851) er en af den danske guldalders hovedskikkelser, hvis berømmelse strakte sig langt ud over Danmarks grænser. Som videnskabsmand var han en af tidens førende, internationalt kendt for sin opdagelse i 1820 af elektromagnetismen, og som kulturpersonlighed gav han selv sikkert udtryk for den ideologi, som var et bærende element i den danske guldalders selvopfattelse. Det kulturelle ideal havde karakter af en enhedskultur, en syntetisk enhed af samfundsliv, religion, kunst, politik og videnskab. Denne enhed fik sit grundskud af Søren Kierkegaard og brød endeligt sammen i 1860'ernes diskussion om forholdet mellem tro og viden og i 1870'ernes kulturelle og politiske stridigheder. Ud af dette sammenbrud kom det moderne Danmark. Hvor nogle af guldalderens sværvægttere som fx teologerne Jakob Peter Mynster og Hans Lassen Martensen i deres formidlingsteologi argumenterede for syntesen af religion og samfundsliv, argumenterede Ørsted i sin naturfilosofi for en frugtbar forbindelse mellem et religiøst og et naturvidenskabeligt verdensbillede, eller mere abstrakt udtrykt for en enhed af uendeligt og endeligt. Det var denne syntese, der brød sammen i romantismen.

Mere end i noget andet af datidens værker kom i Ørsteds *Aanden i Naturen* fra 1850 den postulerede enhed til udtryk. Værket er uden fortilfælde i dansk litteratur og en hidtil uset fugl i europæisk kultur. Letlæste formidlende afhandlinger og videnskabeligt mere tunge står her side om side med kulturpolitiske og alle præget af Ørsteds interesse for det sproglige udtryk. Han var ikke alene yderst opmærksom på sproget og omhyggelig i sin sprogbrug, men forsøgte også ved en række neologismer at forny det danske sprog. Mange af dem slog ikke igennem, mens andre er blevet stående. Som eksempler kan nævnes *brint*, *ilt*, *rumfang*, *vægtfylde* og *tidevand*.

I 2020 markeres 200-året for Ørsteds opdagelse af elektromagnetismen. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab vil gerne bidrage til denne fejring med en videnskabelig udgivelse af hovedværket *Aanden i Naturen*. En sådan udgivelse har aldrig før fundet sted. Udgaven vil blive ledsaget af en efterskrift af Carl Henrik Koch, der redegør for Ørsteds naturfilosofiske verdensbillede, og af fyldige kommentarer.

Bestyrelsen indstiller projektet til årsmødets vedtagelse med Finn Gredal Jensen og Carl Henrik Koch som udgivere, Henrik Blicher og Flemming Lundgreen-Nielsen som tilsynsførende.

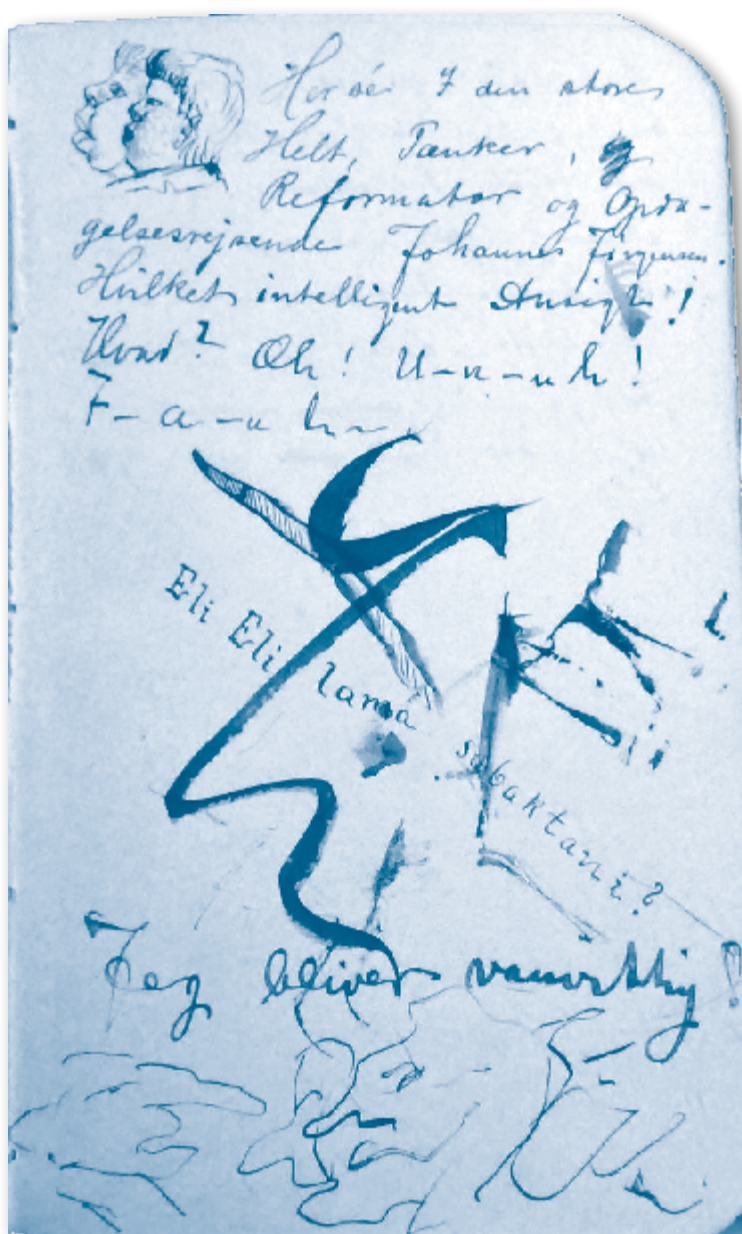
Essay: Fra Johannes Jørgensens indre lønkammer

I år udkommer den tekstkritiske udgave af Johannes Jørgensens syv bind store selvbiografi *Mit Livs Legende* (1916-1928). I selvbiografien fortæller Jørgensen om vejen mod sit livs afgørende punkt: konversionen til katolicismen i 1896, og om den efterfølgende eksistentielle og digteriske kamp for at komme overens med en tilværelse i lyset af sin nye tro. Det er en vej, der fører fra Svendborg til København, fra det moderne gennembrud til symbolisme og tidsskriftet *Taarnet*, fra æstetisk katolicisme til den intellektuelle konversion. Klimakset er den følelsesmæssige trosovervindelse under mødet med paven i Rom. Herefter fører vejen ud i Europa og væk fra familien med alle de konsekvenser, som dette fysiske og ideologiske fravær indebærer.

Konversionen er selvbiografiens omdrejningspunkt. Jørgensen fuldfører sit projekt ved at gøre værket til et bekendelsesskrift og fremstillingen til en form for skriftemål, ikke henvendt til Gud, men til offentligheden. Han fortæller såvel om gode som om dårlige karaktertræk, lægger lyssky handlinger frem og er nådesløs i udleveringen af sin gennemgående tvivl på troen, kærligheden og sine egne digteriske evner. For at gøre fremstillingen troværdig og dermed sin selvudlevering oprigtig benytter han sig af en lang række citater fra sine ca. 1.200 dagbøger skrevet i perioden 1882-1956. Citaterne leverer kildemateriale hentet direkte fra Jørgensens indre lønkammer som garanti for fremstillingens ægthed – forudsat naturligvis at dagbogscitaterne overhovedet er ægte.

Under arbejdet med den tekstkritiske udgave af *Mit Livs Legende* har en af de væsentligste opgaver været at undersøge selvbiografiens anvendelse af dagbøgerne som autentisk kildemateriale. Det har der været flere grunde til: I 2006 – halvtredsåret for Johannes Jørgensens død – blev dagbøgerne, som primært befinder sig på Det Kgl. Bibliotek i København, gjort tilgængelige for offentligheden. Det affødte naturligt inden for litteraturforskningen et ønske om at få afklaret, hvorvidt Jørgensen i sin biografi taler sandt: om det, han skildrer, er autentisk eller fiktion – bl.a. motiveret af udsagn om, at *Mit Livs Legende* skulle være »utroværdig«, sådan som litteraturhistorikeren Emil Frederiksen dømte værket i 3. udgave af *Dansk biografisk Leksikon* (1981). Ønsket om afklaring gjaldt fx Jørgensens berømte konflikt med vennerne og kollegerne Ingeborg og Viggo Stuckenberg og Sophus Claussen og ikke mindst skyldsspørgsmålet om forfatterens skilsmisse fra sin første hustru, Amalie Ewald. Skilsmissen blev i samtiden genstand for stor offentlig bevågenhed og var en konsekvens af, at Jørgensen efter mange år med grundlæggende uoverensstemmelser havde forladt hende og deres fælles børn og var rejst til Italien.

Endnu en grund til, at undersøgelsen af dagbøgernes funktion som autentisk kildemateriale har været en væsentlig opgave for udgivesarbejdet, findes i spørgsmålets relevans for den nyere nordiske litteraturforskning. Offentliggørelsen af

dagbøgerne og muligheden for projektets gennemførelse fandt sted, samtidig med at begrebet om autofiktion – katalyseret af Karl Ove Knausgårds gigantiske erindringsværk *Min kamp* (2009-2011) – fik enorm opmærksomhed. Interessen for den nye autofiktive litteratur har naturligt også medført en interesse for genrens historiske udvikling, og her kommer man ikke uden om *Mit Livs Legende*. Desuden har den aktuelle diskussion om autofiktion bidraget til at kaste et nyt perspektiverende lys tilbage på værket og (gen)rejse spørgsmålet, om der genremæssigt overhovedet er tale om en selvbiografi, eller om der snarere er tale om et erindringsværk, måske ligefrem en roman eller, som titlen rigtigt nok lyder, en legende.

Svaret på spørgsmålet, om dagbøgerne tilføjer værket den autenticitet, der nødvendigvis må til for at placere det inden for skriftemåls- og bekendelseslitteraturen, er ikke entydigt. *Mit*

Livs Legende besidder kompositorisk væsentlige skønlitterære træk. Det er bygget op om et klimaks: konversionen – i første omgang i intellektuel forstand, i anden omgang følelsesmæssig. Som Jørgensen selv formulerer det i et utrykt forord fra august 1918, mens han overvejer, om han overhovedet skal skrive bind 6 og 7: »Jeg havde jo med femte Bind ført den religiøse Kamp til et Hvilepunkt og opløst Intelligensens søgende Uro i Dogmets Fred«. Undersøgelsen af kilderne har imidlertid vist, at fremstillingen i store træk er i overensstemmelse med dagbøgerne. Autenticiteten er altså ikke ren forstillelse. Dagbogscitaterne er ofte direkte gengivet i selvbiografien, med kun ganske få afvigelser, og bringes kronologisk, sådan at man får fornemmelsen af, at Jørgensen har siddet med en finger i dagbøgerne under nedskrivningen af værket. Dermed ikke sagt, at der ikke også findes omskrivelser, manipulerende udvælgelser, fremhævelser og nedtoninger. Det kan man læse om i den nye udgaves efterskrift og kommentarer.

Især *Mit Livs Legendes* første seks bind er tro mod dagbøgerne. Konflikten mellem Sophus Claussen og Johannes Jørgensen i den italienske kystby Rapallo i 1894 findes fx beskrevet i tredje bind, *Vælskland*, hvor Jørgensens nye religiøse orientering ramler ind i Claussens naturalisme og nietzscheanske immoralisme. De to venner fører hidsige ordkampe. »Det hændte, at vi slyngede hinanden den (fælles!) Gadedørsnøgle i Hovedet, eller, mere højtideligt, erklærede os for hinandens »Fjender««, skriver Jørgensen i *Vælskland*. Undersøger man dagbogen, fortæller den samme historie, men den giver flere detaljer. Ifølge dagbogen var den konkrete (og herligt barnlige) årsag til deres voldsomme skænderi, at Claussen havde beskyldt Jørgensen for at lyve, idet Jørgensen ved et aftenselskab havde fortalt, at de havde været *helt* oppe på Mont' Allegro, mens de i virkeligheden kun havde været *halvvejs*. Claussen bestred, at det at lyve moralsk set kunne forenes med at være katolik – hvilket fik Jørgensen til at flytte hotel. Claussen har desuden i sin version af skænderiet i rejseromanen *Valfart* (1896) antydnet, at Jørgensens moralske overfølsomhed skyldtes, at han under opholdet havde en flirt med en italiensk pige, hvilket ikke fremgår af selvbiografien, men bekræftes af dagbogen. Jørgensens udlægning af skænderiet i Rapallo kan altså siges at være troværdig, om end ikke den fulde sandhed.

I udlægningen af bruddet med familien og afrejsen til Italien i 1913 er spørgsmålet om *Mit Livs Legendes* troværdighed mere kompliceret. Man kan i selvbiografien læse, at ægteskabet med Amalie Ewald længe havde været problematisk, især på grund af parrets evindelige pengeproblemer, og at Amalie ikke i længden kunne følge Jørgensen ind i katolicismen. Men bruddet, der beskrives i syvende bind, *Over de valske Mile*, findes kun ganske kort skildret og efterlader flere spørgsmål end svar. Det er tydeligt, at Jørgensen på dette punkt ikke lægger kortene på

bordet, hvilket læserne ellers havde været vant til i den øvrige del af værket. Under arbejdet med den tekstkritiske udgave er det blevet klart, at dette i høj grad skyldes sidste binds komplicerede tilblivelseshistorie. I modsætning til de første seks bind, der udkom regelmæssigt mellem 1916 og 1919, gik der ni år før udgivelsen af syvende bind. Det har imidlertid vist sig, at der allerede i 1919 havde ligget et færdigskrevet manuskript til bind 7 klar til udgivelse. I dette manuskript beskrives bruddet i mange flere detaljer, og Jørgensen gengiver lange og ubehagelige dialoger mellem ægtefællerne, som ikke sætter nogen af dem – især ikke Amalie Ewald – i et flatterende lys. Sammenholdes dette utrykte manuskript med dagbøgerne, er der slående overensstemmelse. Et eksempel på et citat hentet fra dagbogen er følgende af Amalie Ewald sagt 1. januar 1913 i kølvandet på 25-årsfejringen af Jørgensens skønlitterære debut:

Da jeg sad derinde og saae dig paa Talerstolen (...) forstod jeg med ét, *hvor farlig du er*. Hvad vilde den katolske Kirke i Danmark være uden Dig? Og da kom det over mig – ligesom det kan komme over mig, naar jeg læser dine Bøger og dine Artikler, – *at den Mand burde ikke have Lov at existere*. Ingeborg Stuckenberg vilde bryde din Haand – men det er *Hovedet*, som skulde af! Du er jo et Skadedyr, og du burde dræbes.

I Jørgensens brevkorrespondance med sin redaktør på Gylden-dal, Georg Hansen, kan man læse, hvorfor Jørgensen valgte ikke at udgive det første manuskript til bind 7. Hvad der havde talt for at udgive det, var i Jørgensens øjne, at Amalie Ewald allerede i sommeren 1918 i en smædekampagne i *Ekstrabladet* havde stillet ægteparret til offentlig skue, samt at anmelderne generelt havde reageret positivt på Jørgensens selvudlevering i de første bind. Men nu havde han altså fået skrupler og fik derfor bl.a. professor Valdemar Vedel til at læse de sidste to bind for at vurdere, om de var udgivelsesegnede. Vedel havde forskellige kritikpunkter, men gav overordnet sin anbefaling til udgivelsen. Jørgensen var imidlertid stadig i tvivl, og da hans gode ven, den katolske teolog Peter Schindler, en fremtrædende karakter i det utrykte manuskript, vikledes ind i en sag om uanstændig opførsel over for en mindreårig, blev det Jørgensens grænse. Han ville ikke rodes ud i noget og skrev derfor til sin redaktør: »Min Hensigt er 1) videre at bearbejde Korrekturen paa 6te Bind 2) at beskære 7de Bind saa stærkt, at det kan tilføjes til 6te. Hvad der

A handwritten note in blue ink that reads "Fog bliver værdig!". The handwriting is cursive and somewhat slanted to the right. The word "Fog" is written in a larger, more prominent script than the rest of the sentence.

er sket med Pastor Schindler, nødvendiggør absolut dette«.

Hvor Knausgård i *Min Kamp* forud for sidste bind stødte mod en ydre grænse i form af sin families trusler om sagsanlæg, stødte Jørgensen ved udgivelsen af syvende bind altså mod en indre grænse i forhold til, hvor meget moralsk uanstændighed han selv kunne tåle. Men hvor Knausgård arbejdede familiens reaktion ind i sit sidste bind og anvendte det performativt som et fortællegreb, lod Jørgensen en stor del af teksten udgå og kun få linjer stå tilbage i aggressiv tavshed. Trods selvcensureringen af de mest personlige forhold fandt flere kritikere alligevel sidste bind selvudleverende og »pinligt«. Jørgensen selv var derimod lettet:

Efter at have endt dette Arbejde kan jeg ikke noksom takke Valdemar Vedel for hans Indgriben, og jeg beder Dem gøre det paa mine Vegne. Jeg var i min Fjærnhed fra Danmark og min Ensomhed kommen ind paa at betragte de i min »Livslegende« optrædende Personer som *fremmede* – mig selv først og fremmest. Deraf Kritikens stadige Talen om »Ublufærdighed«; jeg havde slet ikke Fornemmelse af, at jeg virkelig talte om mig selv, og jeg skildrede og skrev derfor, som om jeg skrev om digtede Personer.

Mit Livs Legende er således på en gang en personlig selvbiografi og et kunstnerisk bearbejdet værk, der udfordrer synet på erindring, litteratur og autenticitet. Alt dette kan man læse meget mere om i den nye udgaves efterskrift, dens afsnit om tilblivelseshistorien samt kommentarerne.

Elise luul

Johannes Jørgensens *Mit Livs Legende* består af 7 bøger:

Den røde Stjerne (1916)

Taarnet (1916)

Vælskland (1917)

Det usyrede Brød (1918)

Ved den skønne Tempeldør (1918)

Guds Kværn (1919)

Over de valske Mile (1928)

Medarbejdere på Christians Brygge

Nedenfor anføres, ud over de fastansatte, en række af medarbejdere, som i beretningsåret har været tilknyttet et eller flere projekter i kortere eller længere tid.

Jonathan Adams

PhD, docent, seniorredaktør
ved *Diplomatarium Danicum*

Maria Eva Arvidsson

ph.d., seniorredaktør ved
Diplomatarium Danicum

Jørg Asmussen

cand.mag., seniorredaktør
ved *Den Danske Ordbogs
tekstkorpus*

Sebastian Møller Bak

ph.d., seniorredaktør ved
Diplomatarium Danicum

Jeppe Barnwell

MPhil, indtil 31. december
2018 seniorredaktør ved *Digitale Hovedstrømninger*, fra
1. januar 2019 seniorredaktør
og ErhvervsPhD-studerende
med projektet *Peter Seeberg
og fiktionens grænser* og
udgivelsen *Peter Seebergs
forfatterskab. En bibliografi*

Asgar Beier Berndsen

stud.mag., studentermedhjælper ved administrationen,
Digitale Hovedstrømninger,
Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa og fra 1.
januar 2019 tillige ved *Peter
Seebergs forfatterskab. En
bibliografi*

Caroline Høglund Valentin Boolsen

cand.mag., fra 2. januar 2019
virksomhedspraktikant ved
Danmarks ældste lægebøger
og ved *Musik og sprog i*

*reformationstidens danske
salmesang*

Jens Bjerring-Hansen

ph.d., ledende redaktør ved
Digitale Hovedstrømninger,
pr. 1. august 2018 ansat som
lektor i dansk litteratur ved
Københavns Universitet

Simon Skovgaard Boeck

ph.d., seniorredaktør, frikøbt
som forsker ved projektet
Fornordisk omverldsuppfattning
ved Uppsala universitet

Rikke Hørring Christensen

stud.mag., indtil 30. juni 2018
studentermedhjælper ved
*Formidling af Ludvig Holbergs
forfatterskab*, fra 1. september
2018 ved *Musik og sprog
i reformationstidens danske
salmesang* og fra 1. januar
2019 tillige ved *Diplomatari-
um Danicum*

Jette Edvardsen

regnskabsassistent ved admi-
nistrationen

Laurids Kristian Fahl

cand.mag., seniorredaktør,
projektleder ved *sproget.dk*
og ledende redaktør ved
*Formidling af Ludvig Holbergs
forfatterskab*; redaktør ved
Dansk Sproghistorie; ansvarlig
for produktion og salg

Ida Flørke

stud.mag., fra 1. februar 2019
studentermedhjælper ved
Den Danske Ordbog

[Britt Lund Frederiksen](#)

regnskabschef ved administrationen

[Axel Teich Geertinger](#)

ph.d., seniorredaktør ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*

[Peter Bruun Hansen](#)

cand.mag., redaktør ved *Diplomatarium Danicum*

[Thomas Hansen](#)

cand.mag., seniorredaktør og it-ansvarlig ved *It-drift*

[Frederik Hasager](#)

stud.mag., studentermedhjælper ved *Danske Klassikere* og ved *Den litterære redaktion*

[Markus Hedemann](#)

cand.mag., ledende redaktør ved *Diplomatarium Danicum*

[René Herring](#)

bibliotekar

[Ebba Hjorth](#)

mag.art., ledende redaktør ved *Dansk Sproghistorie*

[Lasse Stein Holst](#)

stud.mag., studentermedhjælper ved *Danske Klassikere* og ved *Den litterære redaktion*

[Elise Iuul](#)

cand.mag., indtil 28. februar 2019 seniorredaktør ved *Johannes Jørgensen: Mit Livs Legende* og ved *Digitale Hovedstrømninger*

[Birgitte Jacobsen](#)

ph.d., seniorredaktør ved *Dansk Sproghistorie*

[Finn Gredal Jensen](#)

cand.mag. et jur., seniorredaktør ved *Diplomatarium Danicum*; indtil 31. december 2018 seniorredaktør ved *Formidling af Ludvig Holbergs forfatterskab*; fra 1. januar 2019 tillige ledende redaktør ved *C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog*; fra 1. september 2018 medlem af redaktionsgruppen for *Andersens Udvalgte Håndskrifter*

[Jonas Jensen](#)

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog*

[René Johansen](#)

stud.tech., studentermedhjælper ved *It-drift*

[Merete K. Jørgensen](#)

cand.mag., seniorredaktør ved *Dansk Sproghistorie*

[Anders Leegaard Knudsen](#)

ph.d., seniorredaktør ved *Diplomatarium Danicum*

[Kjeld Kristensen](#)

cand.mag., indtil 30. juni 2018 konsulent ved *Den Danske Ordbog*

[Maria Krogh Langner](#)

sekretær ved administrationen, ansvarlig for BogForum og arbejdsmiljørepræsentant

[Camilla Zacho Larsen](#)

cand.mag., seniorredaktør ved *Danske Klassikere* og ved *Den litterære redaktion*

[Henrik Lorentzen](#)

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog*

Bjarke Moe

ph.d., seniorredaktør ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*

Cilline Mølkær

stud.mag., fra 20. august til 30. november 2018 studiepraktikant ved *Dansk Sprog-historie* og ved *Danske Klassikere*

Jesper Gehlert Nielsen

cand.mag., ledende redaktør ved *Danske Klassikere* og ved *Den litterære redaktion*, medarbejderrepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs bestyrelse

Jonas Nielsen

cand.scient., indtil 30. november 2018 seniorredaktør, it-udvikler ved administrationen, *Danmarks ældste lægebøger*, *Den Danske Ordbog*, *Digitale Hovedstrømninger*, *Diplomatarium Danicum* og *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*

Marita Akhøj Nielsen

dr.phil., projektleder ved *Gammeldansk Ordbog* og ledende redaktør ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*

Sanni Nimb

ph.d., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog* og *ELEXIS*, projektleder ved *Den Danske Begrebsordbog* og fra 1. januar 2019 tillige ved *DanNet²*

Gert Posselt

cand.mag., indtil 31. marts 2019 seniorredaktør ved *Digitale Hovedstrømninger*, fra 1. april 2019 seniorredaktør ved *Herman Bangs breve*

Kristian Thomsen Pureskov

stud.mag., fra 1. oktober 2018 studentermedhjælper ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*

Nicolas Reinecke-Wilkendorff

mag.art., seniorredaktør ved *Digitale Hovedstrømninger*; projektleder ved *Karen Blixen. Værker*, kontaktperson for *Arkiv for Dansk Litteratur* og tillidsrepræsentant

Ida Edel Salling-Jensen

stud.mag., indtil 31. maj 2018 studentermedhjælper ved *Johannes Jørgensen: Mit Livs Legende*, herefter ved *sproget.dk* og ved *Digitale Hovedstrømninger*

Karen Skovgaard-Petersen

dr.philos., direktør

Andrea Stengaard

stud.mag., studentermedhjælper ved administrationen, *Dansk Sproghistorie*, *sproget.dk* og fra 1. januar 2019 tillige ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*; indtil 1. oktober 2018 studentermedhjælper ved *Danske Klassikere* og 1. juni til 31. december 2018 ved *Den Danske Ordbog*

Gustav Valdemar Strange

stud.mag., studentermedhjælper ved *Digitale Hovedstrømninger*

Mette-Marie Møller Svendsen

cand.mag., assisterende redaktør ved *Den Danske Ordbog* og ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*

Nicolai Hartvig Sørensen

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog*, *Digitale Hovedstrømninger*, *ELEXIS*, *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*; fra 1. januar 2019 tillige seniorredaktør ved *C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog* og ved *DanNet²*

Sarah Elizabeth Toftager

stud.mag., indtil 29. juni 2018 studentermedhjælper ved *Formidling af Ludvig Holbergs forfatterskab* og *Digitale Hovedstrømninger*

Lars Trap-Jensen

cand.mag. og MPhil, ledende redaktør ved *Den Danske Ordbog*

Thomas Troelsgård

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog*, *ELEXIS* og ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*, fra 1. januar 2019 tillige ved *DanNet²* og ved *C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog*

Monica Wenusch

mag.dr., indtil 31. marts 2019 postdoc ved *Digitale Hovedstrømninger*

Peter Zeeberg

ph.d., indtil 31. december 2018 ledende redaktør ved *Formidling af Ludvig Holbergs forfatterskab* og seniorredaktør ved *Diplomatarium Danicum*; fra 1. januar 2019 seniorredaktør ved *Tycho Brahe digitalt formidlet*, desuden udgiver af *Hans Svanings Danmarkshistorie* og *Latinsk hyrdedigtning i Danmark på Frederik 2.s tid*

Bestyrelser, nævn, udvalg m.m.

Jonathan Adams

redaktør for *Medieval Sermon Studies*

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

medlem af styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund

Jens Bjerring-Hansen

medlem af styregruppen for Nordisk Forum for Boghistorie

medlem af styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund

projektdeltager i *LitCit (Literary Citizens of the World)*, Nasjonalbiblioteket, Oslo

bestyrelsesmedlem i Dansk Selskab for 1700-talsstudier

medlem af Network for Digital Literary Studies

anmeldelsesredaktør ved *1700-tal. Nordic Yearbook Eighteenth-Century Studies*

Simon Skovgaard Boeck

redaktør af *Danske Studier*

sekretær for Universitets-Jubilæets danske Samfund

medlem af styregruppen for Selskab for østnordisk filologi

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

Axel Teich Geertinger

co-chair for *Metadata and Cataloging Interest Group* under Music Encoding Initiative (*music-encoding.org*)

centerleder ved Dansk Center for Musikudgivelse, Det Kgl. Bibliotek

Thomas Hansen

medlem af Trap Danmarks Faglige Råd

Markus Hedemann

medlem af Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

Ebba Hjorth

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

Birgitte Jacobsen

næstformand i censorformandskabet i Eskimologi og Arktiske Studier, Københavns Universitet

Finn Gredal Jensen

kasserer og medlem af bestyrelsen for Holberg-Samfundet

medlem af bestyrelsen for Selskab for Nordisk Filologi

medlem af redaktionsgruppen for pilotprojektet *Andersens Udvalgte Håndskrifter*, H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet, Odense

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

revisor for Filologisk-Historisk Samfund

medlem af editorial board for udgivelsesserien *Danish Golden Age Studies*, Museum Tusulanums Forlag

medlem af editorial board for udgivelsesserien *Texts from Golden Age Denmark*, Museum Tusulanums Forlag

Jonas Jensen

medlem af bestyrelsen for Foreningen af Leksikografer i Danmark (LEDA)

Merete K. Jørgensen

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

Anders Leegaard Knudsen

medlem af bestyrelsen for Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

medlem af Commission Internationale de Diplomatique

medlem af Selskabet til Udgivelse af Kilder til Dansk Historie

Maria Krogh Langner

arbejds miljørepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Henrik Lorentzen

medlem af bestyrelsen for EURALEX, den europæiske forening for leksikografi

medlem af Scientific Committee for eLex 2019: *Electronic lexicography in the 21st century: smart lexicography*, Sintra, Portugal

medlem af styregruppen for *Sprogprisen.dk*

revisor for Universitets-Jubilæets danske Samfund

Bjarke Moe

medlem af Dansk Selskab for Musikforskning

medlem af Internationale Heinrich-Schütz-Gesellschaft

Jesper Gehlert Nielsen

medarbejderrepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs bestyrelse

medlem af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs klassikerudvalg

medlem af styregruppen for Klassikerdagen

medlem af styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund

Marita Akhøj Nielsen

medlem af redaktionskomiteen for Arkiv för nordisk filologi

formand for Universitets-Jubilæets danske Samfund

redaktør for Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab og medlem af præsidiet

medlem af advisory board for *Renæssanceforum. Tidsskrift for renæssanceforskning* (*renaessanceforum.dk*)

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

medlem af bestyrelsen for Aksel Tovborg Jensens Legat

medlem af bestyrelsen for Lillian og Dan Finks Fond

medlem af bestyrelsen for Ragna Rask Nielsens Grundforskningsfond (indtil april 2018)

efor for Elers' Kollegium

Sanni Nimb

beskikket medlem af Dansk Sprognævns repræsentation, udpeget af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

medlem af styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund

medlem af Sprogtek 2018, sprogteknologiudvalget under Dansk Sprognævn (indtil marts 2019)

medlem af Scientific Committee for 10th Global WordNet Conference (GWC2019), Wrocław, Polen, 2019

Nicolas Reinecke-Wilkendorff
tillidsrepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Karen Skovgaard-Petersen
medlem af bestyrelsen for DeIC, Danish e-Infrastructure Cooperation (indtil 31. december 2018)

medlem af det forskningsrådgivende udvalg for Dansk Sprognævn

medlem af bestyrelsen for Forum for Renæssancestudier

medlem af bestyrelsen for Holberg-Samfundet

medlem af Societas Latina Daniae

medlem af bestyrelsen for Tersløsegaard

medlem af redaktionen for tidsskriftet *Aigis. Elektronisk tidsskrift for klassiske studier i Norden*

projektdeltager i *LitCit (Literary Citizens of the World)*, Nasjonalbiblioteket, Oslo

medlem af Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie

medlem af bestyrelsen for Den danske historiske Forening

medlem af styregruppen for pilotprojektet *Andersens Udvalgte Håndskrifter*, H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet, Odense

medlem af Komiteen for Holbergmedaljen

medlem af Det Letterstedske Selskab i Danmark

Nicolai Hartvig Sørensen

medlem af bestyrelsen for Foreningen af Leksikografer i Danmark (LEDA)

medlem af Scientific Committee for eLex 2019: *Electronic lexicography in the 21st century: smart lexicography*, Sintra, Portugal

Lars Trap-Jensen

medlem af styregruppen for Globalex, et samarbejde mellem de kontinentale leksikografiske foreninger i verden

medlem af Scientific Committee for eLex 2019: *Electronic lexicography in the 21st century: smart lexicography*, Sintra, Portugal

medlem af DM's Kongres

medlem af DM's Landsklub for Forskning og Formidling

medlem af bestyrelsen for DM's landsdækkende klub Kultur & Samfund

Peter Zeeberg

formand for Forum for Renæssancestudier

formand for Filologisk-Historisk Samfund

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

medlem af redaktionen for
tidsskriftet *Aigis. Elektronisk
tidsskrift for klassiske studier
i Norden*

medlem af Societas Latina
Daniae

medlem af Det kongelige
danske Selskab for Fædrelandets
Historie

Jonathan Adams

ph.d.-vejleder ved Göteborgs Universitet

medlem af bedømmelsesudvalg (fil.dr.) ved Stockholms Universitet

Jørg Asmussen

censor i lingvistik ved universiteterne

Sebastian Møller Bak

foredrag om middelnedertysk i senmiddelalderens Danmark, Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning, 5. marts 2018

Axel Teich Geertinger

MEI Metadaten, workshop i forbindelse med *Edirom Summer School 2018*, arrangeret af Virtueller Forschungverbund Edirom (ViFE), Universität Paderborn, 20.-21. september 2018

»Is everything encodable?«, foredrag ved seminaret *Notated Music in the Digital Sphere: Possibilities and Limitations*, Nasjonalbiblioteket, Oslo, 25. oktober 2018

Peter Bruun Hansen

censor i middelalderlatin og middelalderkundskab ved universiteterne

Markus Hedemann

»The Kalmar Treaty. Historiography and Political Background«, foredrag ved Commission Internationale de Diplomatiques samling i Sächsische Akademie der Wissenschaften, Leipzig, 1. oktober 2018

»Slesvig og den hermeneutiske kildekritiks nødvendighed«, indlæg ved seminaret *Erik af Pommerns juridiske og politiske kamp for at erobre Slesvig*, Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, 22. januar 2019

Elise luul

»Fra »dekadente udsvævelser« til »religiøs afklaring?« – digt og/eller sandhed i Johannes Jørgensens syvbinds erindringsværk *Mit Livs Legende*«, Værløse Senioruniversitet, 14. marts 2019

Birgitte Jacobsen

censor i lingvistik ved Københavns Universitet

censor i lingvistik ved Grønlands Universitet

fagfællebedømmer ved *Acta Linguistica Hafniensia. International Journal of Linguistics*

Jesper Gehlert Nielsen

censor i dansk ved universiteterne

Marita Akhøj Nielsen

»Reformationslitteratur«, litteraturhistorisk fællesforelæsning, Københavns Universitet, 19. marts 2018

Karen Skovgaard-Petersen

medlem af bedømmelsesudvalg for ph.d.-afhandling, Ghent University, Belgien

Nicolai Hartvig Sørensen

censor i lingvistik ved universiteterne

Lars Trap-Jensen

fagfællebedømmer for *International Journal of Lexicography*

Peter Zeeberg

censor i latin ved universiteterne

forelæsning om dansk litteratur på latin, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet, 5. marts 2018

forelæsning om Holbergs *Niels Klim*, Christianshavns Gymnasium, 20. april 2018

forelæsning om Holbergs *Niels Klim*, N. Zahles Gymnasieskole, 24. april 2018

forelæsning om dansk litteratur på latin, Gefion Gymnasium, 17. maj 2018

gæsteundervisning i latin på Sorø Akademi, 25. september 2018

Jonathan Adams

The Medieval Roots of Antisemitism: Continuities and Discontinuities from the Middle Ages to the Present Day, Routledge, New York, 2018 (redaktion sm.m. Cordelia Heß)

»Volcanic Archives: Towards a Direct Comparison of Pre-Modern and Modern Forms of Antisemitism« (sm.m. Cordelia Heß), i: *The Medieval Roots of Antisemitism*, Routledge, New York, 2018, s. 3-16

»The Gospel According to Gibson: Medieval Passion Plays, a Mean-Spirited Nun, and What One Movie Can Tell Us about Jewish-Christian Relations at the Beginning of the Twenty-First Century«, i: *The Medieval Roots of Antisemitism*, Routledge, New York, 2018, s. 121-141

»A Rational Model for Blood Libel: The *Aftonbladet* Affair« (sm.m. Cordelia Heß), i: *The Medieval Roots of Antisemitism*, Routledge, New York, 2018, s. 265-284

»Rationaliserade ritualmord: Religiösa antisemitiska stereotyper och debatten kring *Aftonbladet* 2009« (sm.m. Cordelia Heß), i: Andréaz Wasniowski og Tobias Hübinette (red.): *Studier om rasism: Tvärvetenskapliga perspektiv på ras, vithet och diskriminering*, Arx förlag, Malmö, 2018, s. 51-67

Sebastian Møller Bak

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (redaktion af nr. 8-9)

Jeppe Barnwell

»Efterskrift«, i: Peter Seeberg: *Fugls føde i Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa*, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Gyldendal, København, 2018, s. 145-178

Jens Bjerring-Hansen

»Europæisk åndsnæring der lader sig tilegne med japanske spisepinde. Den globale og digitale Georg Brandes« (sm.m. Lasse Horne Kjældgaard), i: *Carlsbergfondet · Årsskrift 2018*, s. 42-47

»Fremmede blikke. Ekkoer fra 1700-tallet hos Georg Brandes«, i: *Danske Studier*, 2018, s. 69-88

Simon Skovgaard Boeck

»Udtale. Ældre nydansk«, i: Ebba Hjorth m.fl. (red.): *Dansk Sproghistorie*, bind 2: *Ord for ord for ord*, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Aarhus Universitetsforlag, 2018, s. 179-195

»Ordforråd. Ældre nydansk«, i: Ebba Hjorth m.fl. (red.): *Dansk Sproghistorie*, bind 2: *Ord for ord for ord*, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Aarhus Universitetsforlag, 2018, s. 303-318

Laurids Kristian Fahl

»Tovværker og andre værker«, i: *Dansknoter*, nr. 2, 2018, s. 50

»Kultur møder – og det danske sprog«, i: *Dansknoter*, nr. 4, 2018, s. 50-51

Markus Hedemann

»Myten om Kalmarunionen og den nordiske enhed«, i: *Historisk Tidsskrift*, bd. 118, hæfte 1, København, 2018, s. 145-159

Danmark, Slesvig og Holsten 1404-1448 – konflikt og konsekvens, skrifter udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland, nr. 114, Aabenraa, 2018

Anmeldelse af August Aronsson: *Löfte, tvist och försöning – politikens spelregler i 1300-tallets Norden*, Uppsala, 2017, i: *Historisk Tidsskrift*, bd. 118, hæfte 2, København, 2018, s. 523-524

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (redaktion af nr. 8)

Ebba Hjorth

»Derfor ikke«, i: Inger Schoonderbeek Hansen m.fl. (red.): *Fraseologi – genveje og omveje. Festskrift til Torben Arboe i anledning af hans 70-årsdag den 8. september 2018*, Peter Skautrup Centret for Jysk Dialektforskning, Aarhus Universitet, 2018, s. 77-80

Jonas Jensen

»Thaipiger, muskelhunde og fulde svenskere: nedsættende ord, stereotyper og ligestilling i *Den Danske Ordbog*« (sm.m. Henrik Lorentzen, Sanni Nimb, Mette-Marie Møller Svendsen og Lars Trap-Jensen), i: Ásta Svavardóttir, Halldóra Jónsdóttir, Helga Hilmisdóttir, Þórdís Úlfarsdóttir (red.): *Nordiske Studier i Lek-*

sikografi, nr. 14: *Rapport fra 14. Konference om Leksikografi i Norden*, Reykjavík 30. maj-2. juni 2017, Reykjavík, 2019, s. 141-151

»Beretning fra Ljubljana (EURALEX-konferencen 2018)«, i: *LEDA-nyt*, nr. 66, 2018, s. 8-11

Anders Leegaard Knudsen

»Latin and the Vernacular in Medieval Legal Documents: The Case of Denmark«, i: Jenny Benham, Matthew McHaffie & Helle Vogt (red.): *Law and Language in the Middle Ages*, Brill, Leiden-Boston, 2018, s. 107-127

Kjeld Kristensen

»Intraindividuel sprogbrug i Vinderup« (sm.m. Malene Monka), i: Tanya K. Christensen m.fl. (red.): *Dansk til det 21. århundrede – sprog og samfund*, U Press, København, 2018, s. 207-221

»have ondt i håret«, i: Inger Schoonderbeek Hansen m.fl. (red.): *Fraseologi – genveje og omveje. Festskrift til Torben Arboe i anledning af hans 70-årsdag den 8. september 2018*, Peter Skautrup Centret for Jysk Dialektforskning, Aarhus Universitet, 2018, s. 127-130

Camilla Zacho Larsen

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (redaktion af nr. 8-9)

Henrik Lorentzen

»Romanske sprog«, i: Ebba Hjorth m.fl. (red.): *Dansk*

Sproghistorie, bind 2: *Ord for ord for ord*, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Aarhus Universitetsforlag, 2018, s. 413-428

»Thaipiger, muskelhunde og fulde svenskere: nedsættende ord, stereotyper og ligestilling i *Den Danske Ordbog*« (sm.m. Jonas Jensen, Sanni Nimb, Mette-Marie Møller Svendsen og Lars Trap-Jensen), i: Ásta Svavardóttir, Halldóra Jónsdóttir, Helga Hilmisdóttir, Þórdís Úlfarsdóttir (red.): *Nordiske Studier i Leksikografi*, nr. 14: *Rapport fra 14. Konference om Leksikografi i Norden, Reykjavík 30. maj-2. juni 2017*, Reykjavík, 2019, s. 141-151

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (redaktion af nr. 9)

Bjarke Moe

»Gregoriansk sang efter reformationen i Danmark«, i: *Custos. Tidsskrift for tidlig musik*, 16. årgang, nr. 4, 2018, s. 14-19

Marita Akhøj Nielsen

»Ordforråd. Runedansk og gammeldansk«, i: Ebba Hjorth m.fl. (red.): *Dansk Sproghistorie*, bind 2: *Ord for ord for ord*, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Aarhus Universitetsforlag, 2018, s. 293-301

Anmeldelse af Pil Dahlerup: *Litterær reformation*, i: *Danske Studier*, 2018, s. 188-197

»Reformationens betydning for det danske sprog«, i: *Teo-*

logisk tidsskrift, nr. 4, 2018, s. 278-290

Sanni Nimb

»A Danish FrameNet Lexicon and an Annotated Corpus Used for Training and Evaluating a Semantic Frame Classifier« (sm.m. Marieke Hartmann, Sussi Olsen, Bolette S. Pedersen og Anders Søgaard), i: Nicoletta Calzolari m.fl. (red.): *Proceedings of the 11th edition of the Language Resources and Evaluation Conference*, European Languages Resources Association (ELRA), Miyazaki, Japan, 2018, s. 2.382-2.386

»Combining Dictionaries, Wordnets and other Lexical Resources – Advantages and Challenges« (sm.m. Sussi Olsen, Bolette S. Pedersen og Nicolai Hartvig Sørensen), i: Ilan Kernerman, Simon Krek (red.): *Proceedings of the 2nd GLOBALEX Workshop*, European Languages Resources Association (ELRA), Miyazaki, Japan, 2018, s. 102-105

»From Standalone Thesaurus to Integrated Related Words in the Danish Dictionary« (sm.m. Nicolai Hartvig Sørensen og Thomas Troelsgård), i: Simon Krek m.fl. (red.): *Proceedings of the XVIII EURALEX International Congress: Lexicography in Global Contexts*, Ljubljana University Press, Ljubljana, Slovenien, 2018, s. 915-923

»Thaipiger, muskelhunde og fulde svenskere: nedsættende ord, stereotyper og ligestilling i *Den Danske Ordbog*« (sm.m.

Jonas Jensen, Henrik Lorentzen, Mette-Marie Møller Svendsen og Lars Trap-Jensen), i: Ásta Svavardóttir, Halldóra Jónsdóttir, Helga Hil-misdóttir, Þórdís Úlfarsdóttir (red.): *Nordiske Studier i Leksikografi*, nr. 14: *Rapport fra 14. Konference om Leksikografi i Norden, Reykjavík 30. maj-2. juni 2017*, Reykjavík, 2019, s. 141-151

»The Danish FrameNet Lexicon: method and lexical coverage«, i: Tiago Timponi Torrent, Lars Borin og Collin F. Baker (red.): *Proceedings of the International FrameNet Workshop 2018: Multilingual FrameNets and Constructions*, European Languages Resources Association (ELRA), Miyazaki, Japan, 2018, s. 51-55

»Word2Dict – Lemma Selection and Dictionary Editing Assisted by Word Embeddings« (sm.m. Nicolai Hartvig Sørensen), i: Simon Krek m.fl. (red.): *Proceedings of the XVIII EURALEX International Congress: Lexicography in Global Contexts*, Ljubljana University Press, Ljubljana, Slovenien, 2018, s. 819-826

Karen Skovgaard-Petersen

»En tordensvanger kraft. Opposition ex auditorio ved Kaare Rübner Jørgensens forsvar for doktorgraden af afhandlingen En katolsk kamphane. Paulus Helie Carmelita & Chronicon Skibyense«, i: *Historisk Tidsskrift*, bd. 117, hæfte 2, 2017, s. 452-458

»»Nutildags er vores forhold til Norge venligt«. Om Norges plads i 1600-tallets officielle historieskrivning«, i: *Teologisk Tidsskrift*, nr. 3, 2018, s. 188-197

»A Lutheran appropriation of the First Crusade: The Danish historian Anders Sørensen Vedel's apology for editing Robert of Rheims«, i: Janus Møller Jensen m.fl. (red.): *Fighting for the Faith*, Stockholms Universitet, 2018

Mette-Marie Møller Svendsen

»Thaipiger, muskelhunde og fulde svenskere: nedsættende ord, stereotyper og ligestilling i *Den Danske Ordbog*« (sm.m. Jonas Jensen, Henrik Lorentzen, Sanni Nimb og Lars Trap-Jensen), i: Ásta Svavardóttir, Halldóra Jónsdóttir, Helga Hil-misdóttir, Þórdís Úlfarsdóttir (red.): *Nordiske Studier i Leksikografi*, nr. 14: *Rapport fra 14. Konference om Leksikografi i Norden, Reykjavík 30. maj-2. juni 2017*, Reykjavík, 2019, s. 141-151

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (redaktion af nr. 8)

Nicolai Hartvig Sørensen

»Combining Dictionaries, Wordnets and other Lexical Resources – Advantages and Challenges« (sm.m. Sussi Olsen, Bolette S. Pedersen og Sanni Nimb), i: Ilan Kernerman, Simon Krek (red.): *Proceedings of the 2nd GLOBALEX Workshop*, European Languages Resources Association (ELRA),

Miyazaki, Japan, 2018, s. 102-105

»From Standalone Thesaurus to Integrated Related Words in the Danish Dictionary« (sm.m. Sanni Nimb og Thomas Troelsgård), i: Simon Krek m.fl. (red.): *Proceedings of the XVIII EURALEX International Congress: Lexicography in Global Contexts*, Ljubljana University Press, Ljubljana, Slovenien, 2018, s. 915-923

»Word2Dict – Lemma Selection and Dictionary Editing Assisted by Word Embeddings« (sm.m. Sanni Nimb), i: Simon Krek m.fl. (red.): *Proceedings of the XVIII EURALEX International Congress: Lexicography in Global Contexts*, Ljubljana University Press, Ljubljana, Slovenien, 2018, s. 819-826

Lars Trap-Jensen

»Lexicography between NLP and Linguistics: Aspects of Theory and Practice«, i: Simon Krek m.fl. (red.): *Proceedings of the XVIII EURALEX International Congress: Lexicography in Global Contexts*, Ljubljana University Press, Ljubljana, Slovenien, 2018, s. 25-37

»Thaipiger, muskelhunde og fulde svenskere: nedsættende ord, stereotyper og ligestilling i *Den Danske Ordbog*« (sm.m. Jonas Jensen, Henrik Lorentzen, Sanni Nimb og Mette-Marie Møller Svendsen), i: Ásta Svavardóttir, Halldóra Jónsdóttir, Helga Hilmissdóttir, Þórdís Úlfarsdóttir (red.): *Nordiske Studier i Leksikografi*, nr. 14: *Rapport fra 14. Konference om Leksikografi i*

Norden, Reykjavík 30. maj-2. juni 2017, Reykjavík, 2019, s. 141-151

»Fra historisk værk til moderne onlineresurse: NAOB som netordbog«, i: *Maal og Minne*, nr. 2, 2018, s. 165-177

Thomas Troelsgård

»Improving Lemmatisation Consistency without a Phonological Description. The Danish Sign Language Corpus and Dictionary Project« (sm.m. Jette H. Kristoffersen) i: Mayumi Bono m.fl. (red.): *LREC 2018 Workshop. 8th Workshop on the Representation and Processing of Sign Languages: Involving the Language Community. Proceedings*, ELRA, Paris, 2018, s. 195-198

»From Standalone Thesaurus to Integrated Related Words in the Danish Dictionary« (sm.m. Sanni Nimb og Nicolai Hartvig Sørensen), i: Simon Krek m.fl. (red.): *Proceedings of the XVIII EURALEX International Congress: Lexicography in Global Contexts*, Ljubljana University Press, Ljubljana, Slovenien, 2018, s. 915-923

Peter Zeeberg

»Stemmer – takketale ved modtagelsen af Holberg-medaljen 2018«, i: webtidsskriftet *Babelfisken* (*babel-fisken.dk*), 2019

Bestyrelsen

	valgt	på valg
Chr. Gorm Tortzen, <i>formand</i>	2016	2021*
Anne Mette Hansen	2016	2021*
Eva Skafte Jensen	2018	2023
Sebastian Olden-Jørgensen	2016	2021*
Erik Skyum-Nielsen	2017	2022
Jesper Gehlert Nielsen, <i>medarbejderrepræsentant</i>	2016	2021*
Juridisk konsulent		
Morten Rosenmeier	2013	
Revisor		
Bo Andersen, Revision København	2018	2019

* Genvalg ikke muligt.

Jørgen Dehs (28. juni 1945-24. juni 2018)

Fire dage inden han ville være fyldt 73, døde filosofen og forfatteren Jørgen Dehs, siden 1992 medlem af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Størsteparten af sit faglige virke fik han dels ved Odense, senere Syddansk Universitet, dels i Aarhus, hvor han 1993-1999 var ekstern lektor og forskningsassistent i filosofi ved universitetets Teologiske Fakultet og 1999-2012 lektor ved Arkitektskolen, hvis forskeruddannelse han tillige en årrække ledede. I tilknytning til sidstnævnte ansættelse deltog han i nordiske arkitekturrelaterede netværker, bestyrelser og komiteer.

Jørgen Dehs var en høj, flot mand, som også intellektuelt ragede op. I kraft af sin kolossale belæsthed og sit åbne, imødekommende væsen var han enormt god til at føre en klog, udbytterig samtale, naturligvis helst om filosofi og da allerhelst om de rigtig store tænkere – dem, om hvem han yndede at sige, at de konstant vendte tilbage til 2-3 af hinandens centrale sætninger, som de så byggede både deres karakteristik og kritik op omkring – men også om litteratur, billedkunst, arkitektur og musik. De, der kendte ham gennem mange år, husker, at han simpelt hen aldrig sagde en slap eller kedelig sætning. Kvalitetsbevidst som han altid var, i øvrigt også hvad angik føde- og drikkevarer, gik han efter det væsentlige og havde kun hånsord til overs for pædagogisk forenkling. Filosofi var for ham et lidenskabeligt livsanliggende og måtte ikke forfladiges. Selv levede han, kan man måske sige, på en scene befolket af de ægte filosoffer, dvs. især Kant, Hegel, Adorno – karakteristisk nok tyskere alle tre. Specialet fra 1980 handlede da også om Jena-romantikken med Fichte, Schelling og brødrene Schlegel.

Jørgen Dehs' vej ind i filosofien og Akademia kunne ikke ligefrem betegnes som den direkte. Han blev smidt ud af skolen som 16-årig og tog aldrig realeksamen, og at han efter sin uddannelse ved Den frie Lærerskole i Ollerup (1966-1971) overhovedet blev immatrikuleret ved universitetet, skyldtes en personlig, men åbenbart velmotiveret dispensationsansøgning. Som underviser under og efter sit studium koncentrerede han sig om æstetikken som tænkefelt, men spændte samtidig fagligt bredt og kunne derfor føre lange, lærde samtaler over kantinens 'filosofiske' bord med bl.a. David Favrholt og Jørgen Hass.

For Det Danske Sprog- og Litteraturselskab bidrog Jørgen Dehs 1992 med redaktion, efterskrift og noter til et udvalg af Søren Kierkegaards *Dagbøger i udvalg 1834-1846*. Tidligt i karrieren redigerede han den siden hen flittigt brugte lærebogsanatologi *Æstetiske teorier* (1984, 2. udgave 1995). I 2012 udkom på Forlaget Vandkunsten *Det autentiske. Fortællinger om nutidens kunstbegreb*, hvis aktualitet fortsat er indlysende, al den stund kunsten i dag vedholdende bryder ind i virkeligheden – og omvendt. På baggrund af netop den bog forekom det oplagt for en

journalist ved *Berlingske Tidende* i 2012, samme år som den udkom, at henvende sig til Jørgen Dehs i anledning af en voldsom debat, der opstod, da Politimuseet arrangerede en udstilling af malerier af myrdede kvinder. Æstetikfilosoffens både besindige og historisk oplysende svar fortjener at blive gengivet her. Så hører vi i det mindste også hans egen stemme:

Da kunsten mistede forbindelsen til det kristne sprog og opgaven med at formidle en dogmatisk fastlagt virkelighedsforståelse, skulle den lære at stå på egne ben og så at sige opfinde sin egen virkelighedskarakter. Det så vi med naturen, der kom til at spille en kæmperolle i 1700-tallets landskabsmaleri, og senere med socialrealismens afbildning af beskidte arbejdspladser, eller seksuelt vovede motiver. I 60'erne blev det den nedvurderede popkultur, som med Andy Warhol pludselig blev hentet ind på museerne og på den måde gav et virkeligheds-chok på et kunstgalleri, hvor man ellers troede, at man skulle bevæge sig i kunstens op-højede verden. Det er eksempler på, at kunsten med forkærlighed rækker ud efter forskellige autenticitets-effekter, ting som man ikke mistror som iscenesat, og som derfor giver et forstærket indtryk af virkelighed.

Af samvær med Jørgen Dehs husker nekrologskriveren bedst en sommeraften så langt tilbage som i 1982 i det aftægtshus under godset Fjællebro på Midtfyn, hvor han boede sammen med sin daværende hustru, billedkunstneren Sys Hindsbo. De serverede noget så enkelt og udsøgt som kalvelever i tynde skiver grillet med persille og masser af hvidløg. Bekendtskabet og dermed den gode samtale kom i stand, fordi parret på det tidspunkt tilhørte en kreds, som jeg kendte, bestående af Bo Hakon Jørgensen og Pia Tafdrup i Rudme, Knud Bjarne og Inge Gjessing, ligeledes i Rudme, samt i Herringe Jørgen Hunosøe og dennes daværende kone Marianne. Senere så adskillige af de nævnte, til en rund fødselsdag i Rudme, en siden meget omtalt VM-kamp i fodbold. Fødselaren, Bo Hakon Jørgensen, har senere fortalt mig, at kvalitetsbevidstheden hos Jørgen Dehs også satte sig igennem, når det gjaldt fodbold på TV. Det skulle være grønsværens helt store helte, ligesom han på musikkens felt foretrak særligt spektakulære pianister og dirigenter. At kræsenheden og den udvælgende sans også omfattede filosofiens egne skriftlige arbejder, kan næppe undre nogen. Man kan måske bedst beskrive Jørgen Dehs som et selvkritisk lykkemenneske og en læsende livsnyder, som nok egentlig var glad, bare han havde sine (mange) bøger.

Efter skilsmisse fra Sys Hindsbo fandt Jørgen Dehs sammen med nuværende sognepræst i Herringe Kamille Nygaard, med hvem han fik Vilhelm, typisk nok opkaldt efter helten Hegel. Sønnen og de to kvinder plejede ham i den svære sidste tid, da

han indhentedes af eftervirkningerne af en tidligere, tilsyneladende vellykket strålebehandling. Til sidst kunne han ikke tale, kun vifte med hånden. Men han havde nået at bringe orden i sine ting, beskikke sit bo.

Erik Skyum-Nielsen

Indvalgt i 2018

På årsmødet 2018 blev Bent Christensen, Claus Fabricius og Heine Hansen indvalgt i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

Medlemskredsen pr. 31. marts 2019

Navn	Indvalgt
Jonathan Adams seniorredaktør, PhD	2008
Esben Albrechtsen dr.phil.	1987
Marianne Alenius forlagschef, ph.d.	1989
Jens Kr. Andersen dr.phil.	1985
Aage Andersen cand.mag.	1986
Uffe Andreasen fhv. ambassadør, mag.art.	1977
Charlotte Appel lektor, dr.phil.	2011
Jørg Asmussen seniorredaktør, cand.mag.	1999
Jens Bjerring-Hansen lektor, ph.d.	2014
Henrik Blicher lektor, ph.d.	1996
David Bloch professor, ph.d.	2011
Hans Blosen cand.phil.	1996

Simon Skovgaard Boeck seniorredaktør, ph.d.	2010
Else Bojsen cand.mag.	2004
Ivan Boserup cand.mag.	1992
Niels Jørgen Cappelørn professor, dr.theol. h.c.	1989
Bent Christensen cand.mag.	2018
Karsten Christensen cand.phil.	1989
Per Dahl lektor, mag.art.	1989
Anne Duekilde cand.mag.	1964
Dorthe Duncker lektor, ph.d.	2003
Sten Ebbesen professor, dr.phil.	1977
Svend Eegholm-Pedersen cand.mag.	1970
Claus Fabricius seniorforsker, lic.scient.	2018
Laurids Kristian Fahl ledende redaktør, cand.mag.	2006
Britta Olrik Frederiksen lektor, mag.art.	1990
Anne Mette Hansen lektor, ph.d.	2008
Heine Hansen lektor, PhD	2018

Søren Peter Hansen studielektor, cand.mag.	2009
Thomas Hansen seniorredaktør, cand.mag.	2010
Markus Hedemann ledende redaktør, cand.mag.	2007
Steffen Heiberg mag.art.	1990
René Herring bibliotekar	2008
Ebba Hjorth ledende redaktør, mag.art.	1979
Bente Holmberg lektor, mag.art.	1983
Harald Ilsøe cand.mag.	1989
Birgitte Jacobsen seniorredaktør, ph.d.	2015
Henrik Galberg Jacobsen professor, dr.phil.	1989
Torben Jelsbak lektor, ph.d.	2013
Eva Skafte Jensen seniorforsker, dr.phil.	2015
Finn Gredal Jensen seniorredaktør, cand.mag. et jur.	2005
Minna Skafte Jensen professor, dr.phil.	2000
Birgitte Bøggild Johannsen redaktør, mag.art.	2017
Bent Jørgensen professor, dr.phil.	1991

Merete K. Jørgensen seniorredaktør, cand.mag.	1987
Aage Jørgensen cand.art.	2005
Esther Schat Kielberg cand.phil.	1992
Lasse Horne Kjældgaard professor, dr.phil.	2007
Anders Leegaard Knudsen seniorredaktør, ph.d.	1996
Carl Henrik Koch dr.phil.	1998
Johnny Kondrup professor, dr.phil.	1990
Jørgen Korsgaard-Pedersen fhv. ambassadør, cand.jur.	1996
Patrick Kragelund dr.phil.	2002
Kjeld Kristensen cand.mag.	1992
Karsten Kynde cand.scient.	2005
Camilla Zacho Larsen seniorredaktør, cand.mag.	2015
Henrik Lorentzen seniorredaktør, cand.mag.	1999
Jørn Lund professor, cand.mag.	2012
Flemming Lundgreen-Nielsen dr.phil.	1977
Jens Lyster dr.theol. h.c.	1978

Klaus P. Mortensen professor, cand.mag.	1998
Lars Boje Mortensen professor, ph.d.	1989
Mia Münster-Swendsen professor (MSO), ph.d.	2017
Johan de Mylius professor, dr.phil.	1985
Jesper Gehlert Nielsen ledende redaktør, cand.mag.	2006
Klaus Nielsen udgaveleder, ph.d.	2016
Marita Akhøj Nielsen ledende redaktør, dr.phil.	1989
Michael Lerche Nielsen lektor, ph.d.	2002
Sanni Nimb seniorredaktør, ph.d.	2007
Sebastian Olden-Jørgensen lektor, ph.d.	2008
Rikke Agnete Olsen forfatter, cand.mag.	1992
Erik Petersen seniorforsker, dr.phil.	1978
Gert Posselt seniorredaktør, cand.mag.	2016
Nicolas Reinecke-Wilkendorff seniorredaktør, mag.art.	2012
Thomas Riis professor, dr.phil.	1986
Morten Rosenmeier professor, ph.d.	2013

Sven Hakon Rossel professor, mag.art.	2004
Lars Peter Rømhild mag.art.	1991
Jørgen Schack seniorforsker, cand.mag.	2009
Søren Schou professor, mag.art.	2016
Henrik Schovsbo cand.mag. et art.	1999
Lene Schøsler professor, dr.phil.	2013
Aldís Sigurðardóttir ordbogsredaktør, mag.art.	2009
Gunnar Sivertsen forsker, dr.art.	2010
Karen Skovgaard-Petersen direktør, dr.philos.	1993
Erik Skyum-Nielsen lektor, mag.art.	1991
Leif Stedstrup mag.art.	1996
Marie Stoklund museumsinspektør, cand.mag., fil.dr. h.c.	1999
Inger Sørensen cand.phil.	2012
Nicolai Hartvig Sørensen seniorredaktør, cand.mag.	2009
Liisa Theilgaard cand.mag.	2013
Chr. Gorm Tortzen cand.mag.	2002

Lars Trap-Jensen ledende redaktør, cand.mag. og MPhil	1999
Thomas Troelsgård seniorredaktør, cand.mag.	2010
Helle Vogt professor, ph.d.	2014
Mette Winge forfatter, dr.phil.	1979
Vibeke Winge dr.phil.	1998
Vigdis Ystad professor, dr.philos.	2006
Peter Zeeberg ledende redaktør, ph.d.	1993
Keld Zeruneith dr.phil.	1991
Per Øhrgaard professor, dr.phil.	2014